Ruberti Linconiensis bonaꝝ artiuꝫ optimi interpretis opuscula dignissima nūc primū in lucē edita ꝛ accuratissime emēdata.

✠

Opuscula sunt hec.

Finis.

¶ Incipit tractatus domini Linconiensis de artibus
liberalibus.

In rebus
humanis triplicito
cū se ingerit error
ꝛ imperfectio: qa
mens obtenebraẗ
per ignorantiam: ꝛ
q: eius affectus ci-
tra debitum sistit:
vel vltra progredi
tur per imoderan-
tiaꝫ. Et q: virtutes
motiue corporis: ꝛ
instrumenta debi-
lia sunt ꝛ imperfecta ꝑpter carnis corruptelaꝫ: in quo
aūt opere incipit error ꝛ imperfectio: necessariuꝫ est re
gimen ꝛ adiutoriū: quibus purgetur error: ꝛ suppleaẗ
defectus. ¶ In humanis vero operibus erroꝝ purga
tiones: ꝛ ad perfectionē deductiões sunt artes septene:
que sole inter partes phie ideo censentur artis noīe: q:
eaꝝ est tantū affectus: operationesq; humanas corri-
gēdo ad perfectionem ducere. ¶ Opera. n. nostre po-
testatis: aut mentis affectu: aut eiusdeꝫ aspectu: aut in
corpoꝝ motibus: aut eorundem motuū affectibus oia
consistunt: aspectus vero primo aspicit: secūdo aspecta
siue in cognita verificat: ꝛ cuꝫ verificata fuerint apud
mentē: siue aspectum conuenientia seu nociua: inhiat
affectus ad amplexandum conuenientia: vel in seipsꝫ
retrahit vt fugiat nociua: aspectuꝫ grāmatica recte in-
format: recte informatum quale sit logica sine errore
dyiudicat: vt iudicatum quale sit: ꝛ vt moderate fugiat
affectus vel appetitus rhetorica persuadet. ¶ Officiū
nāq; grāmatice est recte intelligere: ꝛ recte itellecta re
cte ꝑnunciando apud alteruꝫ recte formare. ¶ Offiti
vero logice est: qd formatum est in intellectu sm tri-
partitā rōnē sui: quale sit iudicare ꝛ discutere. ¶ Rhe
torica vero lꝫ eius officiuꝫ sit ex dialecticis ꝛ ꝓprijs lo
cis argumenta ꝑpositionis elicere: qd maxime inten-
dit est affectū mouere. ¶ Et q: in eius ptāte ē affectū
animosq; torpentes excitare: effrenos modificare: ti-
midos aiare: truces mitigare. ¶ Hec. n. est virga mer Virgilius in 4° Eneidos.
curialis: que vno capite vigilātibus somnū relictis in-
gerit: somnolētibus vigilantiā. ¶ Hec Orphei cytha
ra: cuius modulationē sequuntur ꝛ arbores: ꝛ eius au-
dita dulcedine pax est lupo cū agno: cani cū lepore: vi-
tulo cū leone. ¶ Mētis ergo aspectum ꝛ affectum he
tres virtutes rectificant: ꝛ ad perfectionem perducūt.
¶ Cū aūt intenderimus non ad id: qd pficitur p motꝰ
corporeos: sed in ipsis motibꝰ moderationem modifi-
catrix est musica: hec. n. construit in quibus motuuꝫ ꝓ-
portionibus reperiatur concordantia. proportiões ve-
ro motuū sm duplicem motus diuisibilitatem consi-
derantur. ¶ Est aūt motus diuisibilis diuisibilitaꝫ tē-
poꝝ: ꝛ sm hanc diuisibilitatem diciẗ motus duplus ad
aliū: qui duplo mensuratur tpe: sicut ēt syllaba longa
respectu breuis dupla est: ꝛ diuisibilis: ꝛ ꝓportionale ꝓ
portionalitate: ꝛ diuisibilitate spacij: sicq; motus diciẗ
duplus ad motum: qui in eodē tpe duplum pertransit
spaciū. ¶ Quinq; ergo sunt ꝓportiones: quarum tres
sunt minime multiplicium: ꝛ due maxime superparti
cularium: q: he sunt inter maximas ꝛ minimas diui-
siones in motu sm durationem: vel velocitatē: vel sꝫ
vtraq;. ¶ He inq; ꝓstant in motibus perfectū mode-
ramen: hinc motus locutionū intelligo: que lꝫ a motu
efficiatur a natura motus non censetur seiungenda: cū
enim corpus violenter percutitur: partes percusse ꝛ cō
stricte a situ naturali secedunt: quas virtus naturalis
ad situm naturalem inclinans fortiter metas debitas
facit transcendere ipso impulsu naturali: iteꝝ a situ na
turali egrediuntur: ꝛ de vna inclinatione naturali situ
transgredientes reuertuntur: generaturq; hoc modo
tremor in minutissimis partibus percussi corporis: do-
nec tandem inclinatio naturalis non vltra situꝫ deter
minatū eas impellit. ¶ In hoc ãt tremore ꝛ motu lo-
cali motaꝝ partium necesse est cū quelibet pars per si
tum sibi naturalem transeat: eius dyametruꝫ longitu
dinalem esse in termino sue diminutionis: ꝛ dyametri
transuersales erunt in termino sue maiorationis. Cuꝫ
aūt transierint situm naturalem dyameter longitudi-
nalis extenditur: ꝛ transuersales contrahuntur: donec
veniant ad terminum motus sui localis: eruntq; tunc
dyametri transuersales in termino sue diminutionis.
deinde cum redierit erit extensio ꝛ contractio dyame-
troꝝ via cōuersa. ¶ Hãc aūt extensionem ꝛ ꝯtractio-
nem ingredientem profunditateꝫ materie: ꝛ precipue
id: quod est aereum subtile in corpore: sonatiuum esse
intelligo: cūq; inter quoslibet motus cōtrarios sit qes
media: necesse est sonum quantumcunq; paruuꝫ indi-
uisibilem non esse continuum: sed interruptum ꝛ nūe
rosuꝫ: licet hoc non percipiatur. ¶ Cū itaq; eisdem ꝓ-
portionibus humanis vocibus ꝛ gesticulationibus hu
mani corporis modulatio temperetur: qbus soni ꝛ mo
tus reliquoꝝ corpoꝝ speculationi musice subiacēt: nō
solum armonia humane vocis: sed ēt instrumentorū:
ꝛ eoꝝ: quoꝝ delectatio in motu sine sono consistit: ꝛ cū
his armonia celestium: siue non celestium: ꝛ cū a moti
bus celestibus sit concordātia tempoꝝ: ꝛ compositio: ꝛ
armonia mundi inferioris: ꝛ reꝝ omnium composita-
rum ex quattuor elemētis: necesseq; sit armoniam effi
ciendū in effectus reperire: extendit se speculatio mu
sice: vt proportiones tempoꝝ: ꝛ elementorum mundi
inferioris constitutione cognoscat: ꝛ etiam omniuꝫ ele
mentorum compositionē. ¶ Et q: sono numeroso: si-
ue mixto sonanti correspondet numerus in cōparatio-
ne ad auditum: cūq; sonus auri illabitur: exercet ani-
ma numerū in aere generali in auribus edificato: quo
numero exercito numero sonanti occurrit: ꝛ ipsum nu
merum sonanteꝫ sentit. ¶ Exindeq; ꝓgrediens ī me-
moriaꝫ: g extra: ꝛ in sensu totus simul: ꝛ in memoria si
mul totus reponitur: exinde in tota anima aptatur nu
merus quidam: quo aptato cuꝫ numero: qui extra de-
sit ꝑ ipsum numerū: qui iam totus est in memoria: de
lectatur aīa absq; rationis iudicio in numero sonanti
si sit consonus: aut offenditur sit sit dissonus: g nume-
rus cum sit prestans delectationem: aut contrariū: sen
sualis congrue nominatur: tandeꝫ adhibet anima nu-
meros iudiciales: quibus de reliqs discernit. ¶ Cū in
hꝫ ita sit in numeris sonantibus ꝓtendit se musica spe
culatio vt armoniā cognoscat: non solum in numeris
sonātibus seu corporalibus: sed etiaꝫ in ꝓgressoribus:
ꝛ occursoribus recordabilibus: sensibilibus: ꝛ iudicia-
libus. Cū aūt per motus nostros preter ipsos aliqd in-
tendamus: aut coniuncta diuidimus: aut diuisa coniū
gimus: aut ordinem: aut situm damus: aut figuras ex-
trahimus. In his configurandis arithmeticā ꝛ geome
triam constat esse rectificantes: quibusdā tn̄ rebus nō
non damus absq; errore: nisi precognito mundi situ: ꝛ

quedam opera nostra non extāt vsq̄ ordinata: nisi certis temporum spacijs fuerint mensurata: propter hoc predictis tribus accessit astronomia mundi sitū ⁊ spacium temporum motibus astrorum docens dignoscere. ¶ Cum igitur sint opera quedā nature tantū: quedam nostra tantum: quedam vero nostra ⁊ nature: ⁊ he sole phie partes: que dicta sunt opera tantū nostra: ⁊ etiam opera nature ⁊ nostra inquantum nostra sunt rectificent: ⁊ perficiant: ⁊ artis sit diffinitio: seu descriptio: q̄ sit regula nostre operationis: merito he sole artis vocabulo nuncupantur: he idest naturalis ⁊ moralis. Nam grāmatica ⁊ logica cum habeant sermonem rectum habent prolationem rectam: manifestum est q̄ probationem veram ministrant. ¶ Moralis sciētia quod appetendum: quod fugiendū est elicit. Rhetorica vero monet concupiscibilem vel irascibilē ad fugiendam. Quapropter moralis scientia cum ornatu rhetorico vult doceri ⁊ sciri: vt proueniat morum informatio. relique vero ornatum repudiant: in quibus queritur sola veritatis ordinatio. ¶ Musice ministerium in philosophia naturali nō minus vtile q̄ ad diuidendum: cū omnis egritudo; ⁊ in ordinatione spirituū: ⁊ in temperantia curatur: ⁊ omnis etiam: qui per ordinationem aut spirituum hominum ⁊ temperātiā curatur musicis modulationibus ⁊ sonis: vt etiā credunt philosophi: ⁊ dicunt etiam vulneribus sordidati musicis modulationibus posse mederi: cum enim anima sequatur corpus in suis passiōibus: ⁊ corpus sequatur animā in suis actionibus: corpore patiente ex neruis sonantibus anima extrahit in se numeros proportionatos s̄m proportionem numerorū sonantiū: mouetq̄ spiritus ipse numerorū proportionatos. ¶ Sapiens igitur est: qui corporis humani signati nouit debitam proportionem: quibus proportionibus sūt elementorum ⁊ humorum partium principalium spirituum ⁊ anime cum corpore concordes: ⁊ per easdē proportiones in numeris sonantibus affectus: vt progressores ⁊ occursores anime illabātur: ⁊ ex incōmensuratione omnia redeant ad propriam cōmensurationē: qui nouit etiam quantum spiritus dil: ctantur in gaudio: qualiter in tristitia contrahātur: qualiter certa notantur in ira: qualiter in animosis super seipsis innudando sese impellunt ⁊ excitant: qualiter in timidis sese fugant: qualiter in mitibus sese quadā trāquillitate sedant: ⁊ proportionatos sonos a musicis instrumētis q̄ sciat educere: facile poterit in quos voluerit affectus animū permutare. ¶ Astronomie ministerio plus ceteris eget philosophia naturalis: nulla enim est operatio: que nature sit ⁊ nostra vt pote vegetabilium plantatio: mineralium transmutatio: egritudinū curatio: que possit ab astronomie officio excusari: non enī agit natura inferior nisi cum eam mouet: ⁊ de potentia in actum dirigit virtus celestis. ¶ Luna autem est: que virtutes celestes mundo coniungit inferiori. Quapropter cum in hora plantationis fuerit luna aucta lumine: in quarta orientali seu medio celi a fortunijs respecta: quorum virtutem applicet inferius: quia tunc in fortitudine operationis sue calorē vitalem in plantā fortiter mouebit: accelerabitq̄: ac confortabit cremētum eius: ⁊ fructificationē. ¶ Si vero fuerit in eadē hora respectus Saturni: mouebit in plantam frigus īpediens vel destruēs. ¶ Si vō fuerit respectus Martis mouebit calorem vrentem: impedientem: vel corruentem: eritq̄ planta tardi crementi: vel fructificationis modice: vel penitus marcescet. ¶ In preparatione vero lapidis: quo metallorum fit transmutatio non minus necessaria est horarum electio: omnia enī metalla de intentione nature aurum esse debuerunt: nec differūt ab auro nisi sicut imperfectū a perfecto. ¶ Cū. n. virtus solis mouet fumū sulphuri ⁊ remanet mundum immiscens illam cum argento viuo: ⁊ decoques cum decoctione temperata ⁊ fiet aurum. ¶ Cū vero calorem solis complectitur frigiditas lune: ita vt si parua sit predictorum decoctio ⁊ nascitur argentū. ¶ Et si calori solis cōmisceatur frigiditas saturni: q̄a ipse est terrenus: mouetur fumus sulphuris cum imūditia terrestri: ⁊ cōmiscetur cum argento viuo ⁊ mundo: ⁊ decoquitur decoctione parua: ⁊ nascitur plūbū. ¶ Si autem calori solis cōmisceatur calor ⁊ humiditas Jouis: mouetur fumum sulphureum in grossicie sua ⁊ cōmiscetur cū argento viuo ⁊ mundo: sed ppter humiditatē iouis parua sit decoctio ⁊ oritur stagnū. ¶ Cum autē calori solis admiscetur calor superfluus ⁊ siccitas martis sulphur grossum cum argento viuo grosso superflue excoquunt: ⁊ ferrū extrahitur. ¶ Calor autem veneris cum caliditate solis proxime dicta decoquens plus decoctione temperata: minus tamen q̄ sit decoctio excussa per martis lotionem. ¶ Virtus vero mercurij cum aqua viscosa fumum sulphureum cōmiscens viuum efficit argentum. ¶ Reliqua itaq̄ ab auro non differunt nisi s̄m imūdiciā materie atq̄ complexionis inequalitatē. ¶ Quapropter trāsmutare ista est imūdicias abstergere: ⁊ mundificatam substantiam apponere assimilatā soli in virtute ⁊ operatione: que ipsa reducunt ab inequalitate. ¶ Hec substantia non qualibetcunq̄ hora operatur: sed cū fuerit sol in exaltatione libre ab aspectu malorum: q̄ tūc est in fortitudine: ⁊ extrahit in materia huiusmodi substantie virtutem sibi assimilatam: quā non potest nisi in certis horis de potentia ad actū producere. ¶ In morbis iterum valet horarum electio: q2 si hac postposita morbus curraē magis est fortune q̄ artis. ¶ Medicina enim est instrumentum vel coadiutrix nature vt morbum expellat: nec sanat medicina: sed natura p medicinam adiuta. ¶ Quapropter considerare oportet quibus horis natura languet: que a virtute celesti mouetur: ne medicus operetur cum errore: ⁊ in q̄bus horis a virtute celesti natura mouetur: imo regitur: ⁊ in quibus natura mouet debiliter: ⁊ ī quibus fortiter: ⁊ s̄m has diuersitates motionis nature a virtute celesti eam regente obseruanda est in virtute ⁊ duratione ⁊ quantitate proportio medicine: ⁊ sic est finis.

Moralis

Musica

Nota pulchra de alchimia.

¶ Incipit tractatus de generatione sonorum.

Cum sonatiuum percutit violēter partes ipsius sonatiui egrediūtur a situ naturali: quas natura sonatiui reinclinat ad situm naturalem: ⁊ fortitudinē inclinationis huius partis egresse a situ naturali in toto redeuntes ad situm sibi naturalem: vltra progrediuntur ad situm sibi non naturalem: ⁊ inclinatio naturalis de nouo via conuersa reinclinat ad situm naturalem: ⁊ sic fit tremor subtilis in intimis partibus sonatiui: ⁊ hic tremor manifestus est in tactu ⁊ visu. Hūc tremorem minutarū partium necessario consequitur in egressione a situ naturali extensio earundem partium s̄m dyametrum longitudinalem: ⁊ contritio s̄m dyametrum transuersa-

tio dyametri

lem: ⁊ in reuersione ad situm naturalem accidit econtrario abbreuiatio dyametri longitudinalis: ⁊ maioratio dyametri transuersalis. ¶ Et hec motio sonatiui secundum extensionem ⁊ contractionem in partibus minutis: eque consequitur motum localem tremoris: est sonus vel velocitas naturalis ad sonum: ⁊ cum tremūt partes sonatiui mouent aerem sibi contiguū ad similitudinem sui motus: ⁊ peruenit vsq; ad aerem sibi cō naturalem in auribus edificatum: ⁊ fit passio corporis non latens animam: ⁊ fit sensus auditus: primum autem sonatiuum motiuarum partium est predicto modo: aut enim virtus motiua est inter ipsum: aut extra: primum autem motiuum tali motu non potest interesse nisi ipsa anima. q2 natura nō potest esse principiū primum talis motus: ⁊ cum non sit talis continue in habente animam: non erit motus ab anima vegetatiua: sed a sensibili motiua motu voluntario: quam necessario precedit imaginatio vel apprehensio. ergo sonus formatus a principio motiuo: in quo est imaginatio vox est. ¶ Sz cuidā voci dat speciez ⁊ figurationē perfectam ipsa figuratio actualis instrumentorum vocalium: ⁊ figuratio motus spirituum motiuorum instrumentorum vocalium. Cuidam vero voci non dat figuratio perfectionem. illa vero cui figuratio predicta dat speciem ⁊ perfectionem erit vox litterata: ⁊ vox quam complet figuratio vnica erit littera: quaz vero complent figurationes multe erit ex litteris composita. ¶ Potentia vero vocis ad hoc vt scribatur nihil aliud est nisi ipsa figuratio instrumentorum vocaliuz ⁊ spirituum: qua littera interius generatur: propter qđ possibile est representari per figuram visibilez assimilatam figure sue generationis. Et manifestum est: ꝙ cum ars imitetur naturam: ⁊ natura semper facit optimo modo: quo est ei possibile: ⁊ ars ē nō errans: melior autem fit representatio per figuras exteriores assimilatas interioribus q̃ ipsas interiores representare. ¶ Qz si obijciatur de diuersis figuris eiusdem elementi arte inuenti: dicendum est: ꝙ non est diuersitas secundum substantiam figure: sed secundū accidentalia eius. verbi gratia: generatio huius l'i. a. in latino. hebreo: ⁊ greco: ⁊ i arabico ē triāgulus. sz ipe triāgul' accitalr dicitur a tribus linguis p̄dictis: similiter figura huius elementi. r. in omni lingua est crispatio in figura sensibili seu visibili: sicut intra crispantem formatur lingua: ⁊ ita de alijs: sonus vocalis assimilatur sibi in toto ⁊ in parte. necesse est ergo vt generetur sonus in motu sibi assimilato in toto ⁊ in parte. ¶ Sunt .n. septem motus: rectus: circularis: dilatationis: ⁊ constrictionis: hec duo non differunt: nisi sicut motus rectus ante ⁊ retro super centrum motum recte: ⁊ motus circularis super centrum motum circulariter: ⁊ similiter motus dilatationis ⁊ constrictionis super centrum motum recte: ⁊ super centrum motum circulariter: propter hos septez motus posuerunt antiqui greci septem vocales: sz iste due super centrum motum recte: ⁊ super centrum motum circulariter: licet sint possibiles in imaginatione: tamen sunt difficiles in re: propter hoc non remanent nisi motus quinq; possibiles: aut factibiles in operatione. ¶ Igitur palam est: ꝙ in motu recto spirituuz motiuorum: ⁊ per arteriam vocalem figuratur. i. Idez tamen rectus motus non est minus continuus: quia tūc non faceret tenor tremorē: sed est frequentissime iens ⁊ rediens. motus vero circularis super centrum recte motum mouet centrum: subtendit cordam ⁊ mouet in cuiuslibet puncti circumferentia describit arcuz super cordam: ⁊ ita facit figuram. Motus autem cōstrictionis facit figuram. v. i. duas lineas in centro cōcurrentes. Motus vero dilatationis ⁊ constrictionis super centrum motum recte mouetur. i. cum subtēdit basim trigoni. ⁊ omnis punctus quum fit dilatatio: q2 mouetur motu duplici describit vnum latus trigoni a basi vsq; ad conum: ⁊ quum fit cōstrictio describit reliquū latus a cono vsq; ad basim: ⁊ ita fit figura. a. ⁊ quiz fit alteruz tempus: quo formatur sonus vocalis: ⁊ sonus consonantis: ⁊ etiam sunt duo tempora discontinua: quia inter quoslibet motus contrarios ē quies media: eo modo dicetur consonans quasi cum alio sonans: ⁊ quasi per se non possit audiri: cum eius generatio precedat vel subsequatur tempore generationem vocalis. ¶ Ad hoc respondeo: ꝙ virtus motiua: qua formatur vocalis continue a principio syllabe vsq; ad finem inclinat spiritus ⁊ instrumenta ad formandum sonuz vocalis ⁊ syllabe. ¶ Cum autem dictam inclinationem comitatur inclinatio aliqua ad formandum sonum consonantis egreditur in spiritibus ⁊ instrumentis motus vnus compositus proueniens a duabus inclinationibus: sicut cum ponderosuz inclinatur ad motum deorsum: ⁊ cum hoc impellitur ex transuerso consequitur in ipso motus egrediens a diuersis inclinationibus alijs a motu naturali: sed quia continue est inclinatio motus naturalis semper est reuersio ad motum naturalem. ¶ Manifestum est igitur: ꝙ in motu quo formatur sonus consonantie est motus ⁊ inclinatio ad formandum sonum vocalis materialis: ⁊ ita in sono consonantie est sonus vocalis materialiter: est tamen sonus naturalis: sicut motiuum soni consonantie: sicut inclinatio ponderosi naturalis: quum impellitur ponderosū ex transuerso magis est motiua inclinatio multotiens q̃ violenta: ⁊ plus dat motui actuali speciem ⁊ formaz q̃ inclinatio naturalis. ¶ Potest tamē hoc quod dicit Priscianus. Qz vocales sunt sicut anime: consonantes sicut corpora: ad hoc referri. scilicet ꝙ sonus consonantie habz esse in auditu: ⁊ extra os nisi per sonum vocalis actualem: cum enim diuersum sit tempus formationis consonantie ⁊ vocalis eiusdem syllabe: necesse est ꝙ sonus consonātis possit formari i ore sine sono vocalis. ¶ Sed vt dicit Isidorus nisi sequatur sonus vocalis intus inclusus murmur littere sonabit: ⁊ extra os ad auditum nō peruenit. c. Ex iaz dictis patet: ꝙ motus formatiuus consonantie minus elongans inclinationem ad actualem sonū vocalis ab ictu suo semivocalis est formatiuus: sed motus: g plus elōgat dictam inclinationez ab actu sue mute erit formatiuus. Ex his itaq; patet: ꝙ syllaba est ex vno spiritu ⁊ vno accentu indistanter prolata: licet in ista sint multe littere: q2 hec vnitas est inclinationis continue ad sonum vocalis formandum: supra quam inclinationez sicut supra naturalem cadunt inclinationes ad formādas consonantes sicut inclinationes accitales ⁊c.

¶ Incipit tractatus de calore solis.

Cum principalis intētio nostra sit de calore solis: cuius habet p̄ncipiū generatiōis. Queramus vniuersaliter quot sunt principia generationis: ⁊ cuz tria sint ex quibus generatur calor. s. ca

lidum motus: et collectio radiorum: quod vnum in his sit
vniuocum: quo vniuoco fit in his passio vniuoca: cum
ergo in his sit passio vniuoca: erit in his omnibus cau/
sa vniuoca: omnis enim passionis vniuoce est causa vni
uoca: quod autem calidum in his omnibus sit vniuocum:
patet: calidum enim ex quocunque istorum generatum
eandem habens virtutem idem facit opus. ergo non est
equiuoce dictum: sed vniuoce. ¶ Queramus ergo istā
causam vniuocam: in omnibus autem illis est prima
causa calidi disgregatio: vnde cum calidum generat ca
lidum: hoc est per disgregationem materierum. quali
ter autem id conueniat motui et collectioni radiorum dif
ficile est videre. ¶ Motus autem localis: ex quo gene
ratur calidum diuiditur in motum naturalem: et motū
violentum. motus naturalis diuiditur in motū rectum
et circularē. primo loquemur de motu violento: vel de
Mot⁹ vio/ lēt⁹ triplex grani violenter moto. ¶ Contingit aūt graue moueri
violenter tribus modis: aut sursum: aut deorsum: sed nō
directe ad cētrum: in his omnibus patet in motu vio
lento fieri disgregationem ex motu. Est enim in mo
to violento duplex virtus motus: scilicet naturalis: et
violenta: que in diuersas partes mouent vnamquanque
partem mobilis. ad istam autem inclinationem in par
tes diuersas sequitur disgregatio: et ita ex motu violen
to necesse est illud: quod mouetur disgregari secundum suas
partes: et ita fieri calidū. Et quia in modo primo mouēdi
violēter est maior oppositio inclinatiōe virtutis mo
uentium: quia mouent in partes omnino oppositas: ma
xime cōsequitur disgregatio: et maxime calidū: in medio
aūt et in tertio mediocriter: et illō maxime patet rōne et ex
perimento. ¶ Hoc idem patet in motu naturali: genera/
tur enim calidum in motu in eo quod mouetur naturaliter
deorsum: secundum vnamquanque partem est duplex virtus mo
uens actualiter: scilicet naturalis et violenta. quod enim ibi
sit virtus naturalis patet: sed quod ibi sit virtus violenta pro
bo. omne quod est ponderosum et mouetur deorsum
non directe ad centrum mouetur violenter: sed oēs par
tes ponderosi mouentur deorsum non directe ad cen
trum: igitur omnes partes ponderosi mouentur violē
ter: probo minorē. partes grauis equalem distantiam
semper habent in toto. ergo quū mouētur deorsum mo
tu totius: mouentur lineis eque distantibus. ¶ Linee
aūt eque distantes in infinitum protracte ex alterutra
parte nunquam concurrēt. ergo partes grauis naturaliter
moti mouentur deorsum lineis nō concurrentibus. er
go non directe ad centrum: quia si directe mouerentur ad
centrum: mouerentur in lineis directe ad idem cētrum
cōcurrentibus. Sic ergo patet quod principij: secundum vnamquāque
partem moti naturaliter deorsum est duplex virtus
inclinans ad diuersas partes: sed istarum inclinationum
oppositio est minor valde oppositione inclinationū in
partibus moti violenti. et propterea inter omnes gene/
rātes calorē: motus naturalis minime generat calorem
naturalem in moto. sic ergo patet: quod ex motu naturali
recto: et motu violēto generatur calidū: et ex calido gene/
ratur calidū secundum causam vniuocam. ¶ In tertio autē
patet hoc similiter: quod enim ex collectione radiorum aliquod calidū ge
neretur secundum causam vniuocā caloris: patet per 2m de speculis: quod
hoc speculo concauo ad solē posito accenditur: et hoc est
per disgregationem. Radius enim in dyaphano densiori habet
maiorem incorporationem quam in subtiliori: et non dici
mus incōporationē oīmodā sicut calor: sed quandā leuē
incorporationem: ex hac aūt incorporatione secum di
strahentes partes aeris. sed quū non colliguntur radij in

punctū vnū: in ipso pūcto vnusquisque secundum suam viā re
ctā: et propterea propter ipm punctum erit maxima distra
ctio aeris in partes diuersas: et ita erit disgregatio: et cōseq/
tur calor. sic ergo patet quod in his tribus generibus calidum inest
cā vniuoca. ¶ Si vero sol generat calidum erit hoc: aut si
cut calidum quod generat calidum: aut sicut motus calidū: aut
sicut collectio radiorū generat calidum. quod aūt sol non generat
calidum: sicut calidum generat calidum: patet sic. Probatur enim in 7°
phisi. quod alterās et alteratum oportet esse imediata: vnde Tex.cō.12
si inter primū alterās et vltimū alteratū fuerit mediū:
oportet id medium prius alterari secundum calidum a sole calido quam
alteretur illud vltimū. aliogn primū alterās et primū al
teratū nō essent imediata: quū ergo inter solē et aerem sint
plura media: et propinquū ipsi soli alterāri secundum calidum in ipso
est gnta essentia: vel post gnte eēntie: oportet gntā eēntiā prius
alterari secundum calidum a sole calido quam aerē: sed hoc est impossibile:
quia si esset alterabile: esset corruptibile. igitur primum est ipossibile
quod sol generet calidum: sicut calidum generat calidum. ¶ Dice
ret forte aliquis: quod calidum est in sole virtualiter: sicut calidum in
pipere: sed hoc est incōueniens: co. enim quod calidum est in pipere vir/
tualiter: et nō actu nō pōt mouere nisi moueatur: nec altera
re nisi alteretur: et similiter de sole: sed hoc est impossibile. ergo et primum.
quod aūt ex motu solis non generetur calidum patet: ¶ Similiter mo
tus nō generat calidum: nisi secundum vnāquāque partē rei mote
sint inclinationes diuerse mouētes eā in partes diuersas
sed omnis quod mouetur circulariter et nō violēter quelibet
pars habet tamen inclinationē cū toto: et nō est ibi diuersitas: vni
uscuiusque partis est inclinatio secundum motū circularē. ergo ex mo
tu circulari nō aliquid generatur calidum. ¶ Sed diceres forte
quod quamuis intrinsecus in eo quod mouetur circulariter nō cau
set calorē: tamen extrinsecus: sicut est in inferioribus ex re/
sistētia medij. Sed hoc duplicē habet falsitatē: vnā quia in istis
inferioribus resistētia medij non est caloris agenerattrix
in moto. Si enim sic esset: quū equaliter resistat mediū ei: quod
mouetur naturaliter: et ei quod mouetur violēter: equaliter generaretur ca
lor in moto violēter: et moto naturaliter. sed hoc est falsum: vt
patet experimēto ergo et primum. ¶ Aliā falsitatē habet: eo quod sol et cete
re stelle in mouēdo nō habent resistentiā: quia nō mouentur
motibus proprijs: sed cū sint fixe in suis speris mouētur
tamen per motū sperarum suarum: sicut nauis in flumine: que mo/
uetur motu fluminis: sicut probat philosophus in 2° de celo et mū/
do. relinquitur ergo quod sol generat calidū per collectionem
radiorum: quod sic patet. radij solis in perspicuo aeris per naturam dēn
si in eo incorporantur quodāmodo: sed radij solis cadētes
deorsum super planū terre: vel concauū: vel conuexū reflectū
tur secundum angulos equales: vt patet ex vltima principiorum do
ctrine de speculis. si ergo cadant radij orthogonaliter: refle/
ctuntur orthogonaliter: et ita radius cadēs et reflectēs super
eandē viā intēdit per partes omnino oppositas: et est ibi maxi/
ma disgregatio: et est hoc sub equinoctiali circulo: cū sol trā
sierit super cenit huius regiōis: et in loco declināte ab eq
noctiali versus meridiē: vel septētrionē. vel cuiusquā
declinatio minor est declinatiōe capitis cācri: vel capi/
tis capricorni ab eodē equinoctiali: necesse enim est quod in his
locis cadāt radij solis in anno super eos: in loco aūt cuius
declinatio ab equinoctiali est equalis declinatiōi capitis
cancri: vel capitis capricorni: necesse est solē semel trāsi
re super cenit eorum: et semel ad hec loca emittere radios per
pēdiculariter: et tūc in his locis in summo fieri disgrega/
tionem: et summū calorē: et hec est disgregatio violētanea:
que solet fieri ex collectione radiorum fractorum super corpus
spericū: vel reflexorum ad speculū concauū: eo quod illa in partes
oīo oppositas: hec aūt nō. ¶ In climatibus aūt quorum
declinatio ab equinoctiali maior est declinatiōe capitis
cancri:

cancri: q2 sol non vadit super cenit eorum: in septētrio-
ne cadant radij ſm angulos minores rectos: ꝛ reflectū-
tur ſm eosdem: ꝛ ꝑpterea non oīo in partes oppositas.
Et quāto magis distans fuerit locus ab eqnoctiali: tan-
to magis cadūt ꝛ reflectunẗ radij solares ſ3 angulos
obtusiores: ꝛ tanto minus in partes oppositas cedunt
radius cadēs: ꝛ radius reflexus. ꝛ minor fit disgregatio
ꝛ minus generatcalidum: quod etiam patet experimē-
to. ❡ Si vero queratur quare in qnta eēntia ex radijs
solis non generatur calidum: potest ad hoc responderi
dupli͛r. vno modo q2 non intersecant se ibi reflectēdo.
alio modo etiam si intersecarent se reflectendo omni-
no in partes oppositas non generaretur calor vel cali-
dus: q2.n. in ipso perspicuo ex natura densi nō incorpo-
rantur aliquo modo radij solares in corruptia ita nō pñt
disgregare partes materie. Unde etiā in suprema tuni-
ca aeris: vbi est aer maxime subtilis minime generatẽ
in eo calidū: qḋ p3 experimēto. In sūmitatib⁹. n. mon-
tiū abundāt niues vbi radij solares clariores sunt q̄3 ī
conuallibus: ꝛ tñ est ibi reflexio radioꝝ sicut in valle:
sed ꝑpter subtilitatem aeris: ubi est densitas aeris par-
ua: ꝛ parua incorporatio lucis cum aere: ꝛ ꝑpterea parua
disgregatio partiu3 aeris in collectione radioꝝ: hic aūt
est maior incorporatio radioꝝ: ꝛ propterea maior dis-
gregatio ꝛ calor ꝛc. Et sic est finis huius tractatus.

❡ Eiusdē tractatus de generatione stellarum.

Res eiusdem nature eiusdem operationis ſm
nām suam effectiue sunt. ğ si ſm nām
sua3 nō sunt eiusdē opōnis effectiue nō
sunt eiusdē nāe: sed spere ꝛ stelle nō sūt
eiusdē opationis ſm nām suam effecti-
ue. ğ spere ꝛ sue stelle nō sunt eiusdē na-
T.cō.56. ture. pcim a p3 ex hac ꝑpositione quā dicit Ariſtot. 2°
de gñatione: idez siliͬ se hñs nō est natū facere nisi idē.
minor hō siliͬ p3 sic. sol ſm presentia3 est principiū ge-
nerationis: ꝛ ſm suam absentiam corruptiōis. si ğ so-
lis spera eēt eiusdē operis vel opōnis cū sole: cū in quo-
libet clymate eq̄lr p̄sens sit: eēt in vnoquoq3 clymate
gñatio semꝑ: sed h̄ est falsum igiẗ ꝛ p̄ᵐ. ❡ Itē dic Ari.
Cap. 10°. in 18° de aialibus. q ſm reuolutionē solis ꝛ lune: ꝛ cō-
binationes ſm eoꝝ ꝯiunctiones ꝛ opatiōes determiā-
ta sunt tpa vniuscuiusq3 gñatiōis nāliter: ꝛ si q̄nq3 ꝑꝑ
indeterminationē māe accidat ꝯriam: sed sperarū3 so-
lis ꝛ lune non est aliqua diuersitas in oppositiōe ꝛ cō-
iunctione: ꝛ propterea non sunt principia eiusdem opē-
ratiōis naturaliter cuius sol ꝛ luna. vt p3. ergo prior cō-
clusio: q stella ꝛ spera sua non sunt eiusde3 nature. sed
omne corpus aut est simplex: aut compositū. stella aūt
est corpus. ergo stella est simplex: vel composita: q nō
2° celi. sit simplex: p3: q2 tm̄ sunt quinq3 corpora simplicia ſ3
Aristotile3 ꝛ alios philosophos: scilicet quatuor elemē-
ta ꝛ corpus mobile: quod appellatur qnta essentia: stel-
la aūt non est de natura quinte eēntie: nec est stella ele-
mentum vnū: q2 si sic: septem planete differentes ſm
naturam facerent septem elementa: quod sic non est.
aut cum quatuor sint tantū modo elementa: necesse ē
aliquem planetam non cōmunicare natura3 alterius:
ꝛ non differre ab illo: sicut pars ignis non differt ab ip-
so igne: ꝛ p3 contra experimentum: differūt enim in su-
is naturis specifice: vt determinaẗ in 4° lib. Albumaz.
cū ğ non sit stella de nā alicuius corporis simplicis: erit
stella corpus cōpositū: ꝛ nō dico ꝯpositū ex materia ꝛ
forma solum: sic enim compositum non opponitur ei:
quod est simplex. sed dico compositum ex elementis:
pluribus enim modis dicitur compositum. erunt ergo
corpora ex elementis facta. ❡ Item omne coloratu3
est mixtum. stelle sunt corpora colorata. ergo stelle sūt
corpora mixta. prima p3 duplici rōne: quaꝝ prima hec
est. colores sunt qualitates secūde ex primis generate:
vt dr̄ in predicamentis: dicuntur. n. passibiles qualita-
tes non q2 generent passionē: sed q2 ex passionibus ge-
nerantur. ergo erit coloratum elementum ex necessita-
te. ❡ Item alia ratione sic. color est lux in extremita-
te perspicui in corpore terminato: sed corpus termina-
tum est corpus mixtu3: ꝛ corpus coloratum est corpus
terminatū. ergo coloratum est corpus mixtum. q ma-
ior huius syllogismi sit vera p3. si. n. diceret aliquis: q
corpus dyaphanum esset terminatu3: vt qnta essentia
ꝛ ignis. aer aūt ꝛ aqua non sint terminata: q2 flexibi-
lia sunt: tunc esset coloratum celum: q2 esset ibi lux in
extremitate perspicui in corpore terminato: ꝛ etiam di- De sensu ꝛ
cit Arist. q: cum lux nō sit nisi in corpore terminato nō sensato.
est in corpore simplici. ergo corpus terminatum non ē
simplex: sed mixtum ex simplicibus. minor autem hu-
ius syllogismi pat3 per illud: quod dicit Aristo. q pro- 2° de aia
prium sensibile visus est color. ergo stelle non sunt visi- T.cō.66.
biles nisi per colorem: sunt igitur colorate. ❡ Si autē
dicat aliquis: q ibi est lux: sicut in corpore simplici: ꝛ
facit apparere solu3 cum non sit: vt videtur aurora co-
lorata: ꝛ mare coloratum: hoc est manifeste falsum: ꝛ
contra illud: quod dicit Aristo. q in simplicibus: q2 nō
est ibi lux in corpore terminato: non apparet eade3 lux
longe distantibus ꝛ prope: sed in stellis longe distanti-
bus ꝛ prope semper apparet idem color: ꝛ hoc est cum
fuerit stella in augmentatione sui ecentrici: aut in op-
positione sue augmentationis. ergo non apparet color
in stellis: sicut in corpore simplici: sed sicut in corpore
terminato. ❡ Item perspicuitas est quedam natura
cōmunis aeris: aque: ignis: ꝛ quinte essentie: vt patet se-
cundo de anima. capitulo de lucido. ꝛ in libro de sensu T.c.68.
ꝛ sensato expressius dicitur. hoc ergo quod non est per-
spicuum non est eiusdem nature cum aliquo istorum:
sed stelle non sunt perspicue. ergo non sunt eiusde3 na-
ture cum aliquo istorum: q stelle nō sint perspicue pa-
tet in luna: nullum enim perspicuum facit vmbram:
luna facit vmbram. ergo luna non est perspicua: q lu-
na faciat vmbram satis patet in eclypsi solis. si enim
esset transparens: tunc pertransirent radij solis corpus
lune: ꝛ tunc non diceremus corpus solis pati eclypsim.
❡ Si forte dicaẗ: q luna habeat natura3 perspicui. ꝛ
nō faciat vmbram simpliciter: sed aliquo modo: hoc
est contra experimentum: ꝛ contra rationem. dicit enī
Aristotiles: q in his quattuor corporibus prenotatis
inest perspicuum secundum magis ꝛ minus: vt in aere
magis q̄3 in aqua: ꝛ in igne magis q̄3 in aere: ꝛ in quin-
ta essentia magis q̄3 in alijs omnibus. Sic ergo sunt
spere ordinate secundum naturam suam: cum luna ē
aliquid habens de natura perspicui: ꝛ cū non tantū ha-
beat quantum aqua: erit inferius aqua secundum na-
turam suam cōmunicans in natura terrestri. ❡ Item
in fine tertij de celo ꝛ mundo probat Aristotiles: q in
elementis non sunt figure terminate secundum suam
essentiam: ꝛ est vna ratio talis: si esset elementum ali-
cuius determinate figure secundum essentiam suam:
necesse esset omnem partem eius: cū sit eiusdē nature

cum toto: esse eiusdem figure: non sunt autem figure elementales: que diuidi possunt semper in similes syllabas: ⁊ est vt dicat ibi. s. circularis triangulus: ⁊ quadratum circularum: aut diuidi in circulos: aut ex circulis: cōponere circulum non conuenit nisi fuerint circuli super idem centrū oēs constituti. cum ergo plura sint elementa q̄ figure huiusmodi: non sunt figure elementis determinate. ¶ Ex hoc argui potest: q̄ si sit aliquod corpus cum determinata fuerit figura circularis: omnis pars eius dissimilis erit figure circularis: ⁊ sic dico circularis: q̄ circuli inferiorum partium: ⁊ etiam superiorum ⁊ totius fuerit idem centrum: sed stella quū sit corpus rotundum non habet idem centrum cum sua spera. ergo non est pars sue spere: quum idem sit centrum partis circuli ⁊ totius in habentibus figuram circularem. Et sic patet prima conclusio. s. q̄ est elementatum quū non sit pars quinte essentie: nec alicuius alterius elementi. ¶ Item creatio duplicem habet respectum. s. ad creaturam ⁊ ad creatorem: si ad creaturam comparetur: hec erit vna ⁊ vniformis creatio conformium rerum. ergo si non sint res vniformes secundum nām non sunt eiusdem creationis: sed stella ⁊ sua spera non sunt vniformes: differunt enim essentialiter in suis luminibus ergo sunt diuerse creationis: sed celum est factum ex tota vel noua materia: vt dicit Aristotiles primo de celo ⁊ mundo: igitur in factione stelle non est factio noue materie: quum ergo facte sint ex aliquibus: aut erūt ex quinta essentia: aut ex elementis: non ex q̄nta essentia: quia innominabilis ⁊ impermutabilis est. ergo ex elementis. ¶ Item supponunt doctores alchimie: q̄ in vnoquoq; corpore naturali ⁊ complexionato inest quinta essentia: ⁊ est sicut continens quattuor elementa: ⁊ secundum quod est in corporibus est permutabilis ⁊ alterabilis: cum ergo quinta essentia: que est immutabilis secundum se sit permutabilis per humiliationem sui ad inferiora: quare eodem modo ea: que permutabilia sunt secundum se non possunt fieri incorruptibilia per sublimationem cum maius sit incorruptibile fieri corruptibile q̄ corruptibile fieri incorruptibile ⁊c. Et hic est finis huius tractatus.

¶ Eiusdem tractatus de coloribus.

Olor est lux incorporata perspicuo: perspicui vero due sunt spēs. ¶ Aut. n. perspicuū ē purum separatū a terrestreitate: aut ipsa terrestreitate admixtū. ¶ Lux autē quadrifarie partit̄: quia aut est lux clara: aut obscura: pauca: vel multa: nec dico lucem multam propter subiectum magnum diffusam: sed in puncto colligitur lux multa: cum speculum concauum opponitur soli: ⁊ lux cadens super totam superficiem speculi in centrum spere speculi reflectitur: cuius etiam lucis calore in ipso centro collecta combustibile citius inflāmatur. lux igitur clara multa in perspicuo puro albedo est. ¶ Lux pauca in perspicuo impuro nigredo est. ⁊ in hoc sermōe Plato est auctor ⁊ Ari. qui ponunt nigredinem priuationem: ⁊ albedinem habitum: siue formam. ¶ Sequitur etiam ex hoc sermone: q̄ colores proximi albedini: in quibus potest fieri recessus ab albedine ⁊ permutatio sunt septem: nec plures: nec pauciores: similiter erunt septem proximi nigredini: in quibus a nigredine versus albedinem ascēditur: donec fuerit concursus aliorum septem colorum quibus ab albedine descenditur: cum enim albedinis distantiam tria constituant: scilicet lucis multitudo: eiusdemq; claritas: ⁊ perspicui puritas: nobis manentibus quorumlibet trium potest fieri remissio: eritq; per hunc modum trium colorum generatio: vel quolibet cum solo manente duorum reliquorum erit remissio: ⁊ sic fiet aliorum colorum a tribus primis seu prioribus trina generatio: aut omnium trium simul remissio: ⁊ sic in vniuerso absq; albedine erit septem colorum imediata progressio. ¶ Consimilis est omnino per oppositum a nigredine per septem colores sibi proximos versus albedinem accessio. erunt ergo in vniuerso colores sexdecim: duo. s. extremi: ⁊ hinc inde septem annexi: per intensionem ascendentes illic: ⁊ inde per remissionem descendentes: ac in medio in idem concurrentes: in quolibet autem mediorum colorum gradus intensionis ⁊ remissionis sunt infiniti: vnde qui per numerationem ⁊ combinationem eorum: qui intenduntur ⁊ remittuntur multis alijs multitudinis claritatis ⁊ puritatis modos. s. regulantes: ⁊ puritas perspicui: ⁊ oppositorum his fiunt colores nouem per numerationem graduum intensionis erunt infiniti: q̄ autem secundum dictum modum se habeat colorum essentia: ⁊ eorūdē multitudo non solum ratione: verum etiam experimēto manifestum est his: qui ⁊ perspectiue profundius ⁊ verius nouerunt principia: quod est quia sciunt figurare perspicuum: siue fuerit purum: siue impurum: ita vt in ipso recipiant lumen clarum: siue obscurum: ⁊ per figuram formatam in isto perspicuo lumen paucum faciunt. aut ipsam pro libito multiplicent: ⁊ sic per artificium omnes modos colorum: quos voluerint ostendere possunt ⁊c. Explicit tractatus de coloribus.

¶ Incipit tractatus de statu causarum.

Ristotiles in secundo philosophie primo supponens causas esse tantum quattuor dicit q̄ in vnoquoq; genere est status ⁊ non processus in infinitum. verbi gratia in genere cause efficientis non sunt cause infinite: sed est vnū efficiens causarum primum: similiter ⁊ in alijs generibus causarū: quia si non esset causa prima: simpliciter non esset causa: omnis enim causa posterior causalitatem suam habet a causa superiori: non solum a proxima superiori: sed magis a causa istius superioris. igitur si in infinitū est procedere vt non sit reperire primam causam: non erit reperire cālitatem in aliquo. ¶ Necesse est ergo: q̄ sit causa in aliquo genere in eodem sicut prima causa: sed nec ibi: nec alibi tangit Aristotiles de numero ⁊ sufficientia causarum: hoc est quare sunt tantum quattuor genera causarum: ⁊ tamen potest induci ratio hoc modo. Causa enim efficiens secundum Aristotilem est vnde motus. si ergo sensui patet ⁊ mentis intellectui: q̄ motus est ab aliquo: manifestum est simpliciter: q̄ efficiens est. ¶ Quod vero sit causa materialis: formalis: ⁊ finalis ex suppositione cause efficientis sic potest probari. ¶ Si enim efficiens causa est ⁊ effectum ab efficiente necesse est esse: necesse est ⁊ effectum cum efficiente in quodam conuenire: ⁊ in quodam differre: cōuenit autem effectus cum efficiente in eo qd̄ est actus ab actu: actus enim effecti est ab efficiente: vnde dicit Aristo.

Tex. cō. 1.

2° phi. tex. c. x. ⁊ p̊ ō ge ne. tex. 55.

Ari. in 8° philosophie prime: q̄ omne effectū vniuocaꝰ suo efficienti etiam in artificialibus: in quibus minime videtur. Domus enim architectori vniuocatur in hoc: q̄ architector speciem domus habet in anima: secundam quam omnes modi eius regulantur vt efficiat domum materialem. Et alibi dicit Aristo. q̄ omne agens habet hoc in actu: quod habet patiens in potentia. Sic ergo conuenit effectum cum efficiente in eo q̄ actum est secundum modum dictum: sed necesse est differre in eo quū potētia est: ⁊ hoc duplr pōt intelligi: aut q2 efficiens non habeat potentiam: sed sit actus solū: ⁊ effectū hēat potētiam ⁊ actū: aut q2 efficiēs habeat potentiam ⁊ actum simpliciter cum effectu: ⁊ tunc necesse est potentiam efficientis .s. materiam aliam esse numero a materia effecti. ¶ Sic ergo in quolibet qđ efficitur ab efficiente necesse est existere duo .s. actum ⁊ potentiam: hoc est formam ⁊ materiaz. ¶ Sic ergo ex comparatione cause efficientis ad effectum patent causa formalis ⁊ materialis: similiter patz causa finalis. Nam spēs effecti existens in efficiente non mouet efficientem inquantum intelligitur: sed inquantū appetitur: qđ autē appetitur est bonum per se: species autem effecti inquantum mouet efficientem est in rōne boni: bonum autem per se finis est. ergo proprie in ratione finis. ¶ Sic ergo hēmus quatuor genera causarum: ⁊ ex his existentibus necesse est tantum esse in eē completo. Non igitur ad esse alicuius alterius cause preter causam consequitur tantum: sed solū causa est aliquid: cuius esse sequitur ad aliquid. ergo nō est alia causa preter has. Sic ergo numerus habetur ⁊ sufficiētia in genere causarum: ⁊ q̄ tres illaꝝ incidant in vnā patet ex iam dictis: efficiens autem quod habet in se potentiam ⁊ actum: non a potentia: sed ab actu dicitur efficiens: q2 actus efficientis per aliquam multiplicationem fit causa formalis effectu: non inquantū intelligitur: sed inquantum diligitur: hoc est inquantū est bonum ⁊ finis. Sic ergo in vnum conueniunt tres cause: sed quarta non: materia enim quum solum sit potētia omnino habet oppositum ad actum: non solum s̄z rationez: sed etiam natura rei. ¶ Sed secus est de differentia ⁊ conuenientia istarum causarum cum causa prima ⁊ causis secundarijs: quum efficiens habeat in se quod est ⁊ quo est non solum: sed totum est efficiens ⁊ habet aliquid sui: propterea differūt in sui natura qđ efficit: ⁊ quo efficit: ⁊ in his necesse est: q̄ intentio boni in intellectu addat supra speculationem essentie: sed in causa prima quum vna sit substantia simplicissima idem est in ea quod efficit ⁊ quo efficit: propterea idez est in ea s̄m substantiam efficiens ⁊ forma: ⁊ tamē in ea sua simplicitas non compatitur multitudinem ex alio accidente prouenientem: in sui intellectu intentio boni nō addit supra speculationem essentie: ⁊ propterea idem est in ea s̄m substantiam efficiens: forma: ⁊ finis. ¶ Est autem in vnoquoqꝫ genere causarū multiplicitas nominis: vt in genere cause efficientis multipliciter inueniūtur cause efficientes: ⁊ non dico multitudinem specierum causarum diuersarum sub eodē genere: quia hec causa venit in vnionem: sed dico multiplicationem causarum efficientiū: quibus ratio cause efficiētis multipliciter conuenit s̄m prius ⁊ posterius: ⁊ hanc multiplicitatē oportet manifestare hoc modo per diffinitionem causarum efficientium: alia enim est per se: alia per accidens: per accidens autez est quādo non ipsius speciei nature conuenit ratio efficientis aliquo modo: sed ei in quo est: vt clarum est effectiuum calidum: non enim efficientia caloris conuenit claritati: sed in quo est claritas. ¶ Si vero large vtamur hoc nomine per se duplex erit cā effectiua per se .s. vel illud quod efficit s̄m subiectuz efficiens: vel aliud quo efficit. Quod efficit est duplex propinquū: ⁊ remotum: propinquum: vt cum ignis efficit ignem: remotum: vt celum. Quo vero efficiens efficit dicitur dupliciter: quo efficit vel per substantiam aliā a se: vel s̄z aliquid sui: scđm primum modum dicitur instrumentum efficiētis efficiens: oportet enim instrumētum efficientis eē aliaz substantiā ab efficiēte. ¶ Sed si dicatur quo efficit substantiam aliam ab agente s̄m aliquid sui: hoc erit dupliciter: aut virtute: aut ratione. sicut dicit̄ ignis agens efficit passionem in patiente: ⁊ non solum ignis sed etiam virtus ignis dicitur efficiens. vnde dicitur qualitas aliqua actiua. Non enim est differentia inter qualitatem ⁊ virtutem nisi i respectu: quia qualitas dicitur absolute respectu istius: cuius dicitur: virtus non dicitur inquantum eadem qualitas ad effectum alterius extendit: sicut differt nomen forme ⁊ nāe. ¶ Uirtus autem est dupliciter efficiens .s. aut potentia: aut actu: ⁊ dico potentiam non q̄ nihil habet actu: sed q̄ non omnino habet actum: sed factum actu aliunde iā est actu efficiens: sicut dicitur natura corporis materialis efficiens: ipsa enim mota a virtute corporis celestis potest mouere: sicut etiam dicitur calor efficiens: quia de se potest mouere: quia motus animalium ⁊ finis actu potest mouere ⁊ efficere: actu vero dicitur virtus efficiens: q̄ de se actu potest mouere. ¶ Actio vero dicitur efficiens dupliciter. vno modo ex hoc: q̄ passio est effectus alicuiusqꝫ actionis: sicut ad actionem vniuersaliter sequitur passio. Alio modo dicitur actio efficiens passionem: non q̄ ista passio sit secūdum naturam rei efficientis istius actionis: sed quia secundum legez naturalem vel positiuam determinatum est: vt talem actionem talis passio consequatur: ⁊ est exemplum qđ ponit Aristoteles secundo posteriorum .s. q̄ Athenienses debellandi sunt: quia cōmiserūt in alios. ¶ Secūdo modo dicimus: q̄ causa efficiens suspensionis ē latrocinium cōmissum: ⁊ dicimus: q̄ latrocinio suspenditur assignando causam efficientē. ¶ Sed vnica est hic dubitatio .s. differentia causarum efficientium mediarum inter primum efficiens: ⁊ vltimum effectum causarum efficientiū isto modo: quo instrumenta cause prime efficiunt. Uidetur enim q̄ proprie proprium instrumentorum sit tunc mouere solum quum mouetur. si ergo illud conuenit omnibus causis medijs: videtur q̄ omnes cause medie sint instrumenta. ¶ Et videndum est per interemptionem: q̄ non est proprium instrumentorum: quod dictum est: sed etiam est commune alijs: immo proprium est instrumentoꝝ: q̄ in mouendo nullam habent intentionem sibi propriam: nec finem intendant: sed in operatione instrumenti talis solum est intentio principalis agentis. Cause vero medie inter efficiens ⁊ vltimum effectum habent intētiones proprias: sicut intelligentie ⁊ corpora celestia: ⁊ corpora corruptibilia agentia: ⁊ ex hoc non dicuntur instrumēta solū: sed agentia. ¶ Similiter causa formalis: siue forma multipliciter dicitur: quia quedam est forma substantialis: quedam accidentalis: forma accidentalis est aliquorum nouem generum respectu substantie: sed non est causa formalis substantie: eo q̄ causa est prior s̄m naturam q̄ꝫ suū cātuz: ⁊ precipue cā formalis: accidentia aūt sunt posteriora s̄m nām q̄ꝫ suba. ¶ Forma vero substantialis multipliciter accipitur:

aut absolute: aut in respectu: absolute: vt substantiarum
forme substantiales: in respectu: vt albedo dr̄ forma substā/
tialis albi. s. concreti ex tali substantia ꝛ accidente: vel
curuū respectu linee: ꝛ vltima differentia respectu spe
ciei in accidētibus. ¶ Forma vero substātialis abstra
cte dicta adhuc dicit̄ multipliciter: dicitur. n. vno mō
exemplar separatum a re: ꝛ non quo res est: ꝛ alio mo/
do quo res est: exemplum dicitur solum forma ista: q̄
est in mentem artificis: non forma ista: que est id: quo
res est: ꝛ non exemplar. ¶ Forma vero adhuc dicitur
multipliciter: dicitur. n. forma per impressionem: que
omnino materialis est: dico aūt causam materialem. i.
situalem: sicut sunt corpora elementorum: ꝛ mineraliū
corporum: ꝛ sm talem formam est dicere: ꝙ eiusdem spe
ciei ꝛ nominationis est vnaqueqꝫ pars cum suo toto.
Alio modo dicitur forma: que non est situalis. i. q̄ non
recipit participationem sm situs diuersos in partibus
materie: vt est anima: ꝛ hoc dupliciter: aut quum non
sit situalis: mediante tn̄ virtute celesti: que situalis est
a forma situali educitur de potentia in actum: vt ē ani
ma vegetatiua ꝛ sensitiua: ꝛ propterea illa in formis si
tualibus permittitur: ꝛ a tali forma nō dicitur eiusdem
speciei cum toto: sed eiusdem operatiōis. ¶ Nulla enim
pars plante planta est: nec animalis animal: sed vna/
queqꝫ pars plante vegetatur: ꝛ vnaqueqꝫ pars anima
lis sentit. Alio modo est anima intellectiua forma sup
ueniens his: de quibus iam dictum est: que cū immedia
te aduenit forme non situali: necesse fuit vt non educe
ret in esse immediate a forma substantiali: sed immediate
a forma nō situali. s. partis: ꝛ ab hac forma pars nō est
eiusdem speciei cum toto: nec eiusdem operationis: qꝛ
nulla pars hois est homo: nec aliqua pars hois intelli/
git. ¶ Et propterea quum hec forma nullam relinquat
multitudinem: vel diuersitatem operationis: vel cōn/
tie in suo perfecto: recte dicitur ꝙ est vltima formarū
naturalium. ¶ Aliud est adhuc genus formarum intelli
gentiarum: que inmutationem habent cum corporibus
supercelestibus: sicut motor cum mobili solum: non ꝙ
intelligant mediante virtute corporea: ꝛ propterea ap
pellantur forme separate. ¶ Alia vero rōnalis non so/
lum vnitur corpori humano: sicut motor: sed etiam vt
intelligens mō ꝛ mediāte vtute corpea itelligit nō si/
ne fantasmate: quod ē actus virtutis sensitiue. ¶ For
ma vero: que simul est exemplar: ꝛ quo res est non con
iuncta rei: sed abstracta: simplex: ꝛ separata: hec est for
ma prīa: que qualiter sit forma prima difficile ē expla
nare. ¶ Simil'r causa finalis vel finis multipl'r dici/
tur: dicitur. n. primū bonū intentum in mente agētis:
ꝛ secundo modo dicitur finis: quod est vltimum in re
operatū. ¶ Intētio aūt boni accepta cum intellu agē
tis dicitur multipliciter. vno modo: ꝙ ipsa species bo/
ni in intellectu accepta sic sit vere bonum: quod vere fi/
nis est: ꝛ sic solum est in intellectu primi. Alio modo ꝙ
ipsa species boni existens in anima non sit verum bo/
num: sed sit imago vel similitudo. ¶ Ultimū vero rei
operate dicitur dupliciter: ꝛ propterea hoc nomen fi/
nis multipliciter participat. dicitur enim vno modo vl
timum rei opate illud: quod causat opus rei: siue motū
eius: ꝛ hoc est idem cum vltima forma rei: ꝛ ꝓprie ap
pellatur terminus: siue finis intentus. Alio modo dici/
tur vltimum rei operate sm intentionē operantis. ver
bi gratia. talis figura causat modum domus operate
ꝛ non intentionem operantis. ¶ Causa materialis si/
militer dicitur dupliciter. s. proportionate: ꝛ vere ꝓpor
tionate: vt qn̄ vna forma est potētia respectu alterius:
sicut genus: quod est vere forma dicitur potentia respe
ctu speciei ꝛ differētie. ¶ Materia vero dicitur dupl'r
. s. aut ex qua: aut in qua: materia ex qua est ex qua res
est: hoc est substantiarum materia. materia in qua est: in
qua res fit: qd̄ est ꝓprie accidentium: ꝛ dicitur sic quod
est proprie: ꝛ per se solum accidentium eiusdem mate
rie. ¶ Et est differentia ista duarum mãeriarum: qꝛ materia
ex qua fit subā potentia est: materia vero in qua fit ac
cidēs est ens in actu: ꝛ per se causa sui accidentis: ꝛ vtra
qꝫ istarum materiarum dicitur propinqua ꝛ remota: sicut
propinquum semicirculi est linea: remotius est quanti
tas cōtinua: ꝛ magis remotū est q̄titas. ¶ Similiter
propinqua materia animalis est caro: remotior quatu
or elementa: maxime remota est yle. i. materia prima.
ꝛ sic est finis huius tractatus.

¶ Incipit tractatus de veritate ꝓpositiōis.

Rem que partum est vel fuit: ꝛ
partum futura est: non
necesse est ante complementum sui eē
totaliter: vel fuisse. Sꝫ cū ꝯpletū est ali
qd: tunc ꝛ de cetero necesse ē ipm simpl'r
esse vel fuisse iter motum ꝛ ꝯplemen/
tum necesse est ipsum sm ꝙ esse vel fuis
se: ꝛ sic de rebus contingentibus: que fiunt in tempore
possibile est eas nō compleri. verbi gratia. totalis mo/
tus. a. in. b. dicat̄. c. inter initium ꝛ finē. c. motus: neces/
se est. c. sm ꝙ fuisse: ꝛ possibile est. c. sm partem sui fu/
turum non fore. ¶ Inter initiū aūt ꝛ finem. c. motus
semper dicitur vere: qm̄. c. est: sed hoc esse non est esse
completum: ꝛ determinatum: ꝛ diffinitum: sed eē incō
pletū: ꝛ indeterminatum: ꝛ indefinitū: vnde licet in me
dio motus. c. dicatur ipsum. c. esse: non tn̄ consequenter
dici potest necesse esse. c. fuisse: qꝛ cum presens sit eius
pars: preterit pars: que futura est: vere dicitur. c. partim
preteritum: qm̄ est: sed quum quid preteritum est per/
fectum est. c. aūt ante suū finem nec preteritum: nec ꝑ/
fectum est: nec vere dicitur. c. fuisse: qꝛ hoc esset adhuc
futurum fuisse. ¶ Manifestū est igitur: ꝙ de aliquo
dicere quod est: nec tn̄ consequitur potest non fuisse: i/
mo sm aliquid sui non potest non fuisse: ꝛ sm aliquid
sui: quod adhuc futurum est potest non fuisse: vt nunc
verum est hunc annum esse: nec tn̄ statim post hoc erit
verum hunc annū fuisse: ꝛ si tempus habiturum est fi
nem ante terminum: huius verum est hunc annū nūc
esse: ꝛ non est futurum verum hunc annum fuisse: sed
de quocūqꝫ dicitur esse completum ꝛ finitum: statim
post non potest non fuisse: vere statim nec est id fuisse:
tale aūt quale est cuius esse est: est interminatum ꝛ in
creatum. Credo ꝙ sic veritas propositionis ꝛ opiniōis
rei future contingentis. veritas. n. sermonis vel opinio
nis est adequatio sermonis vel opinionis ꝛ rei: hec aūt
adequatio nihil aliud est q̄ꝫ ita eē in re: sicut sermo vel
opinio dicit: ꝛ hoc est in futuris rem esse in futuro: sicut
sermo asserentis eam futurā. ¶ Est igitur veritas ser
monis vel opinionis de futuro presens assertio existē/
tie rei in futuro cum existentia rei in futuro: sed pre/
sens assertio sermonis vel opinionis est: nec potuit nō
fuisse. Existētia vero rei future nondum est: sꝫ poterit
non esse: ꝛ ita veritas de futuro sm quid sui iam est: ꝛ
habet necessitatem. sm qd sui nondum est: ꝛ habet cō
tingentiam. ¶ Licet g̃ vere dicatur veritas huius ꝓ/
positionis. Antichristus est: tn̄ non sequitur: ꝙ statim
erat necessariū eā fuisse: qꝛ huius veritatis esse est eē in
completum ꝛ indeterminatum. Ideo enim est ponere
necessitatē super hanc veritatem: ꝛ ponere necessitatē
super

super assertionem de futuro:quod erit:et super existen/
tiam rei future:quelibet talium ppositionū.Antichri/
stus erit.antichristus est futurus:est vera non necessa/
ria:sed contingens:qz possibile est quālibet talem esse
falsam:sed veritas harū partim est assertio principa/
lis de Antichristo futuro:qm erit:partim est existentia
Antichristi futura. ❡ Sed ex parte existimationis est
hec veritas impmutabilis:quelibet.n.talium ppositio
num semper idem et eodē modo dicet: quomodo nūc
dicit:ab existentia autem que nondum est in non exi/
stentia veri permutationem impossibile est: omnis
enim permutatio est ab eo:quod dum permutatur fu/
turum est:igitur natura taliū ppositionum vel oratio
num a sua veritate:que partim est: et partim futura ē:
pmutabilis est:qz ista veritas: que principaliter ē:sem
per vno modo manebit:ab eo:quod nondum est non
potest fieri permutatio anteq̄ perueniat: vnde si nun/
q̄ eueniat:nunq̄ ab eo fit permutatio: vnde siue Anti
christus erit:siue Antichristus non erit nō permutabi/
tur a veritate in falsitatem: cum necessarium duplex
est permutabile a veritate in falsitatem:aut qz nōduz
est susceptibile falsitatis:aut qz ſm ordinem post veri
tatem non est susceptibile falsitatis.primo modo ē ne
cessarium: sed secundo modo non est necessarium etc.
Et sic est finis de veritate ppositionis ad laudē dei.

❡ Incipit tractatus de vnica forma omnium.

R Ogauit me dilectissima dile/
ctio tua quatenus scri/
bam tibi:qd de hoc verbo sentiā:deus
est prima forma et forma oīuz:quod fe
ci put potui et non prout volui:et malēs
amico petenti dare que habui q̄ ma/
gnum qd existimabā hēc denegasse vi
deri:de re.n.tanta nihil verum est paruum: qd p par/
uitate dicentis possit esse granditer eloquente. De re
enim itaq̄ grandi petitionē tua compellēte pauca nō
grāditer locutus. ❡ In primis peritiōi tue rideo:me
sentire hoc nomen esse:q deus est forma et forma om
nium:cum sit necesse:forma est forma prima:qz ante
ipsuz nihil:ipse aūt primus est et nouissimus. ❡ Si au
tem queras quid me moueat ad sentiēdū deum eē for
mam primam et formaz oīum. ❡ Rādeo.magna au/
Aug. ctoritas Augustini:ipse.n.lib.2° de libero arbitrio ait.
Si quicqd mutabile aspexeris:vel sensu corporis: vel
animi consideratiōe capere non poteris:nisi aliqua nu
meroꝝ forma teneatur: qua detracta in nihil recidit.
Noli dubitare vt ista mutabilia intercipiantur:sed di
uersis motibus et distincta varietate formarum quasi
quosdam versus temporum peragant ex se aliquā for
mam eternam et incōmutabilem:que neqz continea/
tur:et quasi diffundatur locis:neqz ptēdat:atqz varie/
tur temporibus:per quam cuncta ista formari valeāt
et pro suo genere implere: atqz agere locoꝝ:atqz tēpo/
rum numeros.Omnis.n.res mutabilis etiam forma/
bilis sit necesse est.sicut autē mutabile dicimus quod
potest mutari.ita formabile quod formari pōt appel/
lauerim. Nulla autem res seipsam formare potest: qz
nulla res potest sibi dare qd non hz:et vtiqz vt hēat for
mā formatur aliquid.Quapropter quelibet res si quā
hz formam:non ei opus est accipere quod hz: si quam
vero formam non hz:non potest a se recipere quod nō
hz.nulla ergo res:vt diximus:seipsam formare potest.
Confitetur itaqz vt et corpus et anima forma quadam
imutabili et semper manente formetur: cui dictuz est
psalmo.ioi forme.Mutabis ea et mutabūtur:tu aūt idem ipe es

et anni tui non deficient: annos sine defectu posuit pro
eternitate prophetica locutio:de qua itē forma dictū est
q in se manens innouet oīa. Hinc ēt ꝯphēdūtur oīa p/
manentia gubernari: si.n.omnia sunt: forma penitus
subtracta:nihil erit forma ipsa incōmutabilis per quā
mutabilia cuncta subsistunt:et formarum suarū nume
ris impleantur et agantur:ipsa est eoꝝ prouidentia: nō.n.
ita essent:si ista non essent. ❡ Item idem in 13° lib.con Aug.
fessionum.Quid te promeruit inchoatio spūalis:vt te
saltez tenebrosa fluitaret similis abisso: cui dissimilis
nisi per idem verbum conuerteret̃ ad idem:a quo fa/
cta est: atqz ab eo illuminatur lux fieret:q̄uis tamē nō
essentialiter:tn̄ conformis forme equaliter. ❡ Item
xi° confessionū.Stabo:atqz solidabor in te:forma me Aug.
in veritate tua. ❡ Ecce he auctoritates Augu. aperte
clamant deum formam esse et formam creaturarum:
illaqz auctoritas:quaz primo posui ex 2° lib. de libero
arbitrio.non tantum hoc asserit: sed infallibiliter hoc
arguit:ex ratione namqz forme argui potest deuz esse
formam:forma enim est qua res est id quod est:velut
humanitas:qua homo est homo.forma hominis ē de
us:deus autez a seipso est id quod est: a seipso.n. deus
est:qz deitate deus est:et deitas deus est.quapropter cū
id quo res est:est id quod est forma:sic deus forma ē
❡ Item quis non concedet deum speciosuz esse et for/
mosuz.q̄ ipse ē forma et spēs: et cū nihil sit in ipso qd ip
se nō sit:cū sit iustus ipse est iustitia: ipseqz est rect°:cū
formosus et speciosus sit:ipe ē forma et spēs magis q̄
formosus et speciosus:immo ipsa formositas et speciosi
tas. ❡ Itē quid est forma:nisi cōpletio rei: vel pfectio
iperfectibilis:nō forma:nō formalis: qz positus sine d
fectu et immutabilis. Deus igit̃ pfectio pfectissima: for/
ma formosissima:cōpletio cōpletissima est:dicitur enī
homo formosus:mulier formosa:et domus formosa:et
anima formosa:et mundus formosus: formosum hoc
formosum illud:tolle hoc et illud:et vide ipsum formo
sum:mulier formosa: sed ipsa formositate omnes for/
mosi:si potes ita deum videbis non aliqua forma for/
mosum:sed ipsa formositate oēs formosi.Et cū audis
q deus est forma et formositas:sicut q deus est vita:
noli querere quid sit formositas:sicut nec ecōtrario qd
est veritas. ❡ Stati.n. se oppositionū colligēs corpo/
ralium imaginū:vt ait Aug. 8° de trinitate cap.7°. Et Aug.
nubila fantasmatum pertransibunt serenitatem.quo
primo ictu illuxit ter.cum diceretur.veritas et formo/
sitas:ecce in primo ipso ictu:quo velut coruscatiōe p/
stringeris cum dicitur. veritas et formositas: intellige Deus quō
si potes:si non potes relabere in ista solita et terrea: ec/ ē for° crea/
ce hoc modo deus eē forma dicitur:vt aūt aliquo mo/ turaꝝ.
do clarescat:quomodo ipse sit forma creaturarum:nō
enim sic est forma eaꝝ velut pars eaꝝ substātialis cō/
pleta:ex qua et materia fit aliquid vnū:significationes
huius nominis forma aliquatenus sunt explanande. For° quo/
dicit̃.n. forma exemplar:ad qd respicit artifex:vt ad tuplr dicit̃
eius imitationes et similitudines formet suū artificiū:
sicut pes ligneus:ad quem respicit cerdo ſm ipsaz for/
mat solam:et dicitur forma solee:sic vita bonoꝝ vt ad
eius similitudinem mercea vite nostre formemus:di/
citur nobis forma viuēdi:dr quoqz forma cui forman
da materia applicatur:et per applicationez ad illud re/
cipit formam illius:cui applicatur per mutationem il
lius.Sic dicitur de sigillo argenteo: qd ipsum est for/
ma cere sigillate:et de argilla:in qua funditur statua:q
ipsa est forma statue. ❡ Cum aūt artifex hz in anima
sua artificiandi similitudinem:recipit que est ad illud

quod in mente gerit: vt ad eius similitudinem formet
eius artificium: ipsa in mente artificis forma artificij
dicitur: nec multum distat a tali figuratione forme fi
gurate forma primitus dicta. ¶ Imaginari itaqz in
mente artificis artificij faciendi formam vtpote i mē
te architectoris formam & similitudinē domus fabri
cande: ad quam formam & exemplar solū modo inten
dit artifex: vt ad eius imitationez domū faciat. ¶ Et
imaginari est hoc per impossibile ipsius architectoris
voluntatem domum fabricare volentem ita potentē
q̄ se sola applicet formandaz materiam in domū for
me in mente architectoris: qua applicatione figuret i
domū. Et imaginari cū his: q̄ materia domus est flui
da: nec potest permanere in forma recepti in se: si sepa
retur a forma: que est in mente architectoris: sicut aq̄
figurata a sigillo argenteo statim amittit formaz rece
ptam separato sigillo. ¶ Imaginari itaqz voluntatē
artificis applicantem mām domus ad formaz in mē
te architecti: non solum vt per applicationem formet
in domū: sed ēt applicātem illam ei: q̄diu domus ma
net in esse domus: vt formata in esse seruetur. ¶ Hoc
vtiqz mō forma huius in mente huius architecti esset
forma domus est ars: siue sapientia: siue verbū dei oi
potentis. forma oium creaturarum: ipse. n. simul & exē
plar: & efficiens est & formans: & in forma data cōserua
tiuus est: dū ad ipsum applicantur & reuocantur creatu
re. Qz aūt ex hoc intellectu deus sit forma creaturarū
satis p3 ex dictis Aug. vtpote ex illa auctoritate: quam
superius posui: vbi dicit. Diuina prudentia oia guber
nari: ipsamqz prouidentiam eoꝝ esse formam incom
mutabilem: per quam mutabilia oia subsistunt: figura
rū suaꝝ numeris impleant̄ & agantur. Patum vo eiu
cet hec intētio forme per reliquam auctoritatem: quā
posui de 13° lib. confessionum. vbi dicit̄ angulam con
uerti per verbum patris ad illud: ad quod factuz ē: vt
lux fieret & conformis forme equalis patri. i. sapientie:
in qua pater fecit omnia: vnde ēt Aug. 2° cap° hec v̄ba
Aug. preposuit. Quid te promeruerūt spūalis: corporalisqz
natura: quas fecisti in sapientia: vt impenderent etiaz
inchoata quoqz in genere suo vel spirituali vel corpo
rali euntiam imoderationem: & longinquam dissimi
tudinem spūale forme prestantius q̄ si formatuz cor
pus esset corporale: aut in forme prestantius q̄ si oino
nihil: atqz impenderet in verbo tuo in formem: nisi p idē
verbum reuocarentur ad vnitatē tuam: quibus formē
tur. & eēnt ab vno te sūmo bono vniuersa bona valde.
¶ Item idez super Joānē homel. prima. Faber facit
Aug. archam primo: postea in arte hz archam: si. n. archam
in arte non haberet non esset: vnde istam fabricādo p
ferretur. sed archa in arte est sic: vt non ipsa archa sit q̄
videt̄ oculis: in arte inuisibiliter est: in opere visibiliter
erit: ecce est facta in opere: nunqd destitit esse in arte &
illa in opere facta est: & illa manet que in artē: naz pōt
illa archa putrescere: & iterum ex illa archa: que in ar
te est alia fabricari. ¶ Attende ḡ archam in arte & ar
cham in opere: archa in opere nō est vita: archa in arte
est vita: qz viuit anima artificis vbi sunt oia ista ante
q̄ pferant̄. Sic ḡ fratres charissimi: qz sapientia dei: p
quam facta sunt omnia s̄m artem continet oia anteq̄
fabricet oia hec: que fiunt per artem non cōtinuo vita
sunt: sed quicquid factum est vita est in illo: terram vi
des est in arte terra: celum vides est in arte celum: so
lem & lunam vides sunt & ista in arte: sed foris corpora
sunt in arte & vita sunt. Ex huius auctoritatib° euiden
ter inspectis & adinuicem colatis scio prudentiam tuaz

pceptura aeternam dei sapientiam sic esse formā om
niū: velut si imaginaremur figurā sigilli argentei esse
vitam & intelligentiam & intelligentē se: volentēqz fi
gurare ad suam imitationem & similitudinem magis
imitari terram expresse fluidaz non potentem pfecte
manere in aliqua figuratione recepta: ipsaqz hac sola
voluntatem informationem: ac fluidam ceraz ad esse
reuocare sibi: & applicare: & ad se renouando: sibiqz ap
plicando sua similitudine aliquanta imprimeret: & im
pressa similitudinē seruaret. Sic aūt inq̄ p3 ex iam di
ctis eternam xp̄i sapientiam: seu patris sapientiaz esse
formaz oium: sicut talis forma sigilli argentei si esset:
esset forma cere sua similitudine predicto mō impsse:
non tñ hanc similitudinem de modo: quo deus est for
ma omnium: sic nec predictam attuli: sicut viq̄ ꝯgruā
diuine excellētie: qz sicut creatura eius similitudinē
eius non potest perfecte exprimere: sic non mens crea
ta potest aliquid ex omni parte perfecte ei similitudi
nem figurare &c.

¶ Incipit tractatus de intelligentijs.

Voluisti a me scire quid sentiam
de intelligentijs. Utrum
sint in determinato loco: an in quolibz
loco simul. Ad quod primo respondeo
q̄ solus deus verus est totus: ipse. n. vt
ait Augu. in lib. de trinitate. sine situ p
sens est. sine loco verum totus: sicut si Aug.
ne qualitate bonus: sine quantitate magnus: sine am
bitu omnia continens: sine tempore sempiternus: sine
sui mutatione mutabilia faciens: nihilqz patiens in eo
tñ qd̄ dicatur verum diffusius carnali resistēdū est co
gitationi: vt ait Aug. de presentia dei: & mēs a corpori Aug.
bus: anima a sensibus: ibi ne: quasi spaciosa magnitu
dine opinaremur duplr̄ per cuncta diffundi: sicut hu
mus: aut humor: aut aer: aut lux ita diffundit̄ omnis
huius magnitudo: q̄ minor est in sui parte q̄ in toto:
deus vero ita diffusius vbiqz est: vt nō per spacia loco
rum quasi mole diffundatur: ita vt in dimidia mundi
quoꝝ sit dimidius: & in alio dimidio sit alius dimidi°:
atqz ita per totum totus: sed in celo solo totus: & in ter
ra sola totus: & in terra & in celo totus nullo contentus
loco: sed in seipso verus totus: nec maior in toto q̄ in
parte: nec in maiori parte maior: nec in minori toto: l3
aūt ista intelligere sit supra nos: vt tñ corpora in enig
mate conspicatus exēplo tali: iuuat nos Aug. in eodez
lib. q sic dicit. Qz aūt imortalitas corporis: que in xp̄i Aug.
carne precessit: nobisqz in fine pmittitur futura: cū ma
gna sit res nō est perfectio mole magna: sed & si corpo
raliter habetur: incorporea q̄dā excellentia est. Nā cū
ipsum corpus immortale minus sit in parte q̄ in toto.
imortalitas eius tā plena est in parte q̄ in toto: & tñ si
cut alia alijs maiora: non tñ alia alijs imortaliora sūt
membra: sicut nunc qñ ex omni parte sani sumus s̄m
modū presentia in corpore sanitatis: nō qz manus ma
ior eēt toto q̄ digitus: ideo manus totus dicimus ma
iorem sanitatem esse q̄ digiti: sed in istis essentialibus
essentialis est ipsa: qñ igit̄ breuiora grandioribus com
parātur: vt qd tam magnum esse nō potest q̄ ē aliqd:
quid si tñ esset tam sanum: esset autem maior sanitas
in maioribus mēbris: si essent maiora saniora: cū vero
ita non est: sed maiora: atqz minora tam sana sint. dis
par est perfectio in mēbrorū mollibus quantitas: sed
par est in disparibus sanitas: cū ergo sit corpus aut sub
stantia eius in magnitudine mollis ē: sanitas vero eius
non quantitas sed qualitas est. non ergo potuit obtine

re corpus

re corpus quantitas:quod potuit qualitas. nam ita di
stantibus partibus:que simul esse nō possunt qūo sua
queqꝫ spacia locoꝝ tenent minores minora ꝛ maiores
maiora:non potuit esse in singulis quibuscunqꝫ parti/
bus tota vel tanta:sed amplior est quantitas ī amplio
ribus partibus:breuior in breuiori parte:ꝛ in nulla pte
tanta quanta per totum. quantitas vero corporis:atqꝫ
sanitas dicitur cū sanum corpus est totum:tanta in mi
noribus partibus q̄ta in maioribus partibus. non enī
que minus magne sunt:minus sane sūt:aut qꝛ amplio/
res ideo saniores. Absit ergo vt q̄ pōt in corpore quali
tas creati corporis nō possit in seipsa substantia crea/
toris. ¶ Est ergo deus per omnia diffusus: ipse quippe
Hieremie cap.23. ait per prophetam. Celum ꝛ terram ego impleo. sed sic
est deus per cuncta diffusus: vt non sit qualitas mun/
di:sed subā creatrix mundi sine labore regens:sed sine
continens mundum. Ex hoc ergo ē vbi Aug. vt supra di
xit:aliquantulum iuuatur noster intellectus ad comp
hendendum:sed valde longe ꝛ in nube:qm̄ vbiqꝫ deus
est:qꝛ plene comprehendi ī qūo veꝝ est supra vniuersis
hominis capacitatem esse. Sicut aūt veꝝ deus simul to/
tus in vniuerso:ita anima tota veꝝ est in corpore ani/
Aug. mato. Unde Aug. exponens qualiter homo sit factus
ad imaginem dei:ita dicit. Sicut deus vnus veꝝ tot⁹
semꝑ est oia viuificans mouens ꝛ gubernans: sic ani/
ma in suo corpore viget tota viuificans ꝛ gubernans
ꝛ illud mouens. neqꝫ.n. in minoribus corporis mēbris
maior est:ꝛ in minoribus minor:sed in minimis tota ꝛ
in maximis tota. et est hec imago veritatis omnipotē/
Aug. tis dei:quam hꝫ anima in se. ¶ Item idem de origine
anime:quēadmodū anima per omnes particulas cor/
poris tota adest simul:nec minor ī minoribus:nec ma/
ior in maioribus est:sed tm̄ intensius in alijs: remissius
in alijs operatur:cumqꝫ in singulis partibus corporis eēn
tialiter tota sit:ita ꝛ deus cum sit in istis essentialiter ꝛ
totus in illis tm̄ plenius esse dicit̄ quos inhabitat. ¶ Ec
ce ex his verbis aperte habes:q̄ anima tota essentialr
tota est vbiqꝫ in corpore:qd viuificat:sicut deus vbiqꝫ
totus essentialiter in vniuerso qd regit. Neqꝫ.n. aia in
corde solo. aut cerebro est solo per essentiam:ꝛ alibi in
corpore non per essentiam sed per virtutē suam: vt ali/
qui fortasse sentiunt:non ꝯsiderantes q̄ virtus aie est
tota eius substantia:ꝛ essentia ei⁹:ꝛ vbicūqꝫ est virtus
est ipsa tota:qꝛ etiam vbi est eius pars est ipsa tota:cū
non sit magnitudine molis detenta. ¶ Si vō dicatur
virtus eius esse actio eius:cū eius esse non possit esse se
paratū a subiecto vel diuisum: vbicūqꝫ est eius virtus
est ꝛ eius substantia:sed forte qui dicunt eam virtute
sola per totū corpus diuisam:imaginantur eā sicut pū/
ctum lucis situm in corde vel in cerebro vndiqꝫ a se ꝑ
totū radios diffundentē. ¶ Hec imaginatio vana est:
non.n. situ animalis est:cū sit pure incorporea:si.n. eēt
situalis posset a puncto extra situm eius duci linea ad
ipsam:ꝛ mensurari:ꝛ determinari certis mensuris spa
cium inter ipsam ꝛ punctum signatum quod mauis im/
possibile est q̄ lineam posse duci a puncto signato in
corpore vsqꝫ ad eius lineationem: vel elemētorū com
mensurationē ꝛ proportionem. ¶ Est itaqꝫ anima in
corpore sine situ:presens sine loco: vbiqꝫ tota ꝛ sine su/
perficiei ambientis ipsam circumscriptione. Solet enī
aīa esse:siue situm habere in illa corporis parte: vbi in
choat motiones corporeas:quibus vtitur viuificando
corpus: vel in cerebro:qꝛ illic inchoat motiones corpo
reas:quibus vtitur in sentiendo: vel corpus suum loca/
liter mouendo: vnde in talibus sermonibus attribuit̄
anime situs:nō̄ qui est ipsius anime:sed qui ē radicis
motionis corporee:quā ipsa non situalis. nō superficie lo
ci circūscriptibilis fecit. sic.n. anima sine situ presens ē
sine loco.ꝛ. superficiei ambientis circumscriptione: veꝝ
tota est in corpore sibi vnito. ¶ Sic (vt opinor) ange
lus sine situ presens: ꝛ sine loco veꝝ totus in corpe ad
ministerium aliquod assumpto: vtpote in corpore visi
bili assumpto: in vsum ministerij sui sic miris modis
coaptato: in quo apparuit angelus Moysi: vel Abrae:
vl Loth: vl' alicui alij sanctoꝝ patrū: fuit angelus sine
situ presens: ꝛ sine loco veꝝ totus: vel si intelliges aiam
non vnitā corpori:in quo est:non existentem eius ꝑfe/
ctionē: mouentem tm̄ illud ꝛ oēs eius particulas: sicut
nunc mouet: ꝛ patientē ad eius motiones: sicut nunc
patitur a comparatione:quam aiam retineret ad idē
corpus: ꝛ ad oēs eius particulas ex eo q̄ esset motor ꝛ
rector eius: ꝛ agens in ipsum diceret̄ in ipso esse sine si/
tu presens: ꝛ sine loco verum tota. vt video nihil aliud
esset ipsam esse in hoc corpore q̄ se habere ad ipsum in
comparatione mouentis ꝛ agentis vel patientis ad mo
tiōes ipsius. ¶ Sic vt reor angelos esse in corporibus
assumptis est ipsos mouere ꝛ agere ea ī vsus alicuius
ministerij:in quibus tm̄ corporibus nec situm hꝫ alicu
bi:nisi forte sicut anima situm habere dicatur in corde:
qꝛ illic inchoat motiones: sic ꝛ fortasse angeli in assum
ptis corporibus: tm̄ in seipsis situm non habent. nec in
eisdem corporibus locali superficie circumscribuntur:
nec ꝑ spacia eorundem corpoꝝ diffundūtur: sicut etiā
lux per aerem diffunditur:nec in eadem corpora per ꝓ
pinquitatem vel remotionē hꝫ lineari dimensioni de/
terminabilem. ¶ Si aūt queras qūo angeli assumpta
corpora moueant: ꝛ in vsus ministerij aperte transfor/
ment qd mirum est homini: vel saltem mihi hoi. inef/
fabilibus modis cogita si potes: qūo anima mouet cor
pus tuum: ꝛ si tm̄ moueat grossa membra neruis ꝛ mu
sculis: ꝛ ipsos moueat spiritibus corporeis: ipsos tm̄ spūs
corporeos nullo alio corpore medio mouet:sed sola af
fectione. Appetitu.n. naturali vel voluntario omnino
incorporeo mouet sine medio illud corporeum: quod
ꝑ sui subtilitate magis accedit ad incorporeū. Appeti/
tus.n. anime sunt motiones eius pure incorporee: qui/
bus proportionabiliter cōicat sine medio hoc: quod in
corporibus maxime appropinquat incorporeitati. 2⁹ ē
spūs corporeus siue lux: quo medio moto mouet cōse/
quēter corpora grossa. ¶ Quid igitur mirū si angelus
similiter in assumpto corpore sola affectione moueat
primo: quod est in eo subtilissimum corpus: ꝛ ꝯsir qd ē
grossius ꝛ a pura incorporeitate remotius. ¶ Sed vi/
detur aiam nō sic posse mouere corporaliter ꝛ propor
tionabiliter suo motu incorporali nisi esset ligata cor/
pori: vt ꝑpter nexum ligaminis motionē huius seque/
retur motio comproportionalis sui colligati: propter ip/
sam aūt colligationem nō valde admirandū: si motio
nem aie lꝫ incorpoream ꝛ inlocalem sequat̄ incolliga
to ꝛ adiuncto corpore motus localis ꝛ corporalis: cū in
ope hostij hꝫ eueniat vt axis: vt ita dicā ꝛ immutabiliter
ꝛ inlocaliter mota totū hostiū localr ꝯmoueat. Angeli
aūt ad corpus animatum: que colligatio vt eius incor
poralem actionē ꝛ inlocalem motionem sequatur ī ali
quo corpe ē cōproportionalis motio corporalis: nō.n.
est angeli cū aliquo corpore mixtio vel mutatio. fate/
or vt supra dixi me latere motum istum: quo angelus
mouet ꝛ transformatur ī corpus animatū: maxime cū
nō sit ei vnitum: hoc tm̄ videt̄ ratum: q̄ affectione so/
la illud moueatur: sicut anima mouet corpus: cui vnit̄;

hoc est itaq3 angelus eẽ in aliquo corpore ꝯparatione
mouẽtis ꝛ regẽtis illud in vsus alicuius ministerij ad
ipm hr̃e. ❡ Dr̃ quoq3 angelus aliqñ in loco aliquo eẽ:
nullo tñ aliquo corpe: nõ aliud eẽ reor nisi ipm hr̃e ad
ea q̃ sunt ibi vbi esse dr̃ ꝑ cõparationẽ aliq̃3 alicui⁹ pre
fecture: vt. s. ibidẽ exñtib⁹ presit: vel ꝯsulẽdo: vel iuuã
do: vel defendẽdo: vel regẽdo: vel in aliquo tali mõ in
agentis vel ꝓsidentis ꝯparatione ad ipsa se hñdo: ipso
quoq3 loco dr̃ eẽ circũscriptus: ad cuius loci ꝯtenta h3
talẽ opationẽ. cũ. n. legimus spũm incorporeũ circũscri
ptũ: no est hec circũscriptio localis ambitus superficiei:
sed ad ꝯtenta illo tñ loco aliquo mõ ꝓsidẽtis spiritus
opatio. ꝛ itaq3 i tali loco angelus sine situ pũs ꝛ sine lo
co vez: in illo loco totus. ❡ Dr̃ ꝛ angelus de loco ad
locũ trãsferri cũ relicta ad vnius loci ꝯtenta ꝓsidẽtie ꝓ
fectura. ❡ Nõ ẽ igr̃ angelus tot⁹ vez sic: q2 hoc est soli
us dei ꝓpriũ: q simul oĩa viuificat ꝛ mouet ꝛ gubernat
vt sit vez in semetipso totus: nullo loco circũscriptus.
sed vt dcm̃ est qñ alicubi dr̃ eẽ hoc nõ ẽ ꝙ ambiẽte lo
cali superficie claudat: vel pũctuali situ in termino linee
figuret: sed ꝙ in ꝯtentas ꝓficiat spãliaꝗ agẽtis ꝓsidẽ
tis ꝯparõe ad illa recepta: sicut ẽt angelus alicui ꝯtẽto vl
ꝯtentas exhibet ministeriũ seruitutis: nihilominus eẽ
diceret. ❡ Dñr quoq3 angeli mali eẽ in isto aere cali
ginoso: ꝛ in inferno: ꝛ sir aĩe maloz i inferno loco quo
dã. s. corporali: ꝗ spũs. s. incorporeus i isto loco tũc eẽ
dr̃: ad cuius loci ꝯtẽtoz corpoz motiones corpales ipe
spũs patir̃: sic. n. aĩa cũ ẽ in corpe: qd vegetat ad motio
nes corpis ꝑ q̃litates sensibiles excellẽter patir̃ ꝛ torq̃
tur: sic aĩa sepata: q̃ male meruit: ꝛ demones male affe
cti ad alicubi ꝯtenta corpa ad istoz corpoz motiones
ꝑ q̃litates sensibiles patiunt̃ ꝛ torquent̃: sic. n. spũs nõ
vnitus corpi aliquo mõ affectus ad illud põt pati mo
tor ad qd afficit̃: sicut aĩa corpi vnita patit̃ in toto cor
pore: cui vnit̃. ❡ S3 nunqd sicut ad motiones corpis
ad qd praue afficit̃ ꝛ patit̃ ꝛ torquet̃ spũs malus: sic ad
motões corpis cui afficit̃: vñ põt pati spũs bonus vt h
sit in spũ bono eẽ in aliquo corpali qd ad eius loci ꝯtẽ
toz corpoz motiones delectabiliter patit̃: ꝛ est. n. passio
delectabilis sicut passio penalis. In sentiẽdo. n. media
delectabilr̃ patit̃ aĩa: sicut penalr̃ patit̃ in sentiẽdo ex
trema excellẽtia: de hoc mallẽ sapientem audire q̃3 te
merarie dicere. Ex predictis tñ si vere dcã sunt colligi
põt: h ẽt spũm creatũ incorporeũ alicubi eẽ qd ad idẽ
ꝯtẽta ꝯparatione ꝓsidẽtis: aut ministrãtis aliquo mõ
agẽtis: vel ad idẽ ꝯtẽtoz motiones aliquo mõ patien
tis dr̃: ꝛ nõ est h ipm eẽ alicubi qd in superficie localẽ cir
cũscribit̃: aut in situ pũctuali figit̃: vt posset inter ip3 ꝛ
alia situ hñtia certa lineaz mẽsurari distãtia seu ꝓpin
quitate motus. ❡ Dixi spũs malos maloz aĩas dũ sunt
in corpe ad motiões quorũdã corpoz penaliter pati: ꝛ
nõ dixi eos a corpib⁹ pati: q2 l3 sube incorporee possint
agere in corpe vtpote nobiliora in min⁹ nobilia: nõ tñ
eꝯ corpa puñt in subas incorporeas. q2 ignobilius nõ põt
agere in id qd nobilius ẽ: suba aũt incorpea ẽt i formis:
quouis formato corpe ẽ nobilior. ❡ De h dicit Aug. i
Aug. c. 4°. 6° musice. Ego. n. ab aĩa aiam h corpus nõ puto nisi in
tẽtiõe faciẽtis: nec ab isto illã q̃cq̃3 pati arbitror: s3 face
re de illo: ꝛ in illo tanq̃3 subo diuinitus dñationis sue
aliqñ cũ facilitate: aliqñ cũ difficultate opari qñ ꝑ ei⁹
meritis magis minusve ei subiecta est nã corpea. corpora
lia ĝ quecũq3 huic corpori obijciunt̃: aut ingrediunt̃ ex
trinsece: nõ in aĩa sed in ipo corpe aliqd faciũt ꝙ eius
opi aut aduersẽt̃ aut ꝯgruãt. Ex his vbis Aug. p3 aĩaz
dũ ẽ in corpe a corpali nõ pati: quã tñ necesse ẽ pati cor
pore passo. ꝯsilr̃ vr̃ ꝙ suba icorporea separata a corpe
a corpali non patitur. q̃ tñ aliqñ necessario patit̃ passo
ꝛ moto corpe. de h tñ nihil temere diffiniẽdũ. ❡ Hoc
aũt ꝑ certo tenẽdũ ẽ maloz aĩas ꝛ demones i igne pa
ti: siue agẽte in eos igne: siue ipsos nescio patiẽtib⁹ igne
calefaciẽte: sicut aĩa in corpore nescio penalr̃ patit̃ cor
pore feruẽte: vel nimio frigore rigẽte. nullo tñ corpora
li agẽte in aĩas: sed exigẽte occasione nescie actiõis i ip
sam: sicut speculũ motũ nescio est occasio motionis ra
dioz reflexoz a speculo. ❡ Putam aliqd breuiter ti
bi scripsisse: sed dilucida vitate rẽ difficilẽ ꝛ obscuram
ꝯstringere nesciẽte excreuit in ꝓlixũ. Et vereor ne i ipa
ꝓlixitate ad legẽdũ tibi sit tediosa. rogo tñ legas: ꝛ in
genia ꝓfunda sapie tñ cũ qb⁹ ꝯuersaris q̃lr̃ de his sen
tiãt diligẽter interroges. Et si ꝑ eos vel ꝑ te alicubi me
deuiasse sentias: vel inuenias rescribendo errorẽ me
um corrigas ꝛc̃. Et hic sit finis huius tractatus.

❡ Incipit tractatus de veritate.

Ego sum via vitas ꝛ vita: hec ip Joã. c. 14°.
sa veritas dicit se eẽ vi
tatẽ. vñ dubitari nõ imerito põt an sit
aliq̃ alia vitas: an nulla alia sit ab illa
sũma vitate. Si. n. nulla alia vitas ẽ: tũ.
vitas est vnica ꝛ singularis: nec recipit
distributionẽ: aut ꝓlalitatẽ vt dicat̃ oĩs
veritas: aut multe vitates. Sed ꝯ in euãgelio legitur. Joã. ca. 16°.
Docebit vos oẽm veritatẽ. ❡ Itẽ si non est alia vitas
vbicũq3 ꝓdicet̃ aliqd eẽ vez: ꝓdicat̃ de eodẽ deus sal
tẽ aduacẽter ꝛ denoiatiue ꝛ nũcupatiue. Nunqd igitur
idẽ est esse vez ꝛ eẽ diuinũ. sic vr̃ ꝑ locũ a ꝯiugatis: si nõ
ẽ alia vitas: q̃ de⁹ ẽ: nullũ ẽ eẽ diuinũ: ꝛ vera ẽ arbor q̃
diuina arbor. ꝛ vã ꝓpositio ꝙ diuina ꝓpositio: ꝛ ita de
alijs. ❡ Itẽ in futuris ꝛ ꝯtingentib⁹ vr̃ eẽ vitas corru
ptibilis: veritas aũt qd deus ẽ: nullo mõ ẽ corruptibilis
est igr̃ alia vitas ab illa sũma vitate. ❡ Itẽ vitas ꝓpo
sitionis ẽ adeq̃tio sermonis ꝛ rei. deus aũt nõ ẽ h adeq̃
tio: q2 nõ erat hec adeq̃tio antq̃3 eẽt sermo ꝛ res: cũ de⁹
ẽ veritas sũma: ꝛ sermonẽ ꝛ res creatas sermõe signi
ficatas ꝓcesserit. est ĝ aliq̃ vitas: q̃ nõ ẽ sũma veritas.
❡ Itẽ dicit Aug. li. solilogoz. ꝙ vitas ẽ idẽ ꝙ ẽ vniuscu Aug.
iusq3. ĝ entitas ẽ ei⁹ vitas: sed nullius creature enti
tas ẽ vitas sũma: q̃ de⁹ ẽ. ĝ ẽ aliq̃ alia vitas a sũma ve
ritate. ❡ Itẽ Aug. repetit h vbũ qd dicit in lib. solilo Aug.
goz. Deus q nõ nisi mũdos vez scire voluisti: ita ing
ens riden põt: multos nõ mũdos multa va scire. multi
igr̃ nõ mũdi vitatẽ vidẽt: q2 vez ẽ vez qd sciũt: s3 so
li mũdi corde vitatẽ sũmã vident. Beati. n. mũdo cor
de qm ipsi deũ vidẽt: ꝛ sm Platonẽ teste Aug. in lib. h
vera religiõe. vitas pura mẽte vr̃. cui inherẽs aĩa bea
ta fit. ❡ Idẽ quoq3 Aug. ait in lib. de agone xpiano. Er
rat q̃sq̃s vitatẽ putat se cognoscere: cũ adhuc neq̃ter vi
uit. Est igit̃ alia vitas ab hac sũma: quã aliã vidẽt non
mũdi corde. Itẽ in euãgelio scriptũ ẽ. Qui facit vitatẽ
venit ad lucẽ. facit ĝ hõ aliq̃3 vitatẽ: sed nullus facit sũ
mã vitatẽ. est igit̃ alia veritas ab illa. ❡ Itẽ in verbis
Aug. in lib. de mẽdacio põt hr̃i: ꝙ duplex ẽ vitas. vna
scilicet in ꝯtẽplando. altera in vero enũciãdo: ꝛ istã q̃ ẽ
in ꝯtẽplãdo ꝓponit aĩo ita ingens: vt aĩus corpi: ita ẽt
veritas ipsi aĩo ꝓponẽda ẽ: vt eã nõ solũ magis q̃3 cor
pus: sed ẽt magis q̃3 seipm appetat aĩus. ❡ S3 ait3 ni
hil ꝓponẽdũ sit aĩo nisi deus: p3 ꝙ vitas: de q̃ hic inten
dit Aug. Deus ẽ post veritatẽ: q̃ ẽ i enũciãdo: nõ audet
ꝓferre aĩo: s3 intuit eã tpalib⁹ oĩb⁹ ꝓferendã: sic ingens.
Si q̃sq̃3 ꝓponeret sese amãdo vitatẽ nõ tñ q̃ in ꝯtem
plãdo ẽ: sed in vo ãnũciãdo: ꝙ in suo quoq3 genere vez
verum

vez est ⁊ non aliter preferendam modo corporis sum
maz ꝙ̄ in aio cōcepta: atqȝ prospecta est vt fidei veri
dicā plenitudinē nō solū auro ⁊ argēto: ⁊ gēmis ⁊ ame
nis predijs: sed ēt ipsi vniuerse temporali vite: omniqȝ
corporis bono preponeret: nescio vtruȝ sapiēter a quo
ꝙ̄ errare diceret in his satis distinguit duas veritates
quaz secūdam nō audet equare aio nedum preferre.
❡ Sed nisi crederet aut saltē dubitaret veritatē enū
ciationis aliā esse a veritate sūma nō dubitaret eā pre
ferendam eē aio. ❡ Qz aūt non sit alia veritas a veri
tate summa manifestatur per Anselmum: qui in libro
suo de veritate concludit ad vltimuȝ: ꝙ vnica est om
nium verorum veritas: ⁊ ꝙ ista ē sūma veritas: sicut
vnum tp̄s ē oīum istoz: que sunt simul in vno tp̄e. Itē
verisimile vr̄: ꝙ vnius alicuius enunciationis veritas
qua enunciatio est vera de creaturis sit sūma veritas
⁊ oīum enunciationū ⁊ enunciabiliū veritas sit eadeȝ
veritas. Nihil. n. caret initio ⁊ fine nisi suprema veri
tas: atqȝ veritas huius. 7. ⁊ tria sunt. 10. caret initio ⁊ fi
ne. ergo hec veritas est sūma veritas. ❡ Huic ꝯsonat
Aug. Aug. in lib. de libero arbitrio ita inquiens septeȝ ⁊ tria
sunt decē. ⁊ nō solū nunc: sed ēt semꝑ: nūc nullo mō se
ptē ⁊ tria fuerunt aliqn̄: aut nō erunt decem. Hanc er
go incorruptibilē numeri veritatē dixi mihi ⁊ cuilibȝ
rōcinanti esse cōeȝ. eterna est ḡ taliū veritas: ac per h̄
sūma veritas. silr sine initio fuit veȝ aliqd̄ fuisse futu
rū: sȝ nō fuit veȝ nisi veritate sua: sua igit̄ veritas eter
na est ⁊ sūma. Silr et si oīum ꝯdōnalium veritas: vt
si hō est aial: est per hypothesim. igit̄ ois enunciabilis
Aug. veritas est sūma veritas. ❡ Itē dicit Aug. in lib. de ve
ra religione: ꝙ veritas est: que ostendit id qđ ē eē. igit̄
cuiuslibet termini eē sua mōstrat̄ veritas: cū. n. sit hec
vitatis diffō: oi vitati cōuenit mōstrare id qđ est: nulli⁹
aūt eē pot⁹ mōstrabit aliq̄ veritas ꝙ̄ eius eē cui⁹ ē ve
ritas. igit̄ si nl aliud oñdit mētis aspectū eē alicui⁹ rei
ꝙ̄ lux sūme veritatis nō est alia veritas a sūma verita
te. Qz āt lux sūme vitatis ⁊ nō aliud oñdat mētis ocu
lo id qđ est: vr̄ ex auctoritatib⁹ Aug. diligēter inspectis
Aug. ait. n. lib. retractationū retractans quoddā qđ dixerat
ſm sniam Platonis de reminiscētia: ⁊ his verbis corri
gēs. Propterea vera ridendo de qbusdā disciplinis
⁊ imperiti eoz: qz presens est eis qn̄ idē capere pnt lumē
rōnis eterne: vel hec va incōmutabilia inspiciūt. ❡ Itē
Aug. in li. de libero arbitrio. Sūma veritas oñdit ꝙ oia bo
na vera sunt. sed qđdā ingt in luce solis eligūt qđ liben
ter aspiciunt vt eo aspectu leti fiant. In quibus si q for
te fuerit vegetiorib⁹: saniſqȝ ⁊ fortissimus oculus: predi
cti ēt libētius ꝙ̄ ipm solē intuētur: q ēt cūcta qbus for
mis oculi delectant̄ illustrat sic fortis acies mentis ⁊
vege[ta] cū multa ⁊ incōmutabilia certa rōne ꝯspexerit
dirigit in ipsam vitatē: q cūcta mōstrant̄: eiqȝ inherēs
tanꝙ̄ obliuiscat̄ cetera: ⁊ ista simul oib⁹ fruit̄. ❡ Iteȝ
Aug. lib. ꝯfessionū. Si ambo videmus veȝ eē qđ dicit: vbi
q̄so id videmus: nō ego in te ⁊ tu i me: sed ambo in ipa
Aug. q̄ sup mētes nr̄as ē incōmutabili vitate. ❡ Itē in lib.
de trinitate. Cū artē corporaliū figuraz ineffabilr pul
chrā sup aciē mētis simplici intelligentia capimus. p
illā ḡ eternitatē: ex q̄ tpalia facta sunt: formā q̄ sumus
ſm quā vel in nobis vel in corpib⁹ va ⁊ recta rōne ali
qd opamur visu mētis aspicimus. ❡ Itē idē sup Ioā.
Aug. homel. 9ª. Nemo hoium pōt dicere ꝙ veritas est nisi
illuminet̄ ab eo: q mētiri nō pōt. he auctoritates euidē
ter astruunt eē qđ cognoscit̄ veȝ in luce sūme vitatis
veȝ ꝯtueri. ❡ Qz si aliqs dicat: ⁊ hui⁹ vitatis luce: ⁊ al
terius vitatis silr oñdi idē ⁊ vnū veȝ: nunc igit̄ lux ista

sūme vitatis nō sufficit ad oñdēdū ꝙ ab ipa illustrat̄
aut si sufficiat reliq̄ nō supflunt. ❡ R̄. Si lux hui⁹ solis
cetera luminaria offuscat: vt ipsa p̄sente nihil ostēdat
visui corpis quō nō amplius lux ista oi alia luce spūa
li incōparabilr lucidior oēm aliā mutet vt alia nihil
agat ipsa p̄sente. De nebule caliginose contrarioruȝ
oppositū forte diffugerēt ⁊ dissiparent si paz p nobis
clarescerent lux vitatis. vn̄ parūper intēdēduȝ vt qd sit
vitas agnoscat̄. ❡ Cōsuetumus aūt vsitatius dic̄ veri
tatē orōnis enūciatiue: ⁊ hec vitas sicut dicit phs nō ē
aliud ꝙ̄ ita esse in re signata: sicut dicit sermo: ⁊ hoc est
ꝙ aliqn̄ dicit vitatē eē adequationē sermonis ⁊ rei: ⁊
adeq̄tionē reȝ ⁊ intellm: sed cū verior sit sermo: qui la
tus silet ꝙ̄ q foris sonat, interius vȝ ꝯceptus p sermo
nē vocalē magis ē veritas adeq̄tio sermōis interioris
⁊ rei ꝙ̄ exterioris: ꝙ si ipse sermo interior eēt adeq̄tio
sui ad rē nō solū eēt sermo ver⁹: sed ipsa veritas. sapis
aūt ⁊ verbū siue sermo pr̄is maxime adeq̄tur hoc mō
adeq̄tiōis rei: quā dicit ⁊ loqtur. ita. n. ē res quā plenis
sime vt hic sermo dicit: nec in aliquo altero ē: ac dr̄ h̄
sermōe: nec solū adeq̄tur: sȝ ipsa adeq̄tio sui ad res q̄s
loqtur. ipse igit̄ sermo pr̄is ſm hanc diffōnem vitatis
maxime veritas est: nec pōt hic sermo nō loq: nec non
adeq̄ri ei qđ dicit: vn̄ nō pōt nō eē veritas. ❡ In tri
bus aūt q̄ dn̄r hoc eterno sermōe est ꝯformitas ipi ser
moni quo dn̄r: ipsa quoqȝ ꝯformitas reȝ ad hanc eter
nā dictionē erit eaz rectitudo ⁊ debitū essendi qđ sūt:
recta. n. est res: ⁊ est vt dȝ inq̄tū est huic verbo cōfor
mis: sed inq̄tū est res vt dȝ intātū vera ē. igit̄ veritas
reȝ ē eaz esse ꝑut dȝ: ⁊ eaz rectitudo ⁊ ꝯformitas v̄bo
quo eternalr dr̄. Et cū hec rectitudo sit sola mente pce
ptibilis: ⁊ in h̄ denotatur a rectitudine corporali visibi
li: pȝ ꝙ ꝯuenienter diffinit̄ ab Anselmo: cū dicit eē re Anselmus
ctitudinē sola mente pceptibilē: ⁊ hec diffō ꝯplectitur
ēt sūmam veritatē: q̄ est rectitudo rectificās simul cū
veritatibus reȝ: que sūt rectitudines rectificate: recti
tudo aūt est in nūero a se exitus: aut declinatio. ❡ Itē
ois res inq̄tum deficit ab eo qđ intēdit esse intantū ē
falsum illud qđ intendit aut fingit eē falsum non ē vt
ait Aug. in lib. soliloqoz: ꝙ se fingit esse qđ nō est: aut Aug.
oio itēdit eē ⁊ non est. Itē in codē. Falsum est ꝙ ad si
militudinē alicuius accomodātis ē: neqȝ illud tn̄ ē cu
ius sile est: quare ꝑꝑ qđlibet ē veȝ qđ priuat̄ defectio
ne: quapꝑ vitas ē defectus priuatio: siue eēndi plenitu
do: tūc. n. est vera arbor cū hȝ plenitudinē eē arboris:
⁊ hec plenitudo essendi qđ ē: nō ꝯformitas rōni s arbo
ris ē v̄bo eterno. ❡ Reȝ āt duplex ē eē p̄ᵐ ⁊ zᵐ. pōtqȝ
res hr̄e eē p̄ᵐ ⁊ carere plenitudine eē scđi. Et ꝑꝑ h̄ pōt
eadē res esse va ⁊ falsa vtpote. hō est aial: qđ ꝯponitur
ex corpe ⁊ aia rōnali. idē quoqȝ si mēdax est ⁊ mentio
sus falsus hō est. silr va ꝑpositio ē hoiem esse asinū: qz
hȝ eē primū enūciationis: sed falsa ē: qz caret plenitu
dine eē secūdi. Hec. n. ē scđa pfectio enūciationis signi
ficare idē eē qđ est: ⁊ nō esse qđ nō est. cū aūt h̄ mō dr̄
res vna vera ⁊ falsa simul: nō est assertio de codē ꝯria
qz nō euidē esse asserit̄ plenitudo ⁊ defectio: sed et cū
dr̄ falsitas: est va falsitas: ⁊ falsum est veȝ falsū: nūqd
inest ꝯriū suo ꝯrio. ⁊ fallit in his terminis regula logi Aug. in en
coz: sicut ſm Aug. in bono ⁊ malo: ⁊ si fallit in his sic i chiridion
bono ⁊ malo: sunt ne plēs ꝯrietates his duab⁹ qbus fal
lat. ❡ Que quoqȝ est dn̄a ꝯrietatū: in qb⁹ fallit regula
logicoz: ꝑꝑ quā fallit ad ꝯrietates: in qb⁹ nō fallit: nū
qd in his solū ꝯrietatibus fallit regula logicoz: quā al 2ª thopi. c.
teȝ ꝯrioz seqt̄ eē: oē nāqȝ qđ est bonū est: ⁊ oē est vnū zi.
est. nihil aūt mūdi aut veȝ aut falsuȝ olo nō sunt: aut

falsuz ꝛ malū nō sunt nisi in vero ꝛ bono. ¶ Itē q̄ðlz
id ē veꝝ: cui⁹ eē ꝯformiter ē rōl sue in v̄bo eterno: ꝛ fal
sum id qð fingit eius: qð rōm ī v̄bo eterno nō ꝯforma
bit: cū aūt oē qð ē solū ita ē: ꝛ totū illud ē qð eterno v̄
bo dr̄ eē oē: qð ē inq̄tū ē: ꝛ q̄ntūcūqꝫ ē veꝝ ē: sed nungd
eꝝ. oē qð ē extra deū ē falsū aliqd: cū. n. falsuz sit qð ad
silitudinē alicui⁹ accomodatū ē: nec tn̄ ē id cui⁹ ē silē.
oīs āt creatura alicui⁹ hꝫ silitudinē: qð tn̄ ipsa nō ē: vr̄
q̄ oīs creatura sit fīm aliqð: qð veꝝ ē. nūqd hō q̄ ē sili
tudo ꝛ imago dei: nec tn̄ de⁹ ē: sicut statua hoīs ē falsus
hō: absurdū vr̄ h̄ dicere: ꝛ q̄ꝛ ad pn̄s nō occurrit aucto
ritas q̄ illud determinet: interī differat̄ a nobis: hui⁹
solo pꝫ oīno: aut nullo mō est falsuz aliqd: eo q̄ silitu
do oīs est paris ad parē: aut iferioris ad supiorē. de⁹ āt
nec parē nec supiorē hꝫ: ad cui⁹ silitudinē accōmodet̄.
filius aūt q̄ silis ē pr̄i plenissime ē id qð pr̄. vn̄ ibi nulla
ex pr̄e est aliq̄ falsitas: sed plena vitas: ꝛ lux ꝛ tenebre
in eo nō sunt vlle. Cū aūt vt p̄dictū ē vitas cuiuscūqꝫ
est ei⁹ ꝯformitas rōni sue in v̄bo eterno: pꝫ q̄ oīs crea
ta vitas nō nisi in lumīe v̄itatis sūme ꝯspicit̄. ¶ Quō
aūt ꝯspici posset ꝯformitas rōnis alicui⁹ ad aliqd: non
ꝯspecto ē illo: cui ē ꝯformis: aut rectitudo rei quō agno
scit̄: q̄ꝛ rectitudo ē: cū nō sit fm̄ se rectitudo: nisi in re
gula. q̄ est fꝫ se recta: ꝛ fm̄ quā ipsa res ē rectificata: q̄
regula nihil aliud ē q̄ꝫ rō rei eterna in mēte dīna: aut q̄
liter cognoscet̄: q̄ res ē vt eē dꝫ: vbi videat̄ rō fꝫ quaꝫ
sic eē dꝫ: q̄ si dicat̄ hāc eē rōnē rectā: fm̄ quā res sic eē
dꝫ. iteꝝ q̄rit̄ vbi hec rō videat̄ eē recta rō hui⁹: ꝛ talis
q̄litas q̄lis eē dꝫ nisi in sua iteꝝ rōne: ꝛ sicut videatur
erit recursus vsqꝫ dū videat̄ res eē vt dꝫ in sua rōne p̄ᵃ
q̄ fꝫ se recta ē: ꝛ iō res ē vt dꝫ q̄ꝛ hic ꝯformis ē. oīs igit̄
creata vitas in tātū pꝫ in q̄ntū ꝯspicienti p̄sto ē lux sue rō
nis eterne: sicut testat̄ Aug. nec pōt aliq̄ res ī sua crea
ta vitate ꝯspici sic vr̄: sicut corp⁹ nō ꝯspici coloratū in
suo colore tm̄: nisi ī supfuso extrinsecus lumīe. vitas q̄
eterna creata ondit illud qð ē: sed nō in suo lumīe: sꝫ ī
luce v̄itatis sūme: sicut color ondit corpus: sed nō nisi ī
luce pfusa: nec hec ē lucis isufficiētia: q̄ p colorē ondit
corpus: cū ipe color nō sit lux lucēs adiūcta luci supfu
se. sed hec est lucis po⁹: q̄ lux nō colorē p̄ter se lucētem
offuscat. sed nō p̄ter se lucētē illustrat. ¶ Silr̄ po⁹ est
lucis sūme v̄itatis: q̄ sic illustrat veritatē creatā: q̄ ēt
ipa illustrata ondit se verā: non ē igit̄ lux v̄itatis sūme
ad v̄itates alias sicut sol est ad cetera celi luminaria: q̄
fulgore suo obfuscat: sꝫ poti⁹ sicut sol ad colores quos
illustrat: sola igit̄ lux sūme v̄itatis p̄ ꝛ p se ondit id qð ē
sicut color ondit corpa p lucē solis: veꝝ ē igit̄ sicut dic
Augu. q̄ nulla ꝯspicit̄ vitas nisi ī luce sūme v̄itatis: sꝫ
quēadmodū infirmi oculi corporis nō vidēt colorata corpa:
nisi supfuso corpore lumine solis circūscribamus inte
rim alia lumina: ipsam aūt lucē solis nō pn̄t ꝯtueri in
se: sed solū supfusā coloratis corporibus: sic ifirmi ocu
li mētis ipsas res veras nō ꝯspiciūt: nisi in lumine sū
me veritatis. Ipsam aūt veritatē sūmā nō pn̄t ꝯspice
re: sed solū in ꝯiunctiōe: sed supfusione q̄dā ipsis reb⁹
veris. hoc mō puto q̄ imūdi multi sūma vidēt: ꝛ mul
ti eoꝝ nec se ꝯspiciunt videre ea aliquo mō: quēadmo
dū si aliqs p̄ videret corpora colorata in lumine solis:
nec vnq̄ꝫ deflecteret visum ad solē: nec didicisset ab ali
quo solē: aut lumen esse aliqð: qð illustraret visa cor
pora: nesciret oīo se videre corpa in lumine solis: igno
raretqꝫ se videre aliquid nisi corpus coloratuz tantū.
Mūdi corde vero ꝛ perfecte purgati ipsam lucem ve
ritatis in se ꝯspiciūt: qð imūdi facere nequeūt. ¶ Ne
mo igit̄ est: qui veꝝ aliquod nouit: qui nō aut scienter:

aut ignorāter ēt ipsam sūmam veritatē aliquo modo
nouit. ¶ Iā igit̄ pꝫ quō soli mūdi corde sūmā vident
veritatē: ꝛ quō nec ēt imundi penitus eius visione fru
strant̄. Putamus ēt sicut innuit Aug. in hoc de mundā
do multiplicē esse reꝝ veritatē: aliqñ nō susciperet nisi
veritatis pluralitatē ꝛ distributionē. vnius. n. ad mul
ta sola cōparatio nō facit illud vnū multa: sicut cōpa
ratio vnius ad plura corpaliter: que simul sunt non fa
cit illud multa tpa. Nō. n. sunt multa tpa simul: silr̄ si
nō eēt veritas nisi summa. q̄ in se est vnita p collectio
nē istius vnius ad multa possent esse multa vera: sicut
sunt simul multa tpalia: sed pp̄ h̄ nō essent multe veri
tates: sicut nec multa simul tpa: nomen. n. plurale aut
q̄ discernit̄ p signū vniuersale exigit multa supposita:
quapropter non possunt dici multe veritates: aut om
nis veritas: nisi multe veritates supposite supponant̄
igit̄ in talibus locutionibus veritates reꝝ: que sūt dif
formitates reꝝ in eterna v̄itate. Sed post forte nusq̄ꝫ
ponitur vera veritas: quā significent vt formam noīs
aliquo modo saltē adiacētis vel oblique veritatē sum
mā. Sicut. n. veritas rei nec intelligi pōt nisi ī luce ve
ritatis sūme vnita sit. ergo veritas vbiqꝫ significata p
predicta per hoc nomē veritas: sicut vult Anselmus. s. Anselmus
veritas sūma. sꝫ sic in multis veritatibus reꝝ dicatur
ita vna veritas multe veritatis. cū aūt veritas sequat̄
ad oīa: etiā ad ꝯrium suum: q̄ꝛ falsum necessario ē nul
lum falsum: ꝛ cōtra regulam logicoꝝ etiam ad omnē
veritatem sequetur veritatis affirmatio: ꝛ insuper etiā
ad sal ipsius distinctionē: q̄ꝛ sequitur. si nulla veritas
est q̄ veritas est: pꝫ: q̄ꝛ veritas est illud: quod per se ne
cessario est esse vnum: ꝛ non q̄ꝛ per se necesse est esse.
sequitur etiam ad omnia ipsius ad distinctionem sui.
est igitur veritas q̄ per se necesse est eē. Aliter aūt non
seq̄ret̄ ad oēm affirmationē ꝛ negatiōem. ¶ Sed hic
vere fallit regula dialecticoꝝ: an sup omnis negatio
nis diuisionē cadit esse: ex quo esse affirmatio de diui
sione: seq̄tur veritatis affirmatio: quōcunqꝫ sit manife
ste inextinguibilis est lux veritatis: que etiam sui illu
strat extinctionē: nec aliquo mō corrūpi pōt. ¶ Sed
dubitari pōt an aliqua rei veritas q̄ ad conformitates
eaꝝ ad suas rōnes eternas eterna sit ꝛ sine initio. Ve
ritates nāqꝫ mathematicoꝝ ꝓpositionum vident̄ esse
eterne ꝛ ꝯdōnaliū oīuꝫ: ꝛ v̄itas negationū oīuꝫ: d crea
turaꝝ cēntis vir̄ habuisse veritatē ab initio ante reꝝ
creationē: vtpote mundū non esse idē fuit ꝛ sine initio
nullū añ mūdi creationē: ꝛ fuit ꝯformis dn̄ationi sine
qua dicitur verbo eterno. huius igit̄ enunciabilis con
formitas ad dictionem in verbo eterno non est deus.
igit̄ aliud a deo fuit sine initio. Similiter veritates ta
lium dictionuꝫ: aliquid fuisse futuꝝ sine initio sunt: ꝛ
altere abinuicē sunt. non. n. eadem est veritas huius di
cti aliquid fuisse futuꝝ: ꝛ hu⁹ septem ꝛ tria esse decem:
altera. n. est conformitas huius ad suā dictionē in eter
no verbo. ꝛ altera ibi sūt: plura igitur imo innumerabi
lia sine initio: ꝛ erūt sine fine. ¶ Silr̄ quenpotest de
ipsis enunciationibus. Eternum nāqꝫ est aliquid fuis
se futurum: similiter septem ꝛ tria esse decem: ꝛ nullū
eoꝝ esse reliquū: neutrūqꝫ deus. alia igitur a deo: eadē
qꝫ plurima eterna sunt. ¶ Rn̄dendum est ad hec ob
iecta. Primo exemplūꝫ tale ponatur. q̄ ab eterno fuis
set laudans Cesarem: ꝛ similiter laudans fortem fm̄
hanc positionē ab eterno vnū est. Cesar laudatus est: ꝛ
fortes laudatus est: q̄ꝛ si est laudans Cesarē: Cesar lau
datus est. Sit igitur hoc nomen. a. cuius diffinitio sit.
laudatus est Cesar. ꝛ hoc nomen. b. cuius diffinitio sit

fortes

fortes laudatus est. ergo nullū est. a. esse eternū ⁊. b. eē
eternū vt sit predicatio per se ⁊ nō per accñs: sicut p se
veꝝ est: albū non pōt esse nigrū: nec tñ sequitur cesarē
⁊ fortem esse eternos: aut aliquid esse eternū pter eter/
num: qꝛ nō redditur eternitas: cū dicitur. a. eternū nisi
propter laudationē: que in laudante eterna est: pter
cuius eternitatē suscepit eternitatem pter pdicatio/
nē eius correlatiuā laudo. Tales aūt correlationes: vt
est. laudo passio non exigit subiectum eternū: aut ens
vel aliquid: vel alicuius essentiam preter laudationē
⁊ pter positionē etiam falsam. ⁋ Exēpluꝫ ad idem est
ꝙ deus scit oīa ab eterno: quapropter si scit. a. cuꝰ dif
finitio sit. a. est scitum a deo: per se loquendo nullū erit
a. eternaliter est. b. eternaliter est: qꝛ. s. scitur etiā a deo
eternaliter ipsum. b. ⁊ tñ. a. non est. nec econuerso neu/
trumqꝫ est deus: ⁊ tñ solus deus eternaliter est: qꝛ cum
dicitur. a. non est. b. ⁊. b. nō est. a. ⁊ neutrū eoꝝ est deus.
redditur predicatio subiectis corruptibilibus: cum ve
ro dicitur. a. vel. b. eternaliter sunt: redditur predicatio
per se gratia forme a qua vero hec imponuntur: que. s.
eterna dicuntur propter scientiam dei eternā: nec exi/
git veritas talis sermonis alicuius extra deū essentiaꝫ
aut eternitatē. similiter igitur cum dicit̄. hoc veꝝ eter
num: aut enunciabile eternum est. suscipitur pdicatio
hec propter formā correlatiuaꝫ dictioni in eterno ver/
bo: propter quam tñ relationē nihil exigitur extra deū
esse. ⁋ Hoc itaqꝫ modo respondebitur ad pdictas op
positiones: aut cogemur fateri enūciabilia nihil aliud
esse ꝙ̄ rationes eternas reꝝ in mente diuina. Pōt au
tem queri cū idem sit veritas ⁊ esse: vt dicit Aug. Jllō
qō ē an sicut nō videt̄ aliqua veritas nisi in luce supre
me veritatis: sic non videatur aliquid esse nisi in ente
supremo. ⁋ Quod videt̄ exemplo tali. aqua fluida in
se nullam hꝫ determinatam figuram: sed figurat̄ sem
per figura cōtinentis: vnde non potest sciri ⁊ vere mē/
te conspici hanc aquam esse quadratam nisi cōspecta
eius figuratione ⁊ aptatione ad figuram continenteꝫ
figurantem tota figura sua supportantem aquam flu/
xibileꝫ: ⁊ per se sibi relinqueretur: sicut est ex nihilo sic
relaberetur in nihilum. ⁋ Cum igitur non ex se sit: sed
in se solum consideratur: inuenitur labile non inesse
vbi: vel quomodo videbitur ꝙ sit nisi in coaptatione
ad illud: quod supportat illam: ne fluat in non esse ⁊ in
conspectione: ꝙ hoc supportatur ab isto. Hoc est igit̄
vt videt̄ alicui creature esse. ꝙ ab eterno verbo suppor
tari: de quo verbo dicit Paulus. Portansqꝫ oīa verbo
Ad hebre/os primo. virtutis sue: nec scitur vere aliquid creatuꝫ esse nisi in
lucem videatur ab eterno verbo supportari. Et ita in
omni eē: qō est adherere eē primo: videtur aliquo mo/
do primum: licet etiam nesciat videns se videre eē pri/
muꝫ: nec videtur esse posterius: nisi in coaptatiōe eius
ad esse primum: quod supportaret illud. ⁋ Diximus
autem supra: ꝙ oculus sanus mentis videns primam
⁊ supremam lucem in se: in ea etiam omnia cetera vi/
det clarius ꝙ̄ contuens eadem in seipsis: quod forte
alicui non videtur: vt res in suo exemplari clarius ꝙ̄
in se videri posset. ⁋ Sed cum duplex sit rei cognitio
altera in exemplari vel similitudine sua: cum similitu
do vel exemplar lucidior esset essentia ꝙ̄ ipsa res cu/
ius est similitudo nobilior ⁊ clarior: ⁊ apertior re ī sua
similitudine vel exemplari agnito. Cum autem econ/
trario lucidioris essentie est res ꝙ̄ sua similitudo: vel
exemplar clarior ⁊ apertior oculo mentis sano est rei
in seipsa cognitio ꝙ̄ in sua similitudine, vel exemplari:
ac per hoc cum diuina essentia sit lux lucidissima: oīs

cognitio eius per similitudinē: que est per seipsaꝫ ob/
scurior: in rationibus enim eternis creaturarū in men
te diuina lucidissima: que sunt creaturaruꝫ exemplar
lucidissimum. omnis creaturarum cognitio certior et
purior ⁊ manifestior est ꝙ̄ in seipsa. ⁋ Huius autē rei
exemplum. s. ꝙ quedam res clarius videtur in sua si/
militudine in visu corporali patenter reperitur. cuꝫ. n.
radius directus: quo. s. radio videtur corpus in se tran/
sit in obscurum. ⁊ radius reflexus a speculo in ideꝫ cor
pus: quo. s. videtur illud corpus in sua similitudine trā
sit in lucidum: videbitur corpus illud in se obscure ⁊ in
sua similitudine perspicue: sicut accidit: cū in horis ve
spertinis vel noctis videtur arbores: in qua clarius ꝙ̄
videri possent in se propter radium reflexum ab aqua
ad arborem transeuntem in lucidum celi: cum radius
in ipsam arborem trāseat in obscurum vmbrosi alicu
ius opaci. Econuerso autem cuꝫ radius reflexus a cor
pore. s. a speculo transit in obscurum: ⁊ radius directus
⁊ corpus transit in lucidum: videbitur res in similitu/
dine sua obscure: ⁊ in se perspicue. ⁋ Supradicte aūt
diffinitiones veritatis cōmunes sunt omnibus veris.
Sed si descēditur ad singula inuenietur vniuscuiusqꝫ ve
ri ratio diuersificata: singulorum nāqꝫ veritates sunt
difficiles esse eorum primi vel secundi: vtpote verita/
tis propositionis a qua est propositio vera: nihil aliud
est ꝙ̄ enunciatio alicuius ab aliquo: ⁊ hec est diffinitio
eius esse prima. veritas aūt propositionis: a qua est p/
positio vera nihil aliud ē ꝙ̄ significatio eius de eo qō
est: vel non esse de eo quod non est. Et hec est diffinitio
eius: quapropter intentio veritatis: sicut intentio entis
ambigua est ex parte aliqua vna in omnibus veris: ⁊
tñ per appropriationem diuersificata in singulis ⁊c.

⁋ Incipit tractatus de impressionibus elementoꝝ.

VT testatur Jacobus in cano/nica sua. Omne da/ Cap. primo.
tum optimum: ⁊ omne donum pfectū
de sursum est descendens a patre lumi
num: apud queꝫ non est transmutatio:
nec vicissitudinis obūbratio. Hoc aūt
fieri in quibusdam rebus mediate: in
quibusdaꝫ imediate necesse est: qꝛ ⁊ phi si perfecte res
non intelligētes: cum naturas reꝝ non ignorare debēt
radios corpoꝝ supcelestiū descēdentes sup res corpa/
les mutatiōem eaꝝ magnā pbere. Dicit ꝙ radij reflexi
⁊ ꝯdensati cā sunt caloris gñati apud nos. cuius signuꝫ
est ꝙ in ꝯuallibus maior calor ē ꝙ̄ in mōtibus: vñ in
mōtibus diutius manet nix ꝙ̄ in ꝯuallibꝰ: vñ ēt in q
busdā mōtibus altissimis manet nix ppetua. ⁋ Et no
tādū: ꝙ nihil differt: ꝙ sol in se sit calidus: si. n. corpus
solare in se eēt calidum: ⁊ calor eius siccaret caloreꝫ in
rebus inferioribus: tūc ꝙ̄to propinquiores essēt ei res
tanto calidiores essent: ⁊ in cacumine montiuꝫ magis
calor esset ꝙ̄ in conuallibus: ⁊ in medio interstitio ae
ris eēt maior ꝙ̄ in infima: cuius oppositū ex toto vide
mus: qꝛ in cacuminibus montium manet nix in ꝯual/
libus aūt nō. Et in interstitio supiori generant̄ grandi
nes: ⁊ in infimo pluuie. ⁋ Signū ad idē. aues rapaces
in estate ascēdūt vt frigefiāt. vt agle volāt in sublime
vt tēperent calorē suū generatū ex motu: multum. n. vo
lant. ⁊ grues: ⁊ alie aues multe descēdūt in cōuallibus
ꝯ forte gelu: cōtra vero calidū ad mōtana. Et hec oīa
eiusdem signa sunt. s. ꝙ calor nō puenit ex corpore so
lari: sed ex condensatione ⁊ reflexione radiorum. Hoc
habito manifestum est: ꝙ radij in aquis descendūt ad
fundum: cum aqua sit corpus transparens: sicut corpus

glaties ⁊ vitrũ: ⁊ q̄ in fundis aq̄ꝝ ē reflexio: maior ca-
lor ē in fundo q̄ȝ in sup̄ficie: vñ pisces in hyeme i fũdo
sunt: in estate v̄o in sup̄ficie: ⁊ ꝯgelat̃ aq̄ in sup̄ficie: in
fundo v̄o nõ. ℂ Si aũt q̄rat q̄s q̄re aq̄ frigefacta ꝯge-
lat̃: cũ frigiditas sit eius nālis po^a: silr ⁊ humiditas: vt
vr̃ ⁊ fluxibilitas. ℂ Ad h̃ rñdendũ est q̄ ois aq̄ nālr
est frigida: sed nõ fluida: imo potius ex nā sua ē ꝯgela-
ta. fluxibilitas aũt eius ē ex calore incluso: vt molities
in terra. ℂ Itē ad idē radij reflexi a speculo generant
ignē: vt stupa apposita inflāmatur. ℂ Vıso ḡ q̄ ca-
lor ꝑueniat ex ꝯdēsatione. Manifestũ est: q̄ dũ ꝯden
sent̃ in fundis aquaꝝ calefit aq̄: ⁊ tñ calefit q̄ nõ re-
manet sub nā aq̄: trāsit igit̃ ad nām aeris: sed cũ nā ae
ris nõ sit semp̄ sub aq̄: ascēdit supra aquas in ampulla
ex ipsa aq̄. multe igit̃ ampulle cũ ascēdũt sup̄ aquas sist̃
se tenēt p̄ nāȝ hũiditatis ampullaꝝ: ⁊ ex illis fit vapor
vel fumus: ex q̄b^9 fit nubes: sed cũ in fundo aq̄ꝝ fit ge
neratio ampullaꝝ: q̄dā eaꝝ trāseũt ꝑ uitatē terre: q̄dā
remanēt in terris: q̄dā ascēdũt sup̄ aquā. ℂ De ascen-
dētib^9 p̄ dc̄m est. si q̄s aũt sensibilr velit videre ponat
aquā clarā i patella eris clara ⁊ videbit manifeste am
pullas gñatas ⁊ ascēdentes p̄ calorē ignis suppositi pa
telle. ℂ Idē. n. ē modus gñatiõis ampullaꝝ hic ⁊ ibi.
ℂ Notādũ tñ cũ aere ⁊ cũ ampulla eē terrā ⁊ ignē. sũt
ḡ ibi q̄tuor elā in ista ampulla. s. terrestreitas p̄p̄ locũ
gñatiõis: aer gñatus: nā ignis in gñatione caloris: õ aq̄
manifestuȝ ē. h̃ ḡ ē q̄si p̄^a gñatio eloꝝ. et p̄^a. admixtio
eloꝝ. vbi est ḡ aq̄ abundās in ampullis gñatis cũ ascē
dunt sup̄ aquā vocat̃ vapor humidus: q̄ñ terra ē abun
dans vocat̃ fumus siccus: cũ v̄o aer sit abũdās erit va
por pinguis. vapor ḡ ascēdēs ascēdit sup̄ q̄ntitatē ⁊ gros-
sitiē ⁊ subtilitatem caloris generati. Si. n. calor fuerit
magnus ⁊ grossus gñat̃ ampulla magna ⁊ grossa ⁊ põ
derosa: vñ cũ nõ ascēdit nisi ad sup̄ficiē aq̄: ⁊ ibi sensi-
bilr frangit̃ calor euaporat̃: ⁊ q̄nto subtilior ē calor et
subtilior est ampulla: ⁊ tũc debilis est calor: vñ nõ dif-
fert ampulla a superficie terre ⁊ fit ros. Si aũt maior
sit calor facit istas ampullas p̄dictas: siue nubē ascen-
dere ad p̄^m interstitiũ aeris. Est. n. p̄^m 2^m ⁊ 3^m: 3^m v̄o nõ
ē altitudinis maioris q̄ȝ q̄nquaginta milliarioꝝ: vt di-
cit phs. cũ ḡ nobis sit in p̄^o interstitio: destruit̃ q̄nq̄ȝ a
calore vnaq̄q̄ȝ ampulla cũ sit i nube ⁊ trahit se ad suũ
ꝓfundũ. ⁊ iõ separant̃ ampulle abinuicez ⁊ guttatim
cadũt: imo fiũt gutte ⁊ si nubes sit ꝯtinua: ⁊ q̄r non ex
toto destruit̃ a calore cadit fluida. ℂ Et notādũ q̄ ge
neratio pluuie ⁊ roris differunt s̄m magnuȝ ⁊ paruũ:
⁊ s̄ȝ loca gñatiõis: cũ v̄o ascēdit nubes ad 2^m īterstitiũ
fit maior abstractio caloris: ⁊ destruitur a calore ⁊ fit
lapis rotundus: ⁊ ē gñatio grādinis sicut ampulla fuit
rotũda. hoc aũt fit maxie cũ calor fuerit magnus: dif-
fert aũt pruina a nube sicut pluuia a rore ⁊c̃.

ℂ Incipit tractatus de motu corporali ⁊ luce.

Nuȝ inq̄^m vnũ: vnũ solũ efficiēs
ē. ⁊ sic excludo plā efficiētia:
quoꝝ vnũ ē ꝓpinquus ⁊ alteꝝ remoti^9 i
eodē ordie: sic cũ dico solũ aial non ex
cludo subam vel p̄ticularia aialia. igit̃
mot^9 inq̄tũ ē vn^9 vnicũ efficiēs est: s̄ȝ
efficiēs ꝓportionatũ motui simplr̄ re-
q̄rit̃ in oī corpe: s̄ȝ nihil ē cõe reptũ in oī corpe nisi mā
p̄^a: forma ⁊ magnitudo: q̄ nec̄io ꝯsequũt̃ hec duo. Et si
q̄ ꝯsequunt̃ magnitudinē simplr̄ vt sit^9 ⁊ figura p̄ ma
gnitudinē nõ ē corp^9 receptiuũ mot^9 simplr̄: qõ satis
pȝ. Vñ ondit Ari. q̄ oē qõ mouet̃ ē diuisibile: non igit̃
s̄ȝ magnitudinē: vel aliq̄d vt ꝯseq̄t̃ magnitudinē ē cor
pus effectiuũ mot^9 simplr̄: sicut a forma p̄^a sicut ab effi
ciēte ad idē: si motus appropriatus alicuius spēi ē a nā
ꝓp̄a istius. nā āt ꝓp̄ria nihil ē nisi forma ordinata ad
mot^9 ꝓp̄os ⁊ ad actiões isti^9 spēi mot^9 simplr̄ ois: in oī
aũt motu exit ab eo qõ cõe ē i spē ꝓp̄a: ⁊ h̃ ñ ē nisi for^a
p̄^a. ℂ Hoc õnso q̄rit̃ an h̃ sit in oī motu p̄^o mouens vt
motũ: an sicut aliq̄d nõ mouēs ⁊ remoti^9 ⁊ remotũ sicut
mouent̃ app̄hēsiua. ℂ Qõ sic ondit̃: i motu aialiũ est
ordo talis: vltimũ ē mot^9 ꝓximior i motiuis musculis
ꝯũr v̄tus motiua corp̄alis sicca i neruis musculis: ⁊ in
illis siue v̄tus corp̄alis sit spũs motiui: siue calor nālis
ꝯũr ē appetitiua aie: q̄ ē motiua aie impando motiue
corp̄ali. ⁊ añ hāc est app̄hēsiua ꝯueniēter vel nociua q̄
mouet appetitiuā: app̄hēsiua v̄o nõ p̄cedit aliq̄ cā vñ
mot^9. ℂ Si ḡ app̄hensiuũ tale ē ipȝ efficiēs mot^9 talis
simplr̄. App̄hēsiuũ āt erit p̄^m efficiēs mot^9 simplr̄: s̄ȝ in
põderosis ⁊ leuib^9 motis nālr nõ ē app̄hēsiua infra ip
sa. ḡ nec̄e ē q̄ mot^9 coꝝ corp̄alis sit a v̄tute corp̄ali cele
sti: q̄ mota ē ab app̄hensiua motoris celi. ⁊ ita si staret
celũ ñ possent moueri põderosa: qõ ꝯcedēdũ ē cũ Aui-
cēna ⁊c̃. ℂ Ad idē si loq̄mur s̄ȝ modũ Plato. veꝝ ē q̄
aia ē suba seipsā mouēs: ⁊ nulla forma corp̄alis ē seip-
sam mouēs: q̄r h̃ ē ꝓp̄riũ aie siue vite: sed qõ s̄m Pla.
est seipȝ mouēs h̃ s̄ȝ Ar. est seipm mouēs non motũ:
ad quē oȝ oēs motus resoluere. ℂ Itē cũ tā app̄hēsiua
q̄ȝ v̄t^9 corp̄alis ponēde sint in ordine efficiētiũ motũ ce
li aialiũ: nec̄e ē vt altera põat̃ p̄or ⁊ remotior a motu: re
liqua posterior ⁊ ꝓpinq̄or motui. ℂ Illa aũt q̄ p̄or est
motiua erat posterioris ⁊ nõ ecõ. sed dignius ē vt v̄tus i
corp̄alis pura sit motiua v̄tutis corp̄alis q̄ȝ ecõ. ℂ In
his ḡ est p̄^m motiuũ. app̄rehēsiua ḡ ⁊ silr mot^9 erit app̄
hēsiua p̄^m efficiēs: cũ acq̄sita p̄ motũ fuerit in diuersis
p̄dicamētis: ⁊ ita nõ vniuocant̃ in nā vna: sed solũ p̄ti-
cipēt aliquo noīe mõ alicuius intentiõis varie ⁊ ambi
gue vt nõ noīent̃ hec noīa bonũ: vel p̄fectio finis mo-
tus: silr nõ ē vna nā: sed plēs nāe sub intētiõe vna va-
ria vel ambigua. finis. n. motus ē p̄fectio vel bonuȝ. ḡ
nec motus simplr̄: nec cā efficiens ꝓportionatũ motui
simplr̄ erit nā vna: s̄ȝ plēs nāe: qõ ē ꝯ vniuersa. ℂ Ad
hec rñdeo: q̄ finis motus simplr̄ est ordo ⁊ situs: ⁊ hec
est nā vna repta in oī acq̄sito p̄ motũ. ℂ Et l̄ȝ acq̄sita
p̄ motus diuersos nõ vniuocent̃ in aliquo p̄dicamēto
spāliter: nihil īpedit tñ in acq̄sitis aliq̄ȝ nām eē vnā ac
q̄sitā: q̄ sit ꝓportiõata motui simplr̄. ℂ Dico. n. q̄ for^a
p̄^a corp̄alis ē p̄^m motiuũ corp̄ale: ista aũt ē lux: q̄ cum se
multiplicat ⁊ expādit absq̄ȝ h̃ q̄ corpulentia secũ mo
ueat: eius pertrāsitio p̄ diaphanũ fit subito ⁊ nõ ē mo-
tus: s̄ȝ mutatio. ℂ Qñ v̄o ē lux expādēs se i p̄tes diuer
sas: ita incorpatio mersam corpulētiā māe secũ exten-
dit: ⁊ fit rarefactio māe vel augmentũ. ℂ Qñ v̄o ꝯgre
gat̃ lux in se cũ corpulētia māe fit ꝯdensatio vel dimi
nutio. Cũ vero lux s̄m vnā viā se generat secũ trahens
mām fit motus localis: cũ v̄o lux q̄ intus ē māe emit
tit formas: ⁊ q̄ foris mittit intus fit alteratio. ℂ Et in
hoc pȝ q̄ motio corp̄alis est vix multiplicatiua lucis:
⁊ hoc idē est appetitus corporalis ⁊ nālis ⁊c̃.

ℂ Incipit tractatus de finitate motus ⁊ t̄pis.

Rimum argumentuȝ qõ ponit
Aristo. ad ꝓbādũ per- 8° phy. T.
petuitatez motus est hoc. motus aut ē cõmen. io.
ꝑpetuus: aut fuit mot^9 p̄mus añq̄ȝ non
fuit ali^9: si fuit p̄m^9 añq̄ȝ ñ fuit alius. ḡ
fuit p̄us q̄ȝ nõ fuit. ḡ p̄ius fuit in poten
tia: q̄r oē qõ ē ⁊ p̄ius nõ fuit: fuit in po
tentia: sed omne de potētia p̄ducte exit in actũ p̄ motũ
precedentem

precedentē: sic ostenditur cum aliquid est in potentia ⁊ nō egredit̄ in actū: aut hoc ē q᷑ cā efficiens nōdū est aut si est: insufficiens est: aut agēs ⁊ idē qd̄ agit disiuncta sunt. Sed si agēs nōdū est oꝫ vt ꝑ motū fiat. sed si insufficiēs est oꝫ vt ꝑ motū sufficiens fiat. Silr si illud in quo ageret agēs nōdū est: aut si disiūcta sūt necē est idē passiꝫ ꝑ motū fieri: aut ista disiūcta ꝑ motū ꝯiūgi. ¶ Et vt ad vnum dicam. Causa quare aliquid qd̄ ē in potentia nondū egredit̄ ad actum: est defectus alicuius ꝯdōnis ex parte agentis: vel ex parte patiētis: quā ꝯdōnem opꝫ acqri per motū anteq̄ de potētia fiat in actū: ita q᷑ oē qd̄ fit sub tpe necē est illud fieri precedere motū aliū non disiunctū a sequente per quietē. Et in hac rōcinatione manifestū est: q᷑ oē qd̄ fit necesse ē reduci ad motū ꝯtinuum circularē. Dico aūt q᷑ hec rōcinatio Aristotelis ⁊ phōrum est diminuta. qd̄.n. dicitur motus aut fuit prius q̄ nō fuit: distinguendū ē: qꝛ si hec dictio prinsq̄ significet ordinē tpalem implicantur in sermōe duo ꝯdictoria: qꝛ implicat̄ q᷑ tps primū principiū motus fuerit: ⁊ ita q᷑ motus fuerit añ motum primū: ⁊ tps añ tps primū: qd̄ est impoſe: ⁊ nō ē hec diuisio sufficiens. motus.n. ē ꝑpetuus ⁊ sine initio: aut fuit prinsq̄ nō fuit. qꝛ sub neutra parte diuisionis cadit mūdus: vl tps: vel motus: vel aliqd cui⁹ eē ē cū tpe: qꝛ nullū hoꝝ est sine initio: nec tn̄ habuit initiū sub tēpore: tn̄ apud imaginationē ponentē: q᷑ idē est sine initio: ⁊ habere eē extensuꝫ ꝑ morā infinitam: est diuisio ista necessaria. Si aūt hec dictio prinsq̄ significet ordinē temporis ad eternitatē. ⁊ fuit primo positū q᷑ significet tps: ⁊ scdo eternitatem: veꝝ est q᷑ mundus et tps ⁊ motus fuerunt prinsq̄ fuerint: ⁊ prinsq̄ eēnt fuerint in potentia: vt designet̄ prioritas eternitatis ad tēpus: ⁊ potētia dicat potentiam nō cāe mālis: sed efficientis solū. Hec aūt propositio. omne qd̄ de potētia pōre exit ad actum ⁊c̄. vera est: si significet̄ prioritas temporalis: ⁊ sic tenet probatio ibi: aliter non. ¶ Secūda rō Aristo. de perpetuitate motus est hec. Si ponat̄ motus simpliciter generatus ⁊ habens initium. ergo eius non esse precedit eius esse: alioquin cum non eē alicuius initiati fuerit ab eterno ⁊ sine initio: ⁊ eius esse similiter fuit sine initio: quod est impossibile. sed si eius eē precessit eius non esse eius esse: ⁊ eius non esse dividūt prioritatem ⁊ posterioritatem: sed prius ⁊ posterius nō sunt sine tēpore. ergo cū prioritate non esse motus fuit tēpus: sed tempus non fuit sine motu. ergo añ motum simpliciter fuit motus: qd̄ ē impoſe. ¶ Dico in hac rōne q᷑ ē deceptio ꝓꝑ hoc: q᷑ intellectus nō distingnit inter prioritatē ⁊ posterioritatē: q̄ significāt ordinē eternitatis ad tps. non esse nanqꝫ mūdi nō mensurat tps sine initio: neqꝫ oio tps sed eternitas. ¶ Tertia ratio Aristotilis sumpta est a natura instantis. Instans enī oino continuatio est preteriti ⁊ futuri. non fuit ergo instans añ qd̄ non fuit tps: nec erit post quod non erit tēpus. ¶ Dico aūt q᷑ hec est falsa. omne instans est continuatio preteriti ⁊ futuri: fuit.n. instans primū ⁊ forte erit vltimū: sicut sunt puncta in vltimo lineeꝫ Arist. ⁊ Auerroys ⁊ expositores alij habeant hoc pro incōueniente: sed sine dubio non habent ad hoc demōstrationem: sed sola imaginatio perpetuitatis ⁊ infinitatis tēporis facit eos hoc falsum ponere. Et q᷑ dicunt expositores Aristotilis quare in motu circulari non est primū: qd̄ ideo non est primū in tpe: est.n. in motu circulari ꝑmum sicut in alijs motibus. Manifestuꝫ.n. est q᷑ ois pars non sperica circulariter mota habet initiū in motu sibi proprio. Et dico q᷑ tota spera circulariter mota mouetur per se ⁊ nō solū per accidēs: eo q᷑ partes eius per se mouentur: ⁊ q᷑ mouetur ēt localiter: sicut dicit Aristoteles. sed moueri localiter: vt dicit Auerroys est duobus modis. mouetur enim localiter: qꝛ transit de vno loco ad aliū. et hoc est mutare locū non sm̄ subiectum sed sm̄ formam siue formaliter: ⁊ sic mouetur celuꝫ localiter ⁊ per se: ⁊ in tali motu per se est sumere initiuꝫ: ⁊ initium ē eius motus celi essendi in loco suo ī quo cōtinetur: ⁊ post creationē sui recessit: ⁊ modos alios essendi in eodē loco renouauit: ⁊ in fine cuiuslibꝫ reuolutionis redit celum ad ortum primū. ¶ Cōsimilibus rōnibus his que predicte sunt ostēdit Aristotiles: q᷑ motus est incorruptibilis ⁊ nō interrumpitur quiete: nec post motuꝫ quies ī infinito tēpore. Si.n. ponat̄ vltimus post quē non erit alius: necesse est vt post motum adueniat conditio aut motori: aut moto: aut vtrisqꝫ: propter quā fiat de motore in actu: non motor in actu: ⁊ de moto similiter. ⁊ ista ēt conditio aut est motus: aut acqsita per motum: ⁊ ita post motum vltimū erit motus: qd̄ est impossibile. ¶ Dico q᷑ ī hac opinione est imaginatio temporis post omne tempus. ⁊ hec imaginatio est falsa si stabit celum: ⁊ hec opinio soluit̄ vt supra. ¶ Itē vltimuꝫ motum aut est corruptibile: aut non: si est erit corruptiuum: aut est corruptor: aut non: qd̄ si est erit processus in infinitum. ergo oportet ponere motum vltimum incorruptibilem ⁊ motoreꝫ incorruptibilem. si ergo aliquā do cessabit motus. queritur ratio quare tunc plusq̄ prius. ¶ Et manifestum est: q᷑ istas questiōes ⁊ opiniones non inducit nisi imaginatio temporis post omne tempus: ⁊ impotentia intelligēdi eternitatē simplr̄ eē motoris primi sm̄ dispōnē vnā se habēdis: mutabilia tn̄ tpalr̄ variāt̄. ¶ Nec moueat aliquē q᷑ Ari. ⁊ alij phi ꝓbant deuꝫ eē incōmutabilē ⁊ intēporalē ⁊ cetera talia: vt putet eos eternitatē simplicē intellexisse ꝑspicue. ¶ Quare scire debemus q᷑ multa ꝑ discursus rōnis ꝯcipimus esse vera: quorū essentiā nō intelligimus: sicut multi hoīes sciūt ondere firma rōne: q᷑ intelligētie sunt: ⁊ q᷑ deus est: nō tn̄ intelligunt essentiā diuinā vel incorporeitatē intelligentiaꝝ: sed eas sub fantasmatibus corporalibus quasi solem sub nube vident. ¶ Consimile accidit Aristotili ⁊ alijs: qui per discursus rōnis sciunt eternitatem simplicem esse. ⁊ tn̄ ipsam simplicē eternitatem non intellexerunt: sed sub fantasmate extēsionis tpalis quasi a lōge speculātes eā viderunt. ¶ Et sequētes ipm fantasma extensionis tpalis multa inconuenientia affirmauerūt: sicut de ꝑpetuitate motus ⁊ tpis: ⁊ ꝑ ꝯñs de eternitate mūdi. Et necesse fuit phis ī hūc errorē incidere cū mētis aspectus vel itelligētia nō possit sepius ascēdere: qualr̄ ascēdit eius affectus: ⁊ ita cū phoꝝ affect⁹ ligati erāt plus cū trāsitorijs q̄ cū eternis: istoꝝ apphēhensiua in fantasmatibus mutabiliū detenta simplicitatē eternitatis attingere nō potuit. quare ⁊c̄.

¶ Incipit tractatus de angulis ⁊ figuris.

Vtilitas angulorꝫ ⁊ figuraꝝ maxime est necessaria: qm̄ impoſe ē scire nālē phiaꝫ sine illis. Valēt.n. in toto vniuerso ⁊ ptibus eius absolute: ⁊ in ꝓprietatibus relatis: sicut ꝑ in motu recto ⁊ circulari. valēt etiā in actiōe ⁊ passiōe: ⁊ h᷑ siue sit in mām: siue sensuꝫ visus: siue in alijs sensibus: in quoꝝ actiōe oꝫ alia addere sup istaq̄ faciunt sensuꝫ. cū g̃ in alijs dcm̄ sit de his: q̄ ptinēt ad totū vniuersum: ⁊ ꝑ partes eius. ⁊ de his: q̄ motū rectū ⁊ circularē ꝯsequūt̄. Nūc dōm

est de actione vli: put ipsa recipit mām inferioꝝ: ⁊ est
subm susceptiuū diuersoꝝ actuū: put ad actionē mini
mi mūdi ꝯtingit descēdere: ponimusqꝫ aliqua: q̄ eru
dire pñt pcedētes ad maiora: oēs cāe.n. effectuū nālīū
hñt dari p lineas: angulos: ⁊ figuras. ⸿ Jmpōle est.n.
scire ppq̄d in illis agens nāle multiplicat virtutē suā
a se vsqꝫ in patiēs: siue agat in sensum: siue in mām: q̄
virtus aliqñ vocaṫ spēs: qñqꝫ similitudo: qd idē est: ⁊
idē imittit in sensum: ⁊ idē in mām: siue ꝯrium vt cali
dū imittit: idē in tactū ⁊ frigidū. non.n. agit p delibera
tionē vel electionē: ⁊ iō vno mō agit qcq̄d occurrat si
ue sensus: siue aliud: siue aiatū: siue inaiatuꝫ: sed pp di/
uersitatē patiētū diuersanṫ effectus. Jn sensu.n. ista
virtus recepta facit attractionē spūalē quodāmō: sicut
agēs in ꝯrio siue in mā facit opōnem nālē: sicut sol p
eādē vtutē in diuersis passis diuersos pducit effcūs. cō
stringit.n. lutū: ⁊ dissoluit glaciē: virtus.n. ab agēte nā/
li veniēs aut p lineā breuiorē veniet: ⁊ tūc ē magis acti
ua: qꝛ patiēs minus distat ab agēte: aut sup lineā lōgio
rē: ⁊ tūc ē minus actiua: qꝛ patiēs distat siue sic: siue nō
sit: aut veniet imediate a supficie agētis: aut mediate.
si imediate: aut p lineā rectā veniet: aut p obliq̄ꝫ scdō: si
p lineā rectā: tunc ē actio fortior ⁊ melior: vt vult Ari.
5° phi. q nā operatur breuiori mō quo pōt: ⁊ linea recta
est breuissima. vt ibidē dicit. ⸿ Jtē linea recta hꝫ eq̄li
tatē sine angulo: sed melius est eq̄le q̄ȝ ineq̄le: vt dicit
Boeti⁹ in arithmetica sua: ⁊ nā opaṫ meliori mō quo
pōt: quare melius opaṫ p lineā rectā. Jtē ois vtus vni
ta fortioris ē opationis: sed maior vnitas est ⁊ vnio in
linea recta q̄ȝ in nō recta: sicut dr in. 5. meta. quare for/
tior erit opatio sup lineā rectā: sed linea recta aut cadit
ad angulos eq̄les: q̄ est ppēdicularis: aut ineq̄les. si eq̄
les ad angulos ē opatio fortior pp tres rōnes p̄dictas:
qꝛ ista linea est breuior ⁊ eq̄lior: ⁊ vtus vniformiter ve
nit p eā ad ptes patiētis: linea aūt cadēs ad angulos eq̄
les sup corpus aliqd cadit ad rectos qñ cadit sup pla/
nū: qñ sup cauū ad acutos: qñ sup sperā ad maiores re
ctis: qd pꝫ si ducaṫ linea incidentie transiēs per mediū
spere cū linea cōtingentie facit angulos rectos: ⁊ ex li/
nea ꝯtingētie cū spera cāntur vtrobiqꝫ anguli ꝯtingē
tie. Quare linea recta cadēs sup sperā facit angulos du
os cū supficie: quoꝝ vterqꝫ ē maior recto: qꝛ valꝫ angu
lū rectū ⁊ angulū ꝯtingētie. ⸿ Qñ aūt cadit virt⁹ ad
angulos nō solū eq̄les: sed oēs rectos: tūc vr̄ esse actio
forma: qꝛ oio est vniformitas ⁊ eq̄litas ꝯpleta. Si vo
sit linea curua cū nō sit circularis. qꝛ agens nāle nō fa
cit virtutē suā sm circulū: sed sm dyametrū circuli: sꝫ
pp breuitatē manifestū est: q talis linea hēbit angulū
⁊ h nō fit dū mediū est vnū: siue duꝫ ē vnū corpus oc/
currens: sed opꝫ: q sicut vn̄ multiplicaṫ in p̊ virtus su
p lineas rectas: in 2° sup lineas alias. Hoc aūt nō pōt
ē: nisi duob⁹ modis: aut. s. q corpus patiētis sit dēsum
ita vt ipediat trāsitū vtutis: pcipue q̄tū ad sensū nr̄m:
⁊ tūc dr̄ linea reflexa: qꝛ redit virtus: aut corpus occur
rēs vtuti est raꝝ: qd pmittit trāsitū vtutis: si p̊ mō: tunc
virtus veniēs ad corpus densum aut cadit ad angulos
eq̄les siue ppēdiculari: aut ineq̄les. si p̊: tūc vtus redit
p eādē viā: cuius rō ē: qꝛ eq̄lē angulū ꝯstituit linea ca
dens sup corp⁹ tale: ⁊ tn̄ ꝯstituit linea reflexa: iō opꝫ vt
ad eosdē angulos reflectaṫ: sup quos cecidit: ⁊ p eādeꝫ
viā redeat: si.n. rediret p alios angulos: siue p aliā viaꝫ
declinādo a dextris: siue a sinistris: ipōle eēt qd eq̄lē
angulū cū angulo incidētie rediret. faceret.n. minoreꝫ
vel maiorē. si vo cadat ad angulos ineq̄les. tūc redibit
p talē viā: que posset facere angulū equalē cū supficie
corporis resistētis angulo incidētie. s. illi: quē cōstituit
linea incidēs cū isto corpe pp rōnē p̄dictā: ⁊ vl̄r linea i
cidētie ⁊ reflexionis facit angulos eq̄les: q supponaṫ
nūc. ⸿ Cū aūt his duob⁹ modis fiat reflexio: itelligen
dū est: q vtus reflexa in se pp geminationē virtutis in eo
dē loco fortior ē q̄ȝ vtus reflexa in aliā viā: attn̄ q̄tū ē
de rōne reflexiōis debilior ē actio vbi ē reflexio i eadē
via: qꝛ tunc cū ois reflexio debiliorē faciet vtuteꝫ. ista
tn̄ q̄ facit vtutē declinare ab incessu recto quā deberet
hr̄e ista vtus si p mediū corpis transiret magis debili
taṫ: ⁊ hec ē: q̄ ē in eādē viā. a q̄ venit: hec.n. via est oino
ꝯria ⁊ opposita incessuī recto: quē deberet hr̄e: q si fiat
reflexio a corpibus politis hn̄tib⁹ nām sperici: tūc est
optima reflexio ⁊ fortior actio: cū vo a corpib⁹ asperis
tūc dissipaṫ spēs: ⁊ actio est debilis: causas cāin assignat
Cōmen. 2° de aīa. cap° de sono dicēs: q partes corpis
politi ⁊ leuis supficiei pp suā eq̄litatem ⁊ vniformita/
tē ꝯcurrūt oēs in vnā actionē i reflexione: ⁊ iō tota inte
gra sicut venit reflectiṫ a corpe polito: sed ptes corpis
asperi sunt ineq̄les: ⁊ q̄ altior ē p̊ reflexit spūm. ⁊ iō nō
ꝯcordāt ptes i vnā actionē: ⁊ pp h dissipaṫ spēs i ptes:
⁊ ideo nō est bone opōnis. qñ aūt est reflexio a corpori
bus ꝯcauis melior ē actio q̄ȝ a planis vel cōuexis: eo q
radij reflexi a supficie ꝯcaua ꝯcurrūt in vnū: nō aūt sic
de alijs. ⸿ Si vo corpus ꝯcurrēs nō ipediat trāsitum
vtutis: tūc radius cadēs ad angulos eq̄les: si nō ppēdi
cularis tꝫ incessum rectū: ⁊ est fortissimus: sed iste q
cadit ad angulos ineq̄les deuiat ab incessu recto: queꝫ
habuit in corpe priori: ad quē dꝫ adhuc hr̄e: si esset me
diū vniforme: ⁊ ista deuiatio vocaṫ fractio radij. Sed
hoc est 2°. qz si illud corpus 2m est densius p̊: tūc fran
giṫ radius a dextris inter incessum rectū ⁊ ppendicula
rem ducēdus ad locū fractionis sup illud corpus 2m.
⸿ Si vo sit corpus subtilius: tūc frāgiṫ versus sinistrā
vltra incessum rectum: ⁊ cū ita sit intelligendū ē: q vir
tus veniēs sup lineā fractā fortior ē q̄ȝ sup reflexā: qꝛ
linea fracta paꝝ recedit ab incessu recto: g ē fortissim⁹
⁊ reflexa linea multū recedit: qꝛ vadit in oppositā par
tē: vn̄ reflexio plus debilitat virtutē q̄ȝ fractio. De vir
tute ǣt fractiōis dupl'r ꝑt dici: q virt⁹ fracta a dextris
fortior ista est q̄ a sinistris: eo q ista q̄ frangiṫ a dextris
magis accedit ad incessum ppendicularē: siue loq̄mur
de ista ppēdiculari: que ducit a loco fractiōis: siue ab
agēte a cu⁹ recto eedē exeūt. s. linea ppēdicularis ⁊ li/
nea fracta. ⸿ Preter has lineas tres ꝯtiales est q̄r/
ta accitalis: sup quā venit vtus accitalis ⁊ debilis: q̄
qdē venit nō ab agēte imediate: sed a vtute multipli/
cata sm aliq̄ȝ triū lineaꝝ dictaꝝ: sm q ita dico caden
te igne per fenestrā lumē venit accitale ad oēs partes
domus: ista virtus est oium debilissima: qꝛ nō ab agen
te exit imediate: sed a virtute agētis facta sm lineaꝫ re
ctā reflexam vel fractā. Hec g̊ de lineis ⁊ angulis dcā
sint. De figuris ad p̄sens due spēs ꝯsiderāde sunt: q̄ruꝫ
vna est necessaria pp multiplicitatē virtutis. s. sperica.
oē.n. agens multiplicat virtutē suā sperice: qz vndiqꝫ
⁊ in oēs dyametros sursuꝫ: deorsuꝫ: ante: retro: dextrū
⁊ sinistrū: qd pꝫ p hoc: qꝛ qua rōne ab agente posito lo/
co cātur ꝯtinget ptrahere lineā in vnā ptē: eadē rōne ⁊
in oēm sm oēs dr̄as positionis. quapp opꝫ q sperice
vt dicit Cōmen. sup 2m de aīa. ⸿ Jtē vbicunqꝫ ponaṫ
sensus pōt sentire tale agēs in distātia: sed nō nisi p spe
ciē vel vtutē veniētē ab agēte. g̊ vtus vndiqꝫ multipli
caṫ. ⸿ Alia figura exigitur ad actionē eq̄lē. s. pyrami/
dalis: qꝛ si vtus veniat ab vna pte agētis ad vnā solā p
tē patiētis nūq̄ȝ erit fortis actio siue bona. Sed ꝯpleta
est actio

ēst actio q̄n ab oībus pūctis agētis: sine a tota supficie eius veniet virtus agētis ad quēdā pūctū patiētis. hoc aūt est impoīe: nisi sub figura pyramidali: s3 quā virtutes venientes a singulis partibus agētis ɔcurrūt i cono pyramidali: τ ɔgregant ibi. τ iō fortiter pñt agere in pte patiētis ɔcurrentē. Pñt aūt infinite pyramides exire ab vna supficie agētis: quaꝝ oīū vna est basis supficies agētis: τ coni sunt tot quot sūt pyramides: τ cadūt vndiq3 in diuersa puncta medij siue patiētis: τ in eadē pte pñt īfinite exire: q̄꞉ vna ē breuior τ altera lōgior: sed iste q̄ sunt eq̄lis lōgitudinis τ breuitatis nō hñt diuersitatē: q꞉ eq̄lr agunt q̄tū3 est ex pte sua: l3 varietas possit eē ex pte medij recipiētis. ¶ Qn̄ aūt vna ē breuior alia τ exeūt ab agēte pulchra ē difficultas: vtꝝ conus pyramidis breuioris magis agat in patiēs. τ o3 ponere: q̄ pyramis breuior magis agat: q꞉ conus suus minus distat a fonte suo: τ iō plus vtutis ibi inuenit̄ q̄̄ in pyramide lōgiore. τ iō patiēs a pyramide breuiore est magis ɔiūctū agēti: τ iō fortius alterat̄ s̄m virtutem. ¶ Propterea si radij: q̄ sunt de corpe pyramidis breuioris: q̄ veniūt a dextra pte ptrabunt vltra conū i cōtinuū τ directū faciūt minores angulos cū radijs sinistris: q̄ sunt de corpe pyramidis q̄̄ radij siles a pte pyramidis longioris: vt p3 p. xxi. pmi geometrie: τ ēt ad sensū. ¶ Et eodē mō ē de radijs venientib⁹ a sinistris pyramidis exitib⁹ vltra conū τ ɔtinuū τ directum: q꞉ magis ɔiūgunt̄ cū radijs dextris: q̄ sūt de corpe pyramidis q̄̄ radij ɔsiles faciūt a pte pyramidis lōgioris. Quapropter ois ɔgregatio τ vnio est magis actiua conus pyramidis breuioris. ¶ Si tñ obijciat̄ rōnabilr: q̄ cū a tota supficie agētis venit vtus ad conū pyramidis leuioris: vbi vtus magis ɔgregat̄: pp qḋ conus iste magis ē actiu⁹ q̄̄ i breuiore: τ ois vtus vnita ē maioris opōnis. ¶ Atq3 addit̄ ad h̄ q̄ radij pyramidis longioris magis sunt ppinq̄ radijs ppēdicularibus ductis ab extremitatib⁹ dyametri agētis: q̄re sunt fortiores: q꞉ incessus ppēdicularis ē fortissimus: pōt dici q̄ iste rōnes optime ɔcludūt q̄tū sufficiūt: τ iō pcedūt: nisi rōnes i ɔ̄riū essent fortiores q̄̄ predicte sunt τc̄.

¶ Incipit tractatus de natura locorum.

Is ergo

radicib⁹ τ fundamētis datis τ regulis ex potestate geometrie diligēs inspector in rebus nālib⁹ pōt dare cās oīū effectuū nāliū p hāc viā. Et impoīe est alr sicut iā manifestū ē in nālib⁹ quū variet̄ ois actio nālis penes fortitudinē p debilitatē: τ p varietatē lineaꝝ anguloꝝ τ figuraꝝ. S3 in pticulari manifestū ē istud idē: τ pcipue in actiōe nālī facta in mā: τ postea in sensu: vt cōplete pateat vtus geometrie. ¶ Prima aūt τ maxima nāe variatio ē in locis mūdi ɔsiderata a pho: q̄ s3 varias nās locoꝝ ē varietas locatoꝝ: vñ iuxta pmā regulā. q̄ fuit linea recta breuior magis facit. Et iuxta illā de pyramide breuiori recipiūt. τ hoc dico essentialr. Accidēalr tñ ɔtingit in multis locis mōtuosis oriari frigiditatē aut pp vētos supius flantes: aut q꞉ ɔtingit mediū intersticiū aeris vel spere: vbi ē maxima frigiditas. Et hec ēt de cā aliq sunt mōtes ita alti q̄ diu tenēt radios solares vsq3 ad tertiā ptem noctis: vt mōs caucasus: de quo dic̄ Arist. pᵒ metheoroꝝ. ¶ Sed sciēdū: q̄ non solū ɔ̄nes absolute veras ɔtingit inferre p istas regulas: sed pñt ondi efficacissime iste ɔ̄nes: q̄ in se sunt ipoīes vt circa remotiones mūdi: q̄n ex his vr̄ ɔcludi: q̄ loca mūdi sūt cōbustiua vt tropica: τ sub equinoctiali maxime circulo: q̄a ista loca recipiūt radios p pyramides breuiores q̄̄ aliq̄ loca mūdi. cū tñ veritas sit: q̄ loca mūdi sola sub tropicis fiūt ɔbustiua: τ loca sub eqnoctiali temperatissima: sicut p Ptholemeū p3 in lib. suo de dispōe orbis. τ p Auicen. 4ᵒ de aīalib⁹: τ p artis medicine: τ p theologos: q̄ dicūt paradisum sub eqnoctiali. mō ɔstat q̄ paradisus ē locus tēperatissim⁹. ¶ Hō3 est igit̄ q̄ regule pdicte de oibus locis mūdi tenēt: pterq̄̄ de illis sub eqnoctiali. τ l3 q̄tū ē de se ɔcludāt: tñ fortiores rōnes inducūt oppositū: ibi. n. est ppetuū eqnoctiū: τ iō calitas distēperat̄ p frigiditatē noctis τ eɔ. apud. n. nos q꞉ vna die nālis: apud eqnoctiū in vere totū ver qḋ ē quarta ps anni dr̄ eē tēperatū: τ autūnus silr pp vnū equinoctiū. q̄re igit̄ erit ppetuū temꝑatū pp ppetuū eqnoctiū. ¶ Regule āt q̄ sunt de lineis rectis τ nō rectis cadētibus ad angulos eq̄les τ nō eq̄les. de reflexis in se τ nō reflexis: de fractis τ nō fractis eodē mō in locis mūdi ɔcludit̄: q̄n impoīe est: q̄ sup regionē mūdi extra tropicos cadat radius solis: vel alicuius alterius planete directus ad angulos eq̄les τ ppēdiculariter reflectentes in se τ nō fracti: q̄n corpa mūdi sunt sperica: τ s̄m veritatē quo ad extremā sperā ɔcentrica: quapp radij q̄ cadūt inter centrū mūdi τ centrū istoꝝ si eēnt ɔcentrica essent directa ad angulos eq̄les τ ppēdiculariter redeūtes in se τ nō fracta: sed nullus radius veniens extꝫ tropicos cadit in cētrū mūdi: sed magis versus circumferētias iter tropicos: tñ hñt pñt in cētro mūdi cadere: maxime sub eqnoctiali: q꞉ sol bis trāsit in anno super capita eoꝝ: q̄ sūt ibi. quapp vr̄ q̄ loca eqnoctialia τ paradisus sint maxime ɔbustiua: qḋ est impoīe: τ tñ hec rōnes ɔcludūt: sed fortiores sunt in ɔ̄riū vt dcm̄ fuit. ¶ Pyramides aūt minores vīr ɔcludere loca mūdi tūc posse eē ɔbustiua q̄tum ē de virtute coꝝ: sed vt dictū ē alie fortius ɔcludūt. Et idē Arist. dicit 3ᵒ de vegetabilibus: q̄ vbi elōgatur dies nō sunt aīalia: cū calor solis ɔburit mām aīalium τ plantaꝝ. Et Cōmentator dicit: q̄ h̄ est apud eos: vbi dimidius annus est dies: τ dimidius nox: τ h̄ est sub polo vt dcm̄ ē. ¶ Et h̄ ppea fit: q꞉ nunq̄̄ occidat sol sub orizonte p octo gradus ad maius: quapp vr̄ q̄ loca illa debēt eē ɔbustiua: qḋ ē ɔ̄ veritatē: q꞉ sunt essentialr ihabitabilia pp frigus expimētis τ rōnibus Aristo. τ Ptholemei τ alioꝝ auctoꝝ ɔuinci pōt: q̄ s̄m istā magnā disparitatē faciunt radij reflexi. Sunt. n. in regionibus istis mōtes altissimi vt mōtes ryphei τ hyꝑborei: τ aliq̄ q̄ vocant̄ ab auctorib⁹ τ aliq̄ eoꝝ sunt supficiei lenis: sicut in multis locis inueniunt̄ mōtes saxei τ lapidei: τ aliq̄ cristallini: vt diuersi auctores expti dixt. q̄ s̄m h̄ bona reflexio ab eis hr̄. hñt. n. figurā concauā τ reflexā: pp qḋ radij reflexi pñt oēs ɔcurrere τ fortē opationē facere. ¶ Unde ex istis causis accidēalibus duab⁹. s. pp lenitatē mōtiū τ ɔcauitatē3 fit calefactio aeris magna in aliq̄bus locis circa polū: nihilominus altitudo magna mōtiū iuuat: q̄n p̄hibet frigus aqlonis: τ iō pñt alique regiones eē ɔbustiue. ¶ Silr expti ē: vt dixt auctores: vt Marcianus in geometria sua. τ Plinius in nālibus suis. τ Solinus ꝺ mirabilib⁹ mūdi: q̄ apud hyꝑboreos mōtes sūt hoīes supra polū: q̄ a mōtib⁹ illis dnr̄ hyꝑborei: τ hñt aerē saluberrimū τ tēꝑatissimū: τ viuūt diutissime: ita vt fastidiū hēant de eoꝝ vita: τ sic mori appetentes in mari se pcipitant ab altis rupib⁹: τ sic moriunt̄. Et hui⁹ rō pōt eē bonitas dispositionis mōtiū. In illis aūt sub q̄bus habitant: q̄n sunt lenis τ eq̄lis supficiei: τ nō hñt figurā ɔcauā sicut pri⁹: sed oblōgā τ ɔuexā vel alioꝝ: q̄ intēdit calorē i istis regiōibus: τ reddit eas tēꝑatas.

¶ Ex pdictis igit pz: q lz essentialr qtu est ex dispo-
ne celi: regioes que sunt circa polu sunt inbabitabiles
pp frigus: tn pp cas accntales pnt aliq esse pbustiue z
alique tperate: z no solum in locis mudi valet iste re
gule pptuo: sed in diuersis. qm Cometator qrit z° ce
li z mudi. quare sol magis calefacit nos qn e in cacro
q qn est in capricorno vel eqnoctiali. Rndet z dicit.
q qn ptingit q sol est i cancro rady solis ipsius ad an
gulos: z et rady pyramidis breuioris sunt z accedunt
ad reflexione i seipsis: qz nimis fragut sup nos q qn e
alibi in zodiaco: z eode mo q est i aliquo tropico se bz
ad regiones istas: sm tn mathematicos magis pburut
regioes sub tropico capricorni q sub cancro: qz qn est
in capricorno accedit magis ad directu aug° i circuitu
q qn est in cancro: sed si boc esset vez adbuc ca buius
eet breuitas ipsaz pyramidaz z lineaz. ¶ Sed b cir
ca loca in dnas datas pnt pficl: atqz cu locus sit princi-
piu generatiois rez locataz: manifestu est q p spes z
istaz regulas attendit variatio ipsius. Quod pot ma
nifestari sine pparatione ad loca et in rebus difficili
mis z pulcberrimis: qz rady lunares orientes sup ma
re alicui9 regiois bnt lineas logiores: z et pyramides:
z sunt minus recte: z minus cadut ad eqles angulos: z
minus reflectunt i se z magis fragunt: z io sut debilio
res q qn luna ascedit ad mediu celi: na tunc rady bnt
breuiores lineas z pyramides sunt rectiores: z cadunt
magis ad angulos eqles: z sunt magis ppedicularez z
redeutes magis in se z inui9 refracti: vt pz ingredi: z io
sunt maioris opatiois. ¶ Propter qd qn luna orit ra
dy eius pp debilitate non pnt nisi resoluere vapores a
fundo terre z aque: z eleuat eos in corporibus maris: z
no pnt eos psumere: nec vsqz ad aerem pplete extrabe
re: z io vapores expellunt aqs maris a locis suis: qm
corpa sunt: z no pnt ee simul cu ptib9: z io generat am
pullas i corpore maris z tumores: z io fluit tuc mare:
sz qn luna ascedit ad mediu celi pp fortitudine radio
ru pot vapores illos resolutos psumere z ad aerem ex
trabere z eleuare: z cu ad pucti meridiei pueniret: tunc
ia pplete psumpsit z extraxit: z qz cessante ca cessat ef-
fectus: ideo aque maris tuc nalr redeut in locu suu ne
fiat vacuu: sed qn e fluxus in vna qrta mudi: e fluxus
ibi in qrta opposita: cuius sic diffi rationi multi co-
nant astruere: pp b q qrte mudi opposite sunt eiusde
pmixtiois: z io faciut eosde effcus. ¶ Sed ista ro defi
citu qz falsa e: qz alique imagines stellaz sunt i vna
pte mudi z in alia: qm qn planeta e sup vna qrtaz mu
di: tuc terra interponit inter corpus eius z alia quarta.
Propterea si b eet verum peteret pn°. qre oz assigna
re cam qre sunt opposite qrte eiusde pmixtionis: z per
pns eiusde effectus: z io dico: q reflexio radioz soluit
illud: qm rady lunares multiplicant ad celu stellaz:
qd e corpus densum: ideoqz p mediu eius no possumus
videre celu: qd est valde luminosum: sicut dicit Albi-
tregius z messalani: sed reflexi cadut ad angulos equa
les in qrta opposita. ¶ Qd et pot patere in corpib9 po
litis: z maxime in pcauis: qm in lib. de speculis pbat
q speculo pcauo posito ad sole gnat ignis: eo q oes ra
dy reflexi a supficie corpis pcaui pcurrut ad punctu: z
ille punctus est punctus pbustionis sm q dr in libro pal
legato. Unde si stupa aut aliud aliqd de facile pbusti
bile applicet loco ibi pburet: no solu aut rady reflexi
bnt exiccare mirabilr: sed fracti loge magis q i yride
z in multis alys impssoib9 sm opinione magroz pz.
¶ Sz in exeplo facilius possumus radioz fractionez
expiri: dr. n. in lib. de ppricratibus eloz: q qlz pot pba
re. Accipiat vas vitreu rotude figur plenu aq: z ponat
in radys solaribus fortibus: vt exepli gra vrinale: tuc ra
dy trasseutes p rotuditate eius pp duplice fractione co
currut in puctu vnu ex altera pte vrinalis inter ipz z
tenetez vrinale in isto pucto: z tuc circa istu e punctus
pbustionis. z si ponat aliquod pbustibile de facili pbu
ret. Nec e alia ca buius nisi duplex fractio radioz: qm
radius trasies p aere vsqz ad vrinale inuenit corp9 de
sius q sit aer: z io p regula vna pdicta ois radius q no
trasit p mediu siue cetru vrinalis fragit in supficie: si
ue a dextris inter incessum rectu imaginatu z ppendi
cularé ducedu a loco fractionis sili. y. z tuc sic fractus
trasit p mediu vrinalis vsqz ad aere q e radioz. Et sz
alia regula ibi fragit recededo a ppediculari ducenda
a loco fractiois inter incessum rectu donec ppedicula
riter exiuit ab eode pucto solis pot duci vnus radius
ppendicularis ad cetru vrinalis: z trasit no fractus pp
sua fortitudine: z oes rady ifiniti: q ab eode pucto exe
unt: a quo spera exit elogant a cetro z fragunt intantu
q p duplice fractione pnt pcurrere supperpedicular-
ter sup vrinale: z in loco pcursus e cobustio pp pgrega
tionez radioz. ¶ Uirtutis aut multiplicatio accnta-
lis e nobis satis nota i opibus suis: qm si ad Gades pri-
cipales solis z planetaz existeremus destruerent cor-
pora nra: z exiccarent nimis: nec possemus sustinere.
Et si in locis ad que no pnt puenire rady principales
no venirent principales rady accntales z in domibus
z alys locis: in vmbra eet tatus rigor z desitas aeris: q
viuere no possem9. ¶ Un Albumasar g recitat aucto
ritate Ypocratis in lib. q dr altrop dicit: q nisi rady
stellaz venirét ad aere nrum de nocte: tn pdesaretur
aer q boies z aialia no possent viuere. Et io silr si i lo
cis no venirét rady accidetales stellaz ibi no venirét
principales: z esset tanta densitas aeris: q viuere nul-
latenus possemus zc.

¶ Incipit tractatus de incboatioe formaz.

Animam primá quá qdá corpo
reitaté vocát lucé esse
arbitror: lux. n. p se in oém pté seipsam
diffundit: ita vt a pucto lucis sphera lucis ma
gna subito gnet nisi obstet vmbrosuz.
Corpeitas vo quá de necessitate psegt
extésio mäe: sequitur tres diméssioes:
cu tn vtraqz. s. mä z forma sit subä: z sit in seipsa sim-
plex ol cares diuisioe. Forma vo in seipsaz simplicez z
vbiqz dimésioe caréte. et mäz simplr simplicé z dimé
sioe caréte: dimésioné i oez pté iducere fuit ipole nisi
z seipsá multiplicádo i oez pté subito se diffúdédo: z in
sui diffusioe mäz extédédo: cu no possit ipsa for° mäm
derelinqre: qz no e sepabilis: nec pot ipsa for° mä eúari
atqz lucé ee vt pposui: cui9 p se e bec opatio. s. multipli
care seipsam: z in oém pté seipsaz diffundere. qcqd igit
b opus facit: aut e ipsa lux: aut dem opus faciés: aut in
mäm dimésioes inducés e: inqtu participat ipsam lu
cé. z agit p virtuté ipsius lucis. At vo forma primaz in
mäm dimésioes inducere p vtuté forme psitas ipsaz e
ipole. Non e g lux pns ipsam corporeitaté: sed ipsam
corporeitas amplius forma pma corporalé formis oi-
bus sequétib9 digniore: z excelléntiore vigoré z dignio-
ré essentiá z magis assimilatá formis státib9 separatis
arbitrátur sapiétes. Lux vo oibus rebus corpalib9 di-
gnioris z nobilioris z excelléntioris céntie e: z magis oi
bus corpib9 assimilat formis státib9 sepatis: q sunt in-
telligétie. lux est g p° forma corpalis. ¶ Lux g q est p
ma forma creata seipsam: z p seipsam vndiqz multipli
cans

Nota b...
experiment...

canet: et in oēm partē equalr porrigens mām quā relinquere non potuit secū distrahens: infinitam molē q̄ta est mūdi machina in pn° tp̄is extēdebat: nec potuit extēsio māe fieri p finitā lucis multiplicationem: qꝛ simplex finities replicatū q̄tū nō generat: sic ondit Arist. in de celo et mūdo. Infinities vo multiplicatū necesse est finitū q̄tum generare: qꝛ pductū ex infinita multiplicatione alicuius infinitū excedit illud: ex cuius multiplicatione pducit: atqꝫ simplex a simplici nō exceditur in infinitū: sed q̄tū finitū in infinitū excedit simplex: q̄tum.n. infinitum infinities infinite excedit simplex. Lux ḡ q̄ est in se simplex infinities multiplicata mām simplr simplicē in dimēsiōes infinite magnitudinis necesse ē extēdere. Est aūt poīe vt aggregatio numeri infinita ad ꝯgregationē infinitaꝫ in oī numerali se bēat pportiōe: et ēt in oī nō numerali: et sunt infinita aliqs infinitis pla: et aliqs a qb° pauciora aggregatio oīum numerorꝫ tam pariū q̄ȝ impariū est infinita: excedit nāqꝫ eā aggregatione oīum numerorꝫ impariū. aggregatio aūt numerorꝫ abinuicē ꝯtinuatiōe duplorꝫ ē infinita: et silr aggregatio oīum subduplorum istis duplis correspōdētiū ē ifinita: quorꝫ subduplorꝫ aggregatiōēꝫ necesse ē esse subduplā aggregationē duplorꝫ suorū. ¶ Silr aggregatio oīum numerorꝫ ab vnitate triplorꝫ tripla ē aggregationi oīum subtriplorꝫ suorꝫ istis triplis rn̄dētiū: et silr pꝫ de oībus spēbus numeralis pportiōis: qꝛ m secū pportionari pōt finitum ad infinitū. ¶ Si vo ponaẗ ꝯgregatio infinita oīum duplorꝫ cōtinue ab vnitate: et aggregatio oīum subduplorꝫ istis duplis rn̄dentiū: tollaturqꝫ de aggregatione subduplorū vnitas: vel qs numerus finitus iā subtractiōe facta nō remanebit inter aggregationē pmā et residuū de aggregatione scda dupla pportio: nec aliq̄ numeralis pportio. quare si de numerali pportione p subtractionem a minori extremitate relinquaẗ alia numeralis proportio: opꝫ vt subtractū istius: a quo subtrahitur: sit ps aliquota: vel aliquot ptis aliquote. numerus vero finitus numeri infiniti aliquota: vel aliquot aliquote eē nō potest. ¶ Subtracto ḡ numero de aggregatōe subdupla infinita nō remanet pportio numeralis vt aggregatione dupla infinitā: et residuū de aggregatione subdupla infinita. ¶ Dis ḡ sic se hn̄tib° manifestū ē q̄ lux multitudine sui infinita extēdit mām in dimēsiones finitas maiores fm quaslibet pportiōes se h̄ntes adinuicē numerales. s. siue nō numerales. ¶ Si.n. lux multitudine sui infinita extēdit mām in dimēsiōem bicubitā: eadē infinita multitudine duplicata extēdit eā i dimēsionē tricubitā: et eadē subducta in dimensionē monacubitā: et sic fm ceteras pportiones numerales et nō numerales. ¶ Iste: vt reor. fuit intellectus ph̄orꝫ ponētiū oīa cōponi ex athomis et dicentiū corpora ex supficiebus ꝯponi: et supficies ex lineis: et lineas ex pūctis: nec ꝯdicit hec snīa illi: que ponit magnitudinē ex magnitudinibus cōponi: qꝛ tot modis dicitur totuꝫ quot modis dr̄ pars. Aliter nāqꝫ medietas dr̄ pars totius: q̄ bis sumpta reddit totum. Et alr costa pars dyametri: que non aliquotiēs sumpta constituit dyametrū: sꝫ aliquotiens sumpta exuperatur a dyametro. Et aliter dr̄ angulus contingētie et angulus recti: in quo ē infinities: et tn̄ finite subtractus ab angulo recto diminuit ipsuꝫ: et aliter punctus linee: in qua est infinities: et finite subtractus ab ea diminuit eā. ¶ Rediens ergo ad secundū modū meū dico: q̄ lux multitudine infinita in oēꝫ ptē eq̄lr facta mām vndiqꝫ eq̄lr in formā spericaꝫ extēdit: interq̄ de necessitate huius extēsiōis ptes extremas māe plus extendi et magis rarefieri q̄ȝ partes infimas centro ppinquas. Et cū partes extreme sint ad sūmum rarefacte: partes interiores adhuc erunt maioris rarefactōis susceptibiles. ¶ Lux ḡ predicto modo mām primam in formas spericas extēdēs: et extremas partes ad sūmū rarefaciens: in extremo spere cōpleuit polsitatē māe: nec reliquit eā susceptibilē vlterioris impressionis: et sic pfectū esse corpus q̄tuꝫ in extremitate spere qd dr̄ firmamentum: tn̄ nihil hn̄s in sui cōpositione nisi mām primā et formā primā: qd iō est corpus simplicissimū nō differens a corpore generenti si q̄ in ipo mā est ꝯpleta per formā pmaꝫ solū: corpus vero genus: qd est in hoc ēt aliqs corporibus hn̄s in sui essentia mām primā et formā primā abstrahit de complemēto māe p formā primā: et a diminutione et cōplemento māe p formā primā. ¶ Hoc itaqꝫ mō cōpleto corpore primo qdē firmamētuꝫ ipm expandit lumen suū ab oī parte sua in centrū totius: cuꝫ.n. sit lux perfectio primi corporis: que nālīter seipsam multiplicat a corpore primo: de necessitate intendiẗ lux in centrū totius: q̄ si sit forma sola non separabilis a mā in sui diffusione a corpore pº secū extēdit spūalitatē māe corpis pmi: et sic pcedit a corpore pº lumē qd est corpus spūale siue spūs corporalis: qd lumē in suo trāsitu nō diuidit corpus p qd trāsit: ideoqꝫ subito ptransit a corpe primi celi vsqꝫ ad centrum. ¶ Nec est eius transitus: sicut si in tali generetur ad vnū numero transiens subito a cētro in centrum. Hoc enim forte est impossibile: sed sui transitus est per multiplicationem et infinitam q̄titatem. ipsum ergo lumen a corpore primo in centruꝫ expansum et collectum molē existentem infra corpus primum congregauit: et cuꝫ iam non potuit minorari corpus primum: vtpote completum et inuariabile: nec potuit locus fieri vacuus: necesse fuit ipsa i cōgregatione partes extimas molis extendi et disgregari: et sic proueniebat in intimis partibus dicte molis maior densitas: et in extimas augmētabatur raritas. Fuitqꝫ tanta potētia luminis congregantis: et ipsa i cōgregatione segregantis vt ipsas partes extimas molis contente infra corpus primum ad sūmum subtiliarent et rarefacerent: et ita fiebat in ipsis partibus extimis dicte molis spera secunda completa nullius impssionis vltra retentabilis: et sic est complementum et pfectio spere secunde. Lumen quidem gignitur ex spera prima: et lux que in spera pma est simplex in secūda ē duplicata. ¶ Sicut autem lumen genituꝫ a corpore primo compleuit sperā secundam: et inter secundā speram molem dēsiorem reliqt. sic lumen genitum ex spera secunda sperā tertiam perficit: et infra tertiam speram molem adhuc depressiorem reliquit congregationem: atqꝫ ad hunc ordinem processit ipsa congregatio disgregationis donec compleātur nouem spere celestes: et cōgregaretur inter sperā nonam infima moles et densa: que est quattuor elementorꝫ materia. Spera aūt infima: que ē spera lune ex se etiam lumen gignens lumine suo ēt mobilia infinita ad se cōgregauit: et ꝯgregādo partes eius extimas subtiliauit et disgregauit. Nō tn̄ fuit huius luminis potentia tanta vt congregando partes eius extimas subtiliaret vsqꝫ ad sūmum: seu disgregaret ad sūmum. propterea remansit in oī parte molis huiusmodi perfectio: et possibilitas receptionis congregationis et disgregationis: etiam pars suprema molis huius disgregata nō ad sūmum: sua tn̄ disgregatione ingens effecta: remāsit adhuc mā elementorꝫ. et hoc elemētum ex se lumen gignens et molem infra se contentam con

gregans eius partes extimas disgregans: minori tñ ipsius disgregatione: & sic aerem perduxit: aer quoqz ex se corpus spericale est. igitur spericum corporale generans est: & intra se congregans exteriora eius: & disgregans aquam produxit & terram: sed quia in aqua plus remansit de virtute congregante q̃ᵐ disgregante: remã sit etiam ipsa aqua cum terra ponderosa. ¶ Hoc autẽ modo producte sunt in esse spere. 13. huius mundi sensibiles. nouẽ. s. celestes inaugmẽtabiles ingenerabiles & incorruptibiles: vtpote complete: & quattuor existentes motu contrario: alterabiles: augmẽtabiles: generales & corruptibiles: vtpote complete: & patens est: quoniam omne corpus superius s̃m lumen ex se progenitum est species & perfectio corporis sequentis: & sic vnitas potentia est omnis numerus: sic corpus primum multitudine sui luminis est oẽ corpus sequẽs. ¶ Terra autem est omnia corpora superiora aggregatiõe, in se luminum superiorum. propterea ipsa est: que a prophetis panditur. i. totum & eadem cybelle: que cybelle a cubo solidus nominatur: q̃ ipsa est omnium corporum maxime compressura: hoc est Cybelle mater deorum oium: q̃ cum in ipsa superiora lumina sint collecta nõ sunt in ea p operationes suas excerpta: sed possibile est ex ea reduci ad actum & operationem lumini cuilibet spere centri voluens: & ita ex ea quasi ex matre quadã quiuis deorum procurabitur. ¶ Media aũt corpora in duabus se habẽt habitudinibus ad inferiora: qd se hz: sicut centrũ primũ ad oia reliqua superiora: sicut terra ad omnia cetera. Et sic modis aliquibus in quolibz omnia reliqua: & species & perfectio corporum omniuz est lux: sed superiorum corporum magis spiritualis & simplex: inferiorum vero corporum corporalis & multiplicata: & sic sunt omnia corpora eiusdem speciei: cuiz tñ numeri sint ab vnitate maiori vel minori multiplicatione collecta. ¶ Et in h sermõe forte manifesta est intentio omnium dicentiuz: omnia esse vnũ ab vnius lucis perfectione: & intentio dicentiuz ea: que sunt multa esse multa ab ipsius lucis diuersa multiplicatione: cum autem corpora inferiora participant formam superiorum corporuz: corpus inferius participatiõe eiusdem forme cum superiori corᵉ est receptiuum motus ab eadem virtute corporali: a qua virtute mota mouetur corpus superius: quapropter virtus incorporalis intelligentie vel diuine mouet speram primaz vel supremam motu diurno & mouet omnes speras celestes inferiores eodem diurno motu: sed quãto inferiores fuerint: tanto debilius motum recipiunt: quia quanto fuerit spera inferior: tanto in ea est prima lux corporalis minus pura & debilior. ¶ Licet autem elementa participent formam celi primi: non tamẽ mouentur a motore celi primi motu diurno: quia q̃uis participent in luce prima: non obediunt tamen virtuti motiue primi cum habeant istam lucem impuram debilem elongatam a puritate eius a corpore primo. Et cum habeant etiam densitatem materie: que est resistentie & inobedientie. putant tñ aliqui: q spera ignis circumrotetur motu diurno: & significatione huius ponunt circũrotationem chartarum: & dicunt etiam hunc motum deriuari vsqz ad aquas maris: ita vt ex eo perueniat fluxus marium. Uerumtamen omnes recte philosophantes dicunt terram ab hoc motu esse imunem. ¶ Eodem modo spere: que sunt post speram secundam: que computatione in sursum facta nominatur octaua: q̃ participant formam etiam istius: aliter cõmunicant oẽs in motu suo: quem habẽt proprium preter motuz diurnum. ¶ Ipse autem spere celestes quare cõplete sunt non receptibiles rarefactionis aut condensationis lux in eis nõ inclinat partes materie a cẽtro vt rarefaciat eas vel ad centrum vt condenset. Et propter hoc ipse spere celestes non sunt receptibiles motus sursuz aut deorsuz: sed solũmodo motus circularis a virtute motiua intellectiua: que in sese est aspectu incorporalis reuerberãs ipsas speras & corporali circumeat reuolutione. ¶ Ipsa autem elementa quare in completo rarefactibilia & ↄdensabilia sint inclinat lumen qd in eis est: aut a centro vt rarefaciat: aut ad centruz vt condẽset. et propterea ipsa sunt aut sursum: aut deorsum naturaliter mobilia. ¶ In supremo autem corpore quod est simplicissimum corporũ est reperire quattuor: formã: materiam: compositionem: & compositum. Forma autem vtpote simplicissima vnitatis obtinet locũ. Materia aũt propter duplicem potentiam ipsius. s. susceptibilitatem. s. impressionuz & earundem receptibilitatẽ & etiam propter densitatem: que radicaliter est ipsius materie: que primo & principaliter accidit binario binarij naturã numeri sortitur. ¶ Ipse vero in se ternarium tz: q̃ in ea pz materia formata & forma materiata: & ipsa compositionis ꝓprietas. que est materia & forma aliam ꝑficit veritatem: tria. n. reperiuntur in vnoquoqz composito materia & compositio: & qd est cõpositum: propter hec tria sub numero quaternario ↄprehenduntur. ¶ Est ergo in primo corpore: in quo. s. nãliter cetera corpora sunt: & ideo radicalr numerus ceterorũ corporum in denarium vertitur. Unitas namqz forme: & binarius materie: & trinarius cõpositionis: & quaternarius compositi cum aggregantur denarium constituũt. ¶ Propter hoc est denarius numerus sperarum mundi: q̃ spera elementorum licet diuidat in quattuor: vna tñ ẽ participatione nature terrestris corruptibilis. ¶ Ex his pz q denarius sit numerus vniuersitatis perfectionis: q̃ omne totum & perfectuz aliquid in se habet sicut formam & sic vnitatez: & aliquid sicut materiam: & sic binarium: & aliquid sicut compositionem & sic ternarium: & aliquid sicut compositũ & sic quaternariuz: nec contingit vniuersaliter hec ad q̃tuor quintũ addere: quapropter omne totum & ꝑfectũ est decem. ¶ Ex his aũt manifestum est: q sole q̃nqz ꝓportiones reperte in his quattuor numeris vnũ duo tria quattuor aptantur compositioni & cõcordie: & stabiliũt omne compositum: quapropter iste sole quinqz ꝓportiones sunt concordes in musicis modulationibus gesticulationibus: & rithmic temporibus &c̃.

¶ Incipit tractatus q homo sit minor mundus.

Magnus mũdus in semetipso ad semetipsum holem fecit corpus hominis ex carnibus & ossibus constat. Diuiditur eniz in quattuor elementa: habet enim in se aliquid ignis: aliqd aeris: aliquid aque: aliquid terre: ratio terre in carne est: aque in sanguine: aeris in spiritu: ignis in caliditate vitali. Siquidez & quadripartito corporis humani ratio quattuor elemẽtorum designat species. Caput namqz ad celum refertum: in quo sunt duo celi tanquaz lumina solis & lune. Pectus aeri coniungitur: quia sicut inde emittatur spiraminis flatus: sic ex aere ventorum spiritus. Uenter autem mari assimilatur propter collectionem omniũ humorum quasi congregatione aquarum: vestigia postremum terre comparantur. Sunt enim vltima mẽbrorum arrida sicut terra: siue sicca sicut terra &c̃.

¶ Incipit

¶ Incipit tractatus de motu supcelestium.

Quoniam motus simplex aut ē circularis: aut rectus. Et motus: sicut ostensum est in 8° phisicorum: est alicuius moti ab aliquo mouere: sed qm̄ motus simplex ⁊ pfectus est moti simplicis ⁊ perfecti: sicut ostēsum est in primo celi ⁊ mundi. et motus circularis est talis dispositionis. erit igitur de necessitate moti simplicis ⁊ perfecti eiusdez: qđ maxime accedit ad naturam forme: ⁊ maxime recedit a natura materie: tale est corpus circularis dimēsionis: eo q̄ circularis dimensio: qm̄ terminata est: per se consequitur per naturam forme. Recta aūt: qm̄ non est terminata per se: sed per aliud: consequitur per naturam materie: propter hoc motus circularis erit circularis dimensionis. Et q2 quesita est dispositio motoris ⁊ moti: in motu recto: consequenter est querendum de motu circulari. ¶ Qm̄ igit̄ sicut dictū est in 8° phys. omne qđ mouetur: mouet̄ a se vel ab alio. ḡ motū p̄ motu. s. circulari aut mouet̄ a se aut ab alio: qm̄ oē qđ mouetur, mouet̄ a motore extrinseco. Illud aūt nō mouet̄ a motore extrinseco: cuius cā est: q2 ille motus est primus: sicut ondit̄ in 8°. ⁊ motus primus ē a motore pmo: q̄ nō h3 motorē extra ipm cū sit imobilis: ita q̄ neq3 eēntialiter: neq3 accidētaliter moueri potest. igit̄ illud motū nō mouebitur ab alio. ergo a se. Sed sicut ostensum ē in 8° intentio eius qđ est motus a se est: q̄ motus compariatur ex motore ⁊ moto. motore distincto a moto fm designationem non fm esse: tunc si illud motū est a se: componitur ex motore ⁊ moto fm hunc modū: tunc motor in eis fm esse non dicitur a moto. igit̄ constituitur per ipsum: qualis est dispositio in animabus: videtur. n. idem hic: per hoc quod ostensum est in 8°. Ostensum. n. est: q̄ necesse est q̄ motor sit simul cum moto ipso. simul aūt in hoc motus non pōt eē nisi fm intentionem predictam. s. vt motor ꝯiūgatur moto: ⁊ nō denuetur ab ipso f3 esse: sed hoc non pōt esse: ⁊ motor tunc talis dispositionis non est abstractus sed coniunctus. Similiter aūt cū3 constituatur in esse fm subm motus de necessitate mouebitur per accidens. s. p motum ipsius subiecti. Et oñsu3 est in 8° q̄ motus primi moti: ⁊ motus huius. s. fm animā vtrunq3 mouetur a se: sed differt vnū ab alio: q2 in motore primi moti nō subintrat motus alius essentialr̄ sed accñtalr̄: qm̄ si sic esset nō esset motor ꝯtinuus: neq3 eternus. Motor āt in hn̄tibus aiam mouetur per accñs. Scđo est etiā in hoc qđ facit motus pter qetem in eis ⁊ nō mouet cōtinue. ¶ Itē cū ille motor sit abstractus: neq3 mouetur aliquo mō. remanet dubitatio de mō motoris ipsius s. quo facit motus. Et sermo Arist. super hoc in. 12. methaphi. est q̄ primū sic mouet: sicut desideratū ⁊ intellectum mouet nos: sed cū desideratū moueat nos p modū finis: tunc ⁊ iste motor in illo est p motum finis. et qđ nostra ē de eo qđ mouet p motū efficiētis. ¶ Item qm̄ est ac si desideratu3 sit idē qđ intellm̄ in illis. manifestū ē. n. q̄ in nobis dn̄t ⁊ sunt principia diuersoꝝ motuū: quoꝝ vnus est sensibilis: reliquus rōnabilis: in istis aūt vr̄ q̄ nō differat. Cā aūt est q̄ effectus i nobis dn̄t ab intellectu: q2 potentie qbus cōprehendimur nos in nobis sunt diuerse. s. sensus ⁊ intellectus: sensus. n. ꝯprehendit̄ desideratū ⁊ voluptuosum: intellū aūt intellm̄. Cū igit̄ corpora celestia nō sentiāt: nec erit in eis desideratū differēs ab intellecto: intellū. n. i eis est modus in eis in eo qđ est bonū insimul ⁊ voluptuosū.

Cā aūt in hoc q̄ nō sentiāt ē sicut tāgit Arist. in lib. de aia: q̄ sensus nō est nisi ad salutē qđ nō ē in ipsis: q2 nō indigent corpora supcelestia. Et ideo cū nā nihil agat ociose nihil erit in eis virtus sensibilis. Ex h̄ ma^m est: q̄ hec corpa sunt aiata ⁊ nō hn̄t de virtutibus aie nisi virtutē intellectiuā ⁊ desideratiuā: q̄ mouet in loco: ⁊ h̄ est q̄ īmediate facit motū in ipsis: motor. n. q̄ mouet p motū desiderati ⁊ intellecti: sicut dcm̄ est: ē virtus sepata. Et dubiū ē cū virtus sepata moueat an sit f3 motū duplicez: l3 eadē sit fm subam an differat fm esse. Manifestū est. n. q̄ motus in nobis fm hos duos modos ē fm agens ⁊ fm finē. s. dn̄ens fm formā. s. i aia ⁊ extra aiam: fm. n. q̄ est in aia est agens mouens: scđm aūt q̄ ē extra aiam est mouens fm finē: sic. n. est finis motus ⁊ nō agēs. ¶ In istis. n. vr̄ q̄ sit aliqđ ⁊ indifferens fm esse. Dicit. n. Arist. q̄ pncipia in ipsis sūt eadē. sed manifestū ē: q̄ nō intelligit h̄ de virtute sepata ⁊ ꝯiūcta: q2 iam oñse sunt eē diuerse cāe. ḡ intelligit hoc de intellecto ⁊ desiderato: q̄ in nobis sunt diuersa: ⁊ in istis sunt eadē fm q̄ ostensu3 est. Silr̄ ō mouēte sepato fm q̄ mouet fm agēs ⁊ fm finē: sed nō intelligit solū idētitatē fm subam: q2 hec idētitas manifesta ē in istis: in qbus ē maior diuersitas q̄ in illis. Relinqt̄ ḡ q̄ intelligat fm eē idētitatē. igit̄ cū in h̄ q̄ diuersitas nō repit̄ in illis: ē duo ista sic oio sepata. In nobis aūt ima^m ē: si for^a pomi nō eēt in mā idē ens n̄ eēt dn̄ens f3 suba3: neq3 f3 eē eēt motus his duob^9 motib^9: ⁊ hec est dispō motoris i moto in p̄ moto. ¶ S3 ꝯtr̄ circa intētionē isti^9 motoris dubitari pt: cū acceptū sit apđ phos q̄ idē: qđ imaginatū ē de illis formis abstractis sit eē ⁊ pfectio i ipis corpib^9 motus pp qđ ē q̄ sūt i ꝯtinuo motu. vr̄. n. q̄ nō indigeāt motu: cū idē sit semp pn̄s apud ipsa: sicut. n. si for^a rote: q̄ ē in ipsa aia: vel in mēte ipsi^9 artificis eēt eē ipsi^9 arche: nō mouere͂t artifex ad faciēdā archā. Silr̄ in his cū qđ imagiatū ē de illis formis sit eē istoꝝ ⁊ nō idigēt motu. ⁊ ēt intēdit q̄ mot^a eaꝝ ē cā exitus ei^9: qđ ē in pō i his formis abstractis ad actū s. ad formas nāles. Iste. n. for^e vr̄ hr̄e duplex eē. s. eē in actu qđ intelligo nāle: ⁊ eē in pō: qđ intelligo q̄ hn̄t in abstractiōe: intelligo. n. hr̄e actū ⁊ pōni: quēadmo^m dicimus forme artificiales hn̄t eē in mā actu ⁊ esse in pō in aia artificis: sic ⁊ he forme sunt fm duplex eē abstractu3: qđ est in pō ⁊ ē nāle qđ ē in actu: sed tn̄ mot^a eaꝝ nō est pp exitus istaꝝ formaꝝ de pō in actū: ita q̄ sit pfectio p^a in illis. sed ita q̄ illud sit ꝯn̄s illā pfectionē eaꝝ: sicut ille: q̄ exercitat̄ ad ꝯseruādū sanitatē p aliq̄ pōm ⁊ opationē alicui^9 artis. p^a intēdit sanitatē. 2° illā opōnē: ⁊ pp h̄ motus in eis ē ꝯrio mō ⁊ i iferiorib^9: q2 in ipsis est pfectio p̄ loco intēta. in istis 2° loco ⁊ est pfectio impfectoꝝ: pp h̄ in his ē motus ꝯtinu^9: ⁊ in his decisus. Quero vn̄ sunt dispōnes isti^9 motoris tā in 8° q̄ i 12°. In 8° oñdit inq̄ntū sunt de gn̄e mouētiū. in 12° oñ inq̄ntū sunt de gn̄e vel de numero subaꝝ imobilium: ⁊ demonstratū est de primo motore: qđ est vnū imobile ppetuū abstractū a mā. s. q̄ neq3 ē corpus: neq3 virtus in corpore. Et difficultas nō minima est in tot sermonibus: qbus vsus est Arist. in ostensione vltime positionis. Accidunt. n. due ppositiōes: quaꝝ vna ē q̄ ois pō in materia est finita. scđa aūt: q̄ actio infinita nō puenit a potentia finita: igit̄ cū sit potentie infinite est motus pgrediēs ab ipso interius. ḡ arguit in 2^a figura q̄ nō erit in mā potentia infinita. igit̄ abstracta. Maior aūt ostensa est in 8°. Ostensum enim est: q̄ ois potentia in corpore finito est finita: aliter ꝯtingeret ipm mouere in instanti: sed in hoc sermone est difficultas.

3° de aia T.c.68.

si enim omne corpus habet potentiam finitam ꝛ celũ est corpus. ergo habet potentiam finitam: sed cum omne habens potentiam finitam sit corrupabile: erit celum corruptibile. Nec potest dici ꝙ priuatio corruptionis celo acquisita est a potentia eterna abstracta. Contingeret .n. tunc: ꝙ aliquod receptibile corruptionis in se fieret eternum. Hoc autem destructum est in primo celi ꝛ mundi in fine. Ostensum enim est: ꝙ impossibile est ꝙ non sit aliqđ possibile non esse in sua substãtia ꝛ necessitatem recipiat ab alio: et non sit possibile vt substantia eius transmutetur. Item si potentia in illo ad motum sit finita ꝛ motus est finitus in esse ꝛ substãtia sicut predictum est: tunc potentia in eo ad esse erit finita quare si est possibile in sua substantia quiescere erit possibile ad corruptionem: ꝛ ex se erit corruptibile: aut si hoc corpus erit in sua substantia perpetuũ: sicut ostensum est in lib. de celo ꝛ mundo: tunc non oportet ponere principium in eo nobilius: videtur .n. cum dicitur ꝙ omnis potẽtia in corpore est finita: ꝙ non est hoc verum nisi in corporibus materialibus generabilibꝰ ꝛ corruptibilibus. Et si aliquid est eternum in sua subãvr ꝙ necesse est potentiã eius mouentẽ eẽ eterne motionis: ꝛ non sequitur q: potentie in substantiis essent finite: nisi eẽnt composite ex materia ꝛ forma: cuius oppositũ ostensum est in pꝰ celi ꝛ mũdi. Itẽ vr ꝙ cũ substãtijs sint potentie infinite: impoẽ est vt sint actiones finite: finitas .n. actionis ꝛ motiõis nõ accipit nisi pp alterationẽ motoꝝ a moto: a quo accipit eius fessitudo. Si igit celũ non alterat in sua substantia: neqꝫ accidit ei fessitudo non est possibile vt agat actionẽ infinitam a potentia existe in ipso: ꝛ tũc non erit necessarium ponere motorẽ separatũ ab ipso. ꝛ in hoc sermone non ẽ error paruus: ꝛ ideo necesse est vt speculemur in eius destructione. Et dico ꝙ omnis motor: q mouet pp aliqd quod est in potentia: ꝛ necesse est vt exeat ad actum: est potentie finite: ꝛ eius motus erit finitus. Cum igit mouentes in stellis sint hẽeo ꝙ stelle mote in oĩ hora sũt in loco alio ꝛ alio: modo .n. sunt hic modo ibi: ꝛ ita loca diuersa sunt eis quasi vltima motus. Erunt igit de necessitate in ipsis potentie infinite ꝛ finiti motus. Silr cum vniuersum sit semp totũ in vno loco: aut ꝑm for-

T. cõ. 45.

mam: sed non ꝑm subm: sicut ostensum est in 4ꝰ phẏsi. aut in loco alio ꝑm subiectũ ꝛ ꝑm formã erit potẽtia in ipsis existẽs finita. Si igitur aliquid mouet motu infinito. motus eius est pp aliquid semp in actu: sed quod actu semp est non est corpus nec virtus in corpore: sed motus celi primi est infinitus: sicut ostensum est in 8ꝰ igit pp aliquid qđ est actu. Sed prius ostensum ẽ ꝙ motus: qui est in his ꝑm finem ꝛ ꝑm agens: est idem: igitur proximus motor ꝑm agens in his est semper in actu. ergo similiter nec est corpus nec virtus in corpore.

¶ Hoc habito reuertamur ad predictum sermonem. Dicamus igitur: ꝙ in corpore celesti non est potestas

Celũ est incorruptibile.

vt corrũpatur: qꝛ non hꝫ ɔ̃riũ. est ꝗ permanẽs in se ꝛ ꝑstans subam. Motus aũt est ipossibile vt sit permanẽs cum habeat ɔ̃rium. s. quietẽ. Itẽ qm corpus celeste mouetur ex se: ꝛ omne quod mouet ex se possibile ẽ vt gescat. Dicitur .n. motum esse huiusmodi eẽ quod per voluntatem ꝛ desideriũ mouetur. ergo corpus celeste possibile est vt gescat ex se. Ex corpore .n. celesti sunt hec duo. s. potestas quiescendi ꝛ permanentia in substantiã: sed quomodo hoc: cũ motus sit in substantia ꝛ eẽ. ¶ Et verum est sicut dictum est: ꝙ hoc corpus intendit: vt ꝙ est in potentia in formis abstractis exeat per motum in actum: sed non vt illud sit in eo prima perfectio: sed consequens primam perfectionem: ꝛ ppter hoc est quies in eo ex sua substantia possibilis aũt nõ: nunꝗ tñ quiescit: sicut ostensum est in de celo ꝛ mundo: ideo cum motus non sit permanẽs in se sed ab alio. ꝑm igitur permanentiam motus oportet ponere substantiam fixam ꝛ permanentem in substantia sua: et non est hoc propter corpus celeste: qꝛ in ipso est potestas motionis: neqꝫ essentialiter: neqꝫ accidentaliter. ꝛ ideo dicit Aristotiles: ꝙ non est dicendum celum quiescere in aliqua hora ꝛ non corrumpi: qꝛ corruptio non est possibilis sicut ges: ꝛ in motu possibile est vt sit possibilis ex se: necessarius aũt ex alio: in moto aũt nõ. Et causa in hoc est: qꝛ motus substantiã ꝛ esse hꝫ ex alio. s. ex motore ipso. ¶ Concludẽs igitur ex premissis intẽtionẽ meam dico: ꝙ omne habens in loco motũ eternum necesse est: vt sit substantia eius eterna: sed si substantia eius fuerit eterna: non est necessariũ vt motus sit in veritate eternus: sed si motus eius sit in veritate eternus: necesse ẽ vt sit a motore separato eterno ꝛ nõ corporeo: neqꝫ potentia in corpore: siue sit eterna: siue non eterna. ¶ Item ostensum est in 8ꝰ. qm motor est vnus. similiter aũt in duodecimo: ꝛ ꝙ non est vnus solum diffinitione: sed diffinitione ꝛ numero. Multitudo enim numeralis non est nisi propter materiam: sed ostensum est: ꝙ abstractus est a materia. ¶ Preterea sicut ponitur a Ptholemeo: duo sunt motus primi celi: ꝛ vnꝰ eoꝝ est morꝰ celi supmi: quo mouet vniuersus motu diurno ab oriẽte in occidẽtẽ: ꝛ duo poli huiꝰ motus sunt poli eq̃tiõis dici. Scdus motus ẽ quo mouet celũ stellarum ꝛ silr spere planetarũ ad diuersos motus primi describendo vnum gradum in centũ annis: ꝛ iste motus qñqꝫ est ante qñqꝫ ẽ post ꝑm ꝙ imaginatur motus accessiõis ꝛ recessionis: ꝛ sunt poli istius poli circuli inclinati. s. zodiaci. Sed qm ex hoc cũ maior nõ sit nisi vnus ꝛ a motore vno nõ prouenit nisi motus vnus: videtur .n. ꝙ motus vnus simplex non moueat nisi motu vno simplici: ꝛ q: nõ ꝓueniãt ab eo motus duo: neqꝫ motus oppositi. ¶ Itẽ si vniuersum mouetur istis duobus motibus: tunc .n. sunt nãles aut exeuntes a natura: aut ambo: aut alter istoꝝ: ꝛ q exit a natura erit violẽtus: ꝛ nõ potest sustineri ꝙ celũ habeat motum violentũ: tunc igitur sunt ei naturales ꝛ a duobus motoribus ꝑ nãm: qꝛ ois motus nãlis ẽ ꝑ motorẽ nãlem. igit a destructiõe ɔ̃tis: si nãlis motus est vnus erit motus nãlis ei vnus ꝛ solũ ad vnã ptẽ. ¶ Itẽ ponat ꝙ motus planetaꝝ diuersificent i suis eccentricis ꝑꝫ lõgitudinẽ ꝛ latitudinẽ: ꝛ motum epicycli ꝑꝫ ꝓgressionem ꝛ retrogradationẽ: quomõ saluat hec diuersitas cum motore vno simplici. ¶ Itẽ ponetur in eis diuersitas ꝑm velocitatẽ ꝛ tarditatẽ. Positum .n. est: ꝙ illud qđ ꝓpinquius est celo stellato est tardioris motus. ꝛ illud quod est remotius ab illo ẽ magis festini motus: sunt enim stelle due super solem tarde ꝛ ponderose: ꝛ due sub sole leues ꝛ veloces. ¶ Uerum est autem: ꝙ sicut dictum est: motor celi componitur ex duobus motoribus: vnus aũt est anima existẽs in eo. reliquus aũt quedã virtus non exñs in mã. Motor aũt qui est virtus non exñs in mã est vnus equalis ꝛ ɔtinuus in mouẽdo infinite. Reliquus aũt q ẽ aĩa numerat ꝑꝫ nũerũ corpoꝝ motoꝝ ꝛ duoꝝ motuũ. ¶ Et ꝑm hoc dic Ar. in 12ꝰ meta. ꝙ via numerandi mouẽtes ẽ ꝑꝫ nũeꝝ corpoꝝ motoꝝ itelligẽs motorẽ ɔiũctũ nõ separatũ: inqñtũ corpa celestia ɔueniũt i hꝫ: ꝙ mouẽt a ṽtute morꝰ ñ in mã hꝫ ꝑpetuitatẽ motus: ɔtinuitatẽ ꝛ eq̃litatem: ꝛ finis motus est nõ tpalis: ꝑm aũt ꝙ mouet a motore: q est anima